

Jeugdmonitor Utrecht

**Eersteklassers
Voortgezet onderwijs
schooljaar 2004/2005**

Januari 2006

Gemeente Utrecht

provincie :: Utrecht

GGD

Rotterdam en omstreken

Colofon

De Jeugdmonitor Utrecht is tot stand gekomen dankzij een financiële bijdrage van gemeente Utrecht en de provincie Utrecht. De jeugdmonitor is uitgevoerd door de GG&GD (unit Epidemiologie en Informatie en de afdeling Jeugdgezondheidszorg). De volgende partijen hebben hun medewerking verleend:

Gemeente Utrecht: GG&GD en Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling

Provincie Utrecht: Sociale Agenda

GGD Rotterdam e.o.

Schoolbesturen

Scholen

Auteurs:

Jessica Bouwman-Notenboom

Jaap Toet

Erik van Ameijden

GEMEENTELIJKE GENEESKUNDIGE GEZONDHEIDSDIENST UTRECHT

Jaarbeursplein 17
Postbus 2423
3500 GK Utrecht
Telefoon (030) 286 333

Deze rapportage is ook te vinden op de website van de GG&GD Utrecht (<http://www.gggd.utrecht.nl>)

Voorwoord

Monitoren is investeren in de toekomst

De provincie en de gemeente Utrecht hebben de krachten gebundeld om de pilot Jeugdmonitor uit te voeren. De provincie Utrecht in het kader van de Sociale Agenda, de gemeente Utrecht vanuit het integraal jeugdbeleid.

Het resultaat mag er wezen!

Het rapport bevat een schat aan informatie over de brugklassers in Utrecht. De gemeente en de provincie zullen de informatie gebruiken bij de concrete uitwerking van het jeugdbeleid. Daarnaast kunnen de afzonderlijke scholen op basis van de informatie gerichte interventies inzetten.

De ervaringen die zijn opgedaan met deze vorm van onderzoek, maken duidelijk dat het niet bij een pilot moet blijven. Gemeente en provincie gaan ieder op eigen wijze voortvarend aan de slag met de resultaten uit de pilot. Wat ons betreft vraagt dit om een vervolg, want wie de jeugd kent, investeert in de toekomst.

Annie Kamp
Gedeputeerde jeugd
Provincie Utrecht

Harm Janssen
Coördinerend wethouder jeugd
Gemeente Utrecht

Inhoud

Samenvatting	3
1 Inleiding	7
1.1 Jeugdmonitor.....	7
1.1.1 Jeugdmonitor in Utrecht	8
1.1.2 Vormen van rapportage.....	8
1.2 Leeswijzer	9
2 Beschrijving onderzoekspopulatie	11
2.1 Onderzoeksopzet	11
2.2 Respons	11
2.3 Demografische gegevens	12
3 Gezondheid	15
3.1 Ervaren gezondheid	15
3.2 Gewicht	15
3.2.1 Overgewicht en ondergewicht	16
3.2.2 Lichaamsbeleving.....	16
3.3 Psychisch welbevinden	17
3.3.1 Overige problemen en contact met hulpverleners	21
4 Leefstijl	23
4.1 Voeding	23
4.2 Bewegen en sport	24
4.3 Relatie voeding, bewegen en overgewicht	27
4.4 Middelengebruik.....	28
4.5 Seksueel gedrag	30
5 Leefwereld	33
5.1 Gezin	33
5.1.1 Ouderbetrokkenheid.....	34
5.1.2 Ervaren problematiek thuis.....	34
5.1.3 Steun bij problemen	35
5.2 School	35
5.2.1 Mening over klasgenoten en leraren	36
5.2.2 Probleemgedrag op school	37
5.3 Vrije tijd.....	39
5.3.1 Speel en verblijfruimten	41

5.3.2	Deelname aan activiteiten	42
6	Veiligheid.....	45
6.1	Gevoelens van (on)veiligheid	45
6.1.1	Veiligheid op school.....	45
6.1.2	Veiligheid in de buurt.....	47
6.2	Probleemgedrag	48
6.2.1	Agressief en delinquent gedrag.....	49
6.2.2	Wapenbezit en politiecontacten.....	51
7	Integratie	53
7.1	Etnische identiteit	53
7.2	Omgang met anderen	54
7.3	Emancipatie.....	55
8	Belangrijkste bevindingen en beleidsaanbevelingen.....	57
8.1	Belangrijkste bevindingen	57
8.2	Beleidsaanbevelingen	63
9	Literatuur.....	67
Bijlage I	Deelname scholen Jeugdmonitor 2004-2005.....	68
Bijlage II	Methode Jeugdmonitor Utrecht (VO).....	69

Samenvatting

Dit rapport geeft een beschrijving van de gezondheid (overgewicht), psychisch welbevinden, leefstijl, leefwereld, veiligheid en integratie van brugklassers van het voortgezet onderwijs (VO). Deze informatie is in het kader van de Jeugdmonitor Utrecht (JMU) verzameld in het voorjaar van 2005. De Jeugdmonitor is een pilot van de gemeente Utrecht en de provincie Utrecht. Geïnitieerd vanuit één van de 10 jeugddossiers zal de JMU uit moeten groeien tot een instrument dat op regelmatige basis voeding geeft aan het integraal jeugdbeleid van de gemeente Utrecht.

Verspreid over Utrecht namen 11 scholen deel aan de JMU (respons scholen 65%). De brugklasleerlingen hebben klassikaal een vragenlijst ingevuld (zelfrapportage) en in dit rapport zijn alleen de gegevens van brugklassers woonachtig in Utrecht meegenomen. Naast dit rapport is voor elke deelnemende school een apart schoolrapport gemaakt.

Gezondheid (en overgewicht)

De Utrechtse brugklassers vinden hun gezondheid over het algemeen goed. Turkse jongens en jongens op VMBO zijn in verhouding minder positief over hun gezondheid.

Overgewicht is een groot probleem in Utrecht. Op basis van daadwerkelijke meting van lengte en gewicht heeft één op de vijf brugklassers in Utrecht overgewicht. Overgewicht komt onder brugklassers het meest voor bij Turkse en Marokkaanse kinderen en leerlingen op het VMBO. Turkse brugklassers vinden zichzelf ook vaak te dik. Opvallend is dat in verhouding een groot deel van de Marokkaanse brugklassers (met name jongens) zichzelf vaak te dun vinden.

Psychisch welbevinden

Bij ruim een kwart van de meisjes en een tiende van de jongens in de brugklas is er sprake van een ongunstig psychisch welbevinden. De verschillende dimensies van psychisch welbevinden leveren geen eenduidig beeld op wat betreft het verhoogd of verlaagd voorkomen in bepaalde groepen. Alleen geslacht vormt hierop een uitzondering. Meisjes rapporteren een lager zelfbeeld en minder positieve gevoelens dan jongens. Ook hebben zij er vaker aan gedacht een einde aan hun leven te maken en rapporteren zij vaker emotionele problemen. Opvallend is dat Turkse en Marokkaanse meisjes in vergelijking met de andere meisjes in de brugklas minder emotionele problemen rapporteren¹.

Leefstijl

Wat betreft leefstijl scoren de Utrechtse brugklassers op een aantal factoren relatief gunstig ten opzichte van landelijk. Het roken en alcoholgebruik is lager dan landelijk en de brugklassers zijn minder seksueel actief. Op andere punten doen de Utrechtse brugklassers het duidelijk minder goed. Utrechtse brugklassers eten ongezond; ruim een kwart ontbijt niet regelmatig, tweederde eet niet dagelijks fruit, meer dan de helft eet niet dagelijks groenten en een zesde eet veel tussendoortjes. In het algemeen geldt dat hoe lager het schoolniveau, hoe slechter de voedingsgewoonten zijn. Ook Turkse en Marokkaanse

¹ (SDQ-score grens of klinisch).

brugklassers rapporteren relatief vaak ongezonde voedingsgewoonten. Juist bij deze groepen (lager schoolniveau, Turken en Marokkanen) wordt ook het meeste overgewicht gevonden. Een andere belangrijke determinant van overgewicht is lichamelijke inactiviteit. Ook op dat vlak voldoet een aanzienlijk deel van de Utrechtse brugklassers niet aan de norm. In het algemeen bewegen jongens meer en vaker dan meisjes. Ook hier geldt dat hoe lager het schoolniveau hoe slechter het bewegingspatroon is en allochtonen (Turken en Marokkanen) bewegen minder dan autochtonen (zelfde patroon als het voorkomen van overgewicht).

Leefwereld

De leefwereld van brugklassers is in dit rapport onderverdeeld in gezin, school en vrije tijd.

Gezin: Opvallend is dat bijna 10% van de brugklassers aangeeft op te groeien in een gezin waarvan de ouders geen werk hebben. Dit komt onder allochtone (en met name Marokkaanse) brugklassers in verhouding veel voor. Ongeveer één op de vier brugklassers ervaart in meer of mindere mate een negatieve thuissituatie. Marokkaanse brugklassers zijn duidelijk positiever over de thuissituatie en zij hebben minder ruzie met hun ouders dan Surinaamse en Antilliaanse brugklassers. Vijf procent van de meisjes en 14% van de jongens kan bij niemand terecht met problemen (ook niet bij ouders). In het algemeen lijkt de gezinssituatie van de Utrechtse brugklassers positiever dan die van de Rotterdamse brugklassers.

School: Gemiddeld krijgen de Utrechtse scholen een ruime zeven van hun brugklassers. Hoe hoger het schoolniveau dat de brugklassers volgen, hoe hoger het cijfer dat zij aan de school geven. In het algemeen zijn brugklassers op lagere schoolniveaus minder positief over hun klasgenoten, net als Turkse, Surinaamse en Antilliaanse jongens. Daarnaast zijn Surinaamse en Antilliaanse jongens zijn ook het minst positief over de leraren (samen met de Marokkaanse jongens). Ook op de Utrechtse VO-scholen wordt gepest (24% pest en 19% wordt gepest). Daarnaast voelt een kwart van de brugklassers zich gediscrimineerd (geloof of huidskleur), waarbij allochtone brugklassers dit twee keer zo vaak aangeven dan autochtone brugklassers.

Vrije tijd: Brugklassers vervelen zich niet heel vaak, hoewel er tussen groepen best verschillen naar voren komen. Samenvattend geldt dat jongens zich minder vervelen, vaker rondhangen op straat en vaker vinden dat er voldoende te doen is in de buurt in tegenstelling tot meisjes. Tweederde van de brugklassers is tevreden met het aantal plekken in de buurt. Opvallend is dat een kwart van de meisjes een plek mist om met vrienden/vriendinnen te kletsen. Ongeveer 12% van de Utrechtse brugklassers gaat wekelijks naar een buurthuis, Marokkaanse en Turkse brugklassers duidelijk vaker dan Nederlandse brugklassers.

Veiligheid

Veiligheid wordt in dit rapport vanuit twee invalshoeken beschreven namelijk veiligheid zoals de brugklasser dit ervaart en onveiligheid die de brugklasser veroorzaakt (=probleemgedrag).

Ervaren veiligheid: Ruim een kwart van de Utrechtse brugklassers voelt zich niet veilig op school, 41% voelt zich niet veilig in de buurt en 44% voelt zich niet veilig in het verkeer. Meisjes voelen zich minder veilig dan jongens. Marokkaanse brugklassers voelen zich gemiddeld het meest veilig zowel op school

(vnl. jongens) als in de buurt en in het verkeer (vnl. meisjes). Wat betreft de veiligheid op school geldt hoe minder toezicht van school hoe onveilig de plek wordt ervaren. VMBO-brugklassers voelen zich het minst veilig op school terwijl buiten school (=in de buurt) zij zich juist het veiligst voelen.

Probleemgedrag: Bijna een derde van de Utrechtse brugklassers rapporteert agressief gedrag. Dit wordt in verhouding vaak gerapporteerd door Surinaamse en Antilliaanse jongens, meisjes op VMBO en Turkse meisjes. Eveneens een derde rapporteert vandalisme en stelen. Dit wordt in verhouding vaak gerapporteerd door jongens op de hogere schoolniveaus, Nederlandse jongens en jongens met een overige etniciteit. Gewelddadig gedrag wordt door een veel kleinere groep gerapporteerd (6%) en dit zijn in verhouding vaak Surinaamse en Antilliaanse jongens en Marokkaanse meisjes.

Surinaamse en Antilliaanse jongens dragen ook het vaakst een wapen bij zich en geven aan het meest ondervraagd te zijn door de politie.

Integratie

Van alle allochtone brugklassers in Utrecht voelt 18% zich Nederlander en de helft spreekt thuis meestal Nederlands. Voor Turkse brugklassers geldt bovenstaande voor een duidelijk kleiner deel van de groep.

Homoseksualiteit is onder Utrechtse brugklassers nog verre van geaccepteerd. Vier op de tien brugklassers wil geen homoseksuele vrienden of vriendinnen. Vier op de vijf brugklassers heeft vrienden met een andere huidskleur of geloof en de helft vindt dat jongeren met een verschillende achtergrond goed met elkaar omgaan. Allochtone brugklassers zijn positiever gestemd dan autochtone brugklassers.

In het delen van de zorg voor kinderen zijn de brugklassers het meest geëmancipeerd, gevolgd door het hebben van een baan. In het algemeen zijn de autochtone brugklassers in Utrecht meer geneigd zaken zoals de zorg voor kinderen, baan hebben (kostwinner), eten koken en huishoudelijk werk verrichten met hun partner te delen. Dit gaat ook op voor schoolniveau: hoe hoger het schoolniveau hoe meer geëmancipeerd.

1 Inleiding

1.1 Jeugdmonitor

In het belang van een effectief jeugdbeleid hebben de gemeente Utrecht en de provincie Utrecht hun krachten gebundeld voor een pilot Jeugdmonitor Utrecht. De gezamenlijke pilot is een brede jeugdpeiling onder de 1^e klassers in het voortgezet onderwijs.

Op lokaal niveau is er behoefte aan goede en recente beleidsinformatie om een goed preventief jeugdbeleid te voeren. In 1997 is voor het laatst een jeugdpeiling uitgevoerd (JUP, Bestuursinformatie). Het werd dus tijd voor een nieuwe jeugdmonitor en vandaar dat binnen het integraal jeugdbeleid 2004-2007 een 'nieuwe' jeugdmonitor één van de 10 beleidsprioriteiten (jeugddossiers) is geworden. De Jeugdmonitor Utrecht zal uiteindelijk uit moeten groeien tot hét instrument dat op regelmatige basis voeding geeft aan het integraal jeugdbeleid. De Jeugdmonitor vormt tevens een bron van informatie voor de Volksgezondheidsmonitor Utrecht (VMU, een vierjaarlijkse beschrijving van de gezondheidstoestand van de Utrechtse bevolking) en complementeert de gegevens van de Monitor Sociale Infrastructuur wat betreft jeugd. Ook de provincie heeft het thema Jeugd als één van de meest urgente sociale gebieden benoemd in de Sociale Agenda. Door middel van een Jeugdmonitor kunnen problemen bij jeugd vroegtijdig worden gesignaleerd en kan actie worden ondernomen.

Naast de provincie Utrecht zijn de gemeentelijke deelnemers aan de pilot: de afdeling Jeugdgezondheidszorg (JGZ) van de GG&GD, het Programmabureau voor de Jeugd en de afdelingen Onderwijs, Welzijnszaken en Sport & Recreatie van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (DMO). De afdeling JGZ van de GG&GD heeft in het kader van de Wet Collectieve Preventie Volksgezondheid (WCPV) de taak de gezondheidstoestand van de jeugd in kaart te brengen en te volgen. De beleidsafdelingen (onderwijs, welzijn, sport en recreatie) van de DMO hebben behoefte aan (beleids)informatie op grond waarvan zij hun beleid t.a.v. jeugd kunnen sturen.

Basis voor een jeugdmonitor in Utrecht vormt de Jeugdmonitor Rotterdam, een instrument dat in de afgelopen jaren is uitgegroeid tot een hoogwaardig instrument van het jeugdbeleid. Onderwerpen die in hun vragenlijsten aan bod komen zijn o.a. vragen over psychisch welbevinden, leefstijl, probleemgedrag en de situatie thuis en op school. De GGD Rotterdam zegde toe haar diensten ter beschikking te stellen om de pilot te realiseren. Concreet betekent dit dat Rotterdam medewerkers heeft getraind, vragenlijsten ter beschikking heeft gesteld, heeft geadviseerd bij de analyse van het materiaal, ondersteunt bij het maken van de schoolrapporten en adviseert bij de terugkoppeling van de gegevens naar de scholen.

De afdeling JGZ van de GG&GD was "hoofdaannemer" en de unit epidemiologie en informatie voerde in samenwerking met medewerkers van JGZ de pilot uit. In overleg met het OOGO (op overeenstemming georiënteerd overleg tussen de gemeente Utrecht en de Utrechtse schoolbesturen) zijn alle scholen in het reguliere voortgezet onderwijs benaderd.

1.1.1 Jeugdmonitor in Utrecht

De gegevens van de brugklasleerlingen (=1^e-klassers) zijn via vragenlijsten klassikaal en anoniem verzameld op 11 scholen voor voortgezet onderwijs in Utrecht in de maanden mei/juni 2005. De scholen die hebben meegedaan zijn weergegeven in bijlage I². De vragenlijst van de Jeugdmonitor Rotterdam is aangepast aan het Utrechtse en er zijn enkele vragen, met name over bewegen, veiligheid (Oberon, 2004) en de buurt toegevoegd. De werkwijze van de gegevensverzameling en de inhoud van de vragenlijst is beschreven in bijlage II. Op de genoemde scholen zitten zowel Utrechtse leerlingen als leerlingen die van buiten Utrecht hier op school gaan (o.a. Nieuwegein, IJsselstein, Maarssen, etc.). De opzet van deze monitor is in eerste instantie om het welzijn van de Utrechtse jeugd in beeld te brengen; leerlingen woonachtig buiten Utrecht worden buiten beschouwing gelaten (zie 1.1). Eventuele beleidsmaatregelen die gebaseerd zullen worden op deze rapportage gelden voor de Utrechtse jeugd. Mogelijke schoolspecifieke beleidsmaatregelen kunnen gebaseerd worden op schoolrapporten (zie 1.1.2) waarin alle leerlingen (Utrechts en niet-Utrechts) van de desbetreffende school worden meegenomen.

1.1.2 Vormen van rapportage

In het rapport dat voor u ligt worden de resultaten beschreven van 1035 brugklassers die in het schooljaar 2004/2005 de vragenlijst ingevuld hebben die in Utrecht woonachtig zijn (232 brugklassers wonen niet in Utrecht en van 127 brugklassers is de woonplaats onbekend: zie verder 2.1). Waar mogelijk zijn de uitkomsten in deze rapportage vergeleken met landelijk onderzoek. Voor een aantal uitkomsten is er ook vergelijking mogelijk met (nog niet gepubliceerde) gegevens uit de Jeugdmonitor Rotterdam. Deze gegevens van Rotterdamse brugklasleerlingen zijn afkomstig van een meting in de het schooljaar 2003/2004³. Enkele uitkomsten worden vergeleken met Rotterdamse cijfers van de schooljaren 1998 t/m 2000 omdat deze in 2003/2004 niet gevraagd zijn. Omdat de Rotterdamse cijfers nog niet als zodanig gepubliceerd zijn, kunnen wij alleen aangeven of Utrechtse brugklassers (in negatieve of positieve zin) afwijken van Rotterdams brugklassers.

Voor een deel van de uitkomsten zijn ook de resultaten uitgesplitst naar wijk interessant. Dergelijke wijkanalyses zijn niet in dit rapport opgenomen, maar op aanvraag kunnen de analyses wel uitgevoerd worden.

Naast dit algemene rapport krijgt ook elke school een eigen schoolrapport met daarin de resultaten van 'hun' leerlingen. In dit schoolrapport worden, indien mogelijk, de resultaten van de school vergeleken met de andere scholen (anoniem) met hetzelfde onderwijsniveau. De scholen ontvangen naast het schoolrapport ook een flyer/folder met de algemene resultaten (gebaseerd op onderhavige rapport). Deze flyer wordt speciaal voor de leerlingen ontwikkeld.

² Daarnaast heeft een school voor voortgezet speciaal onderwijs deelgenomen. De resultaten van deze leerlingen zijn voor deze rapportage buiten beschouwing gelaten.

³ Omdat de GGD Rotterdam de gegevens nog niet gepubliceerd heeft, kan in een vergelijking tussen Utrechtse brugklassers en Rotterdamse brugklassers alleen aangegeven worden of Utrecht gunstig of ongunstig afsteekt ten opzichte van Rotterdam.

1.2 Leeswijzer

Het rapport is als volgt ingedeeld. Hoofdstuk 2 beschrijft de onderzoekspopulatie. In de hoofdstukken 3 t/m 7 wordt ingegaan op respectievelijk gezondheid, leefstijl, leefwereld (gezin, school, vrije tijd), veiligheid (omgeving en probleemgedrag) en integratie. Tenslotte volgt in hoofdstuk 8 een weergave van de belangrijkste bevindingen en worden aanbevelingen voor beleid gedaan. Deze aanbevelingen zijn tot stand gekomen op basis van de besprekingen van de resultaten van de Jeugdmonitor Utrecht met beleidsambtenaren van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, GG&GD, provincie, de schoolbesturen en de Stuurgroep Jeugd

Om inzicht te krijgen in mogelijke doelgroepen voor beleid, is onderzocht of de nagevraagde onderwerpen verschillen naar geslacht, schoolniveau en etnische herkomst. Schoolniveau is hierbij uitgesplitst in VMBO, VMBO/HAVO en HAVO/VWO, en etniciteit is uitgesplitst in Nederlands, Marokkaans, Turks, Surinaams/Antilliaans/Arubaans en overig⁴. In het vervolg worden de brugklassers met een Surinaamse, Antilliaanse of Arubaanse etniciteit benoemd als Surinaams en Antilliaans. Zoals gebruikelijk in soortgelijk onderzoek worden in dit rapport alleen statistisch significante verschillen beschreven⁵.

⁴ De etnische herkomst van de leerlingen is bepaald op grond van het geboorteland van de leerling zelf en het geboorteland van de vader en de moeder, volgens de definitie van het Ministerie van Binnenlandse zaken (CBS, 1996)

⁵ In dit rapport wordt gesproken van een statistische significant verschil als de kans dat dit verschil op toeval berust kleiner is dan 5%.

2 Beschrijving onderzoekspopulatie

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de onderzoekspopulatie (2.1), de respons (2.2) en enkele demografische kenmerken van de onderzoekspopulatie (2.3).

2.1 Onderzoekspopulatie

In het schooljaar 2004/2005 zijn de Utrechtse scholen voor regulier voortgezet onderwijs benaderd om mee te werken aan de Jeugdmonitor onder de 1^e-klassers. Met behulp van een schriftelijke vragenlijst zijn gegevens van de brugklassers verzameld. Alle gegevens die in deze rapportage worden weergegeven, zijn gebaseerd op zelfrapportage van de leerlingen. De vragenlijsten zijn klassikaal en anoniem afgenomen. Het verzamelen van de gegevens vond plaats in het voorjaar van 2005. In bijlage II wordt de werkwijze van de gegevensverzameling en de inhoud van de vragenlijst beschreven.

2.2 Respons

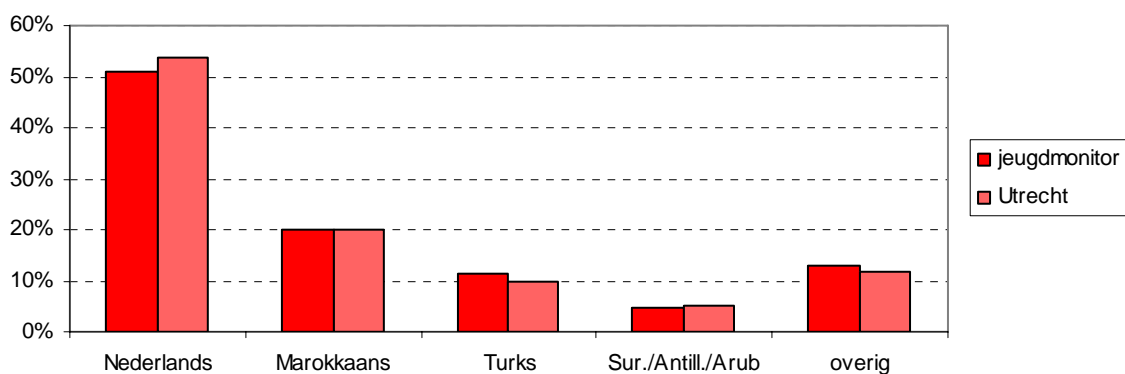
In het schooljaar 2004/2005 zijn 17 Utrechtse scholen voor regulier voortgezet onderwijs (VO) benaderd om mee te werken aan de Jeugdmonitor. Elf scholen gaven gehoor aan deze oproep. Een groot deel van de andere scholen had wel interesse voor de Jeugdmonitor, maar konden helaas niet deelnemen. De voornaamste reden hiervoor was de krappe planning van de Jeugdmonitor waardoor de scholen niet meer in staat waren de Jeugdmonitor in te passen in het schoolrooster.

Op de 11 deelnemende scholen zaten in het desbetreffende schooljaar 1503 brugklassers. De vragenlijst is uiteindelijk ingevuld door 1399 leerlingen. De respons onder de deelnemende scholen is 93%, wat hoog te noemen is. Van de leerlingen woont 74% in Utrecht, 17% woont elders en van 9% is de woonplaats onbekend. Het aantal leerlingen in de onderzoekspopulatie dat van buiten een Utrechtse school bezoekt komt ongeveer overeen met gegevens van DMO (schooljaar 2003/2004: 16% van alle brugklassers op de Utrechtse (reguliere) VO-scholen komt van buiten). Van de 1040 brugklassers die een vragenlijst ingevuld hebben en in Utrecht wonen, zijn er 1035 meegenomen in de analyses. Bij 5 brugklassers waren de gegevens over geslacht, schoolniveau en etniciteit niet volledig.

In de verdere analyses is er voor gekozen om alleen resultaten van de brugklassers woonachtig in Utrecht weer te geven (zie 1.1.1). De geschatte respons onder de in Utrecht wonende brugklassers van het regulier voortgezet onderwijs die in Utrecht naar school gaan is krap 60%. Dit percentage is voldoende hoog om representatieve uitspraken over deze Utrechtse brugklassers te doen. De geschatte respons van alle in Utrecht wonende brugklassers is ruim 40% (een aanzienlijk deel van de Utrechtse leerlingen gaat buiten Utrecht op school).

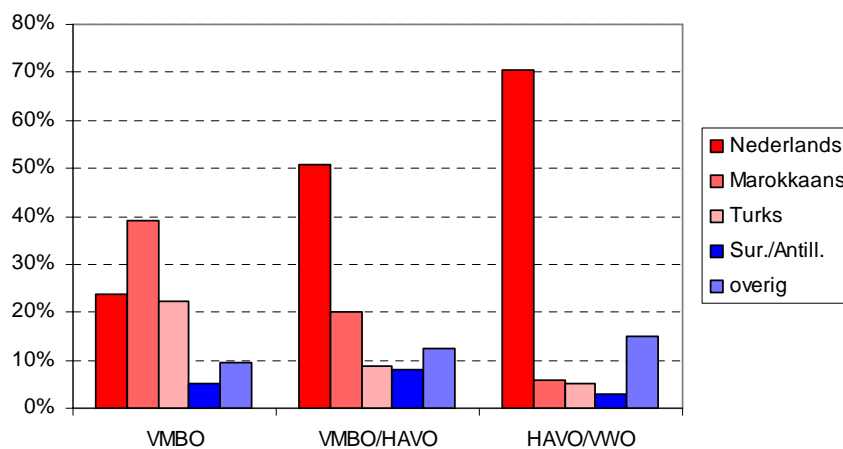
2.3 Demografische gegevens

De vragenlijst is door ongeveer evenveel jongens (n=484) als meisjes (n=551) ingevuld. De meeste brugklassers (83%) zijn, zoals verwacht 12 of 13 jaar. Van de leerlingen volgt 33% onderwijs op VMBO-niveau, 20% op VMBO/HAVO-niveau en 47% op HAVO/VWO-niveau. Ongeveer de helft (51%) van de onderzochte groep jongeren bestaat uit Nederlandse jongeren, 20% is Marokkaans, 11% is Turks, 5% is Surinaams, Antilliaans of Arubaans en 13% van de jongeren heeft een andere herkomst dan de reeds genoemde. De etnische herkomst van de onderzoekspopulatie is vergeleken met de etnische herkomst van de totale populatie 12-13 jarigen (n=4980) in Utrecht (figuur 1). De onderzoekspopulatie is qua etnische herkomst representatief voor de populatie 12-13 jarigen in Utrecht.

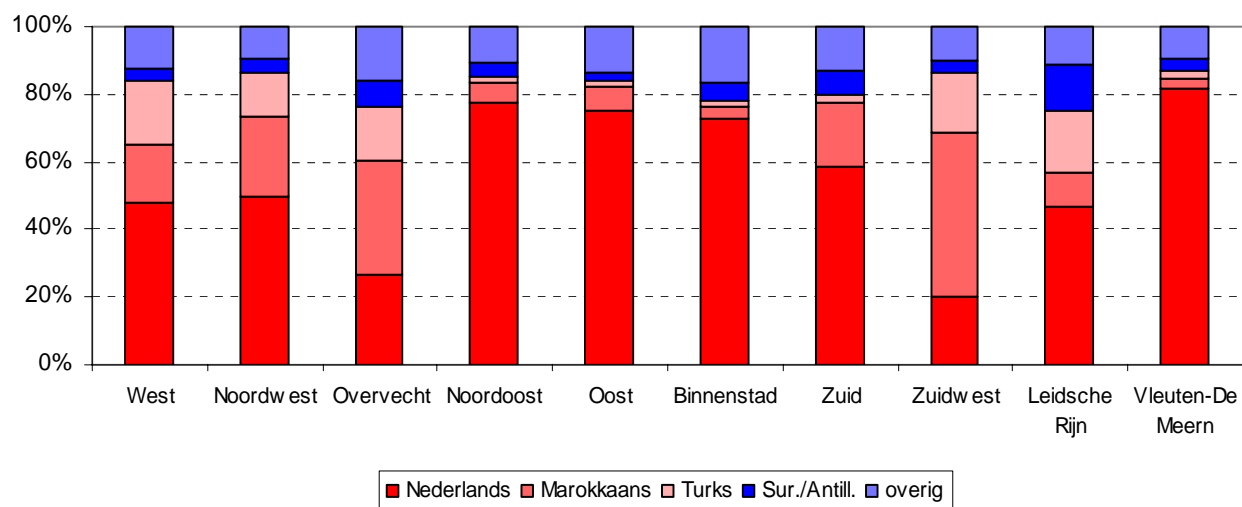
Figuur 1 Verdeling etniciteit deelnemers Jeugdmonitor en werkelijk in Utrecht (per 1-1-2005) onder 12-13 jarigen

Schoolniveau hangt sterk samen met etnische herkomst (figuur 2). Op VMBO is slechts 30% autochtoon en 70% allochtoon. Op HAVO/VWO is dit nagenoeg omgedraaid (75% autochtoon en 25% allochtoon). Het percentage brugklassers met een overige etniciteit is op alle schoolniveaus ongeveer gelijk.

Figuur 2 Etniciteit naar schoolniveau (brugklassers in Utrecht woonachtig)

Specifieke wijkanalyses komen in dit rapport niet voor (zie 1.1.2). Er wordt wel gekeken naar verschillen in schoolniveau en etniciteit. In Utrecht hangt etnische herkomst, ook bij 12-13 jarigen, gedeeltelijk samen met wijk (figuur 3). Hierdoor kan een globale indicatie verkregen worden voor wijkverschillen.

Figuur 3 Etniciteit naar wijk (12-13 jarigen)

bron: bestuursinformatie

3 Gezondheid

In de Jeugdmonitor is gevraagd naar ervaren gezondheid (3.1) en lengte en gewicht (3.2). Daarnaast zijn in de Jeugdmonitor veel vragen gesteld om het welbevinden, de psychosociale gezondheid en factoren die daarmee samenhangen te meten (3.3). In de vragenlijst zijn geen vragen opgenomen over het voorkomen van bepaalde ziekten en aandoeningen.

3.1 Ervaren gezondheid

Kernpunten

- Ruim acht op de tien brugklassers zijn positief over hun gezondheid; Turkse jongens zijn het minst positief.

Op de vraag 'Hoe vind je je gezondheid in het algemeen' geeft de meerderheid van de brugklassers (84%) aan hun gezondheid als (heel) goed te ervaren. Drie procent van de brugklassers beoordeelt zijn gezondheid als 'niet zo best' of 'slecht'. Meisjes in de brugklas zijn minder positief over hun gezondheid dan jongens in de brugklas (82% vs. 87%). Deze cijfers liggen lager dan het landelijk gemiddelde. Volgens cijfers van het CBS ervaart 92% van de 12-17 jarigen zijn gezondheid als goed tot zeer goed (CBS, Jeugd 2003). In vergelijking met Rotterdam hebben meer Utrechtse brugklassers en met name de meisjes een goed ervaren gezondheid.

Alleen bij jongens in de brugklas worden er verschillen gevonden naar schoolniveau en etniciteit. Jongens op HAVO/VWO ervaren hun gezondheid duidelijk beter dan jongens op VMBO. Opvallend is dat Turkse jongens (69%) in de brugklas duidelijk minder positief zijn over hun gezondheid dan zowel Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse als Nederlandse jongens.

Bij jongeren wordt het oordeel over de eigen gezondheid vooral gebaseerd op fitheid en leefstijl (Tijhuis, 2002). Een positief oordeel van de gezondheid bij jongeren betekent dus niet de afwezigheid van lichamelijke en psychische ongezondheid.

3.2 Gewicht

Kernpunten

- Op basis van zelfrapportage hebben met name Turkse brugklassers overgewicht en Surinaamse en Antilliaanse brugklassers (met name jongens) ondergewicht.
- In verhouding veel Turkse brugklassers vinden zichzelf te dik, net als Surinaamse en Antilliaanse meisjes. Marokkaanse brugklassers vinden zichzelf vaker te dun, net als Surinaamse en Antilliaanse jongens

Aan de brugklassers is gevraagd wat hun lengte en gewicht is. Aan de hand van deze gegevens is bepaald of er al dan niet sprake is van overgewicht of ondergewicht⁶. Er moet rekening gehouden worden met het feit dat de leerlingen hun eigen gewicht en lengte invullen. Dit kan leiden tot afwijkingen van de

⁶ Criterium voor overgewicht: BMI (Body Mass Index = gewicht in kg/lengte in cm²) boven internationaal vastgestelde grenswaarden, specifiek naar leeftijd en geslacht.

werkelijkheid. In het vervolg van de tekst wordt gesproken van zelfgerapporteerd overgewicht en ondergewicht als er sprake is van overgewicht cq. ondergewicht berekend op basis van zelf opgegeven lengte en gewicht in de Jeugdmonitor.

3.2.1 Overgewicht en ondergewicht

Op basis van zelfgerapporteerde lengte en gewicht heeft ongeveer 15% van de brugklassers overgewicht en 10% ondergewicht. Er worden geen verschillen naar geslacht gevonden en het zelfgerapporteerde overgewicht in Utrecht wijkt niet af van het zelfgerapporteerde overgewicht in Rotterdam (ondergewicht geen gegevens).

Zoals verwacht is er hier sprake van een onderschatting van het werkelijk percentage brugklassers met overgewicht. Bij objectieve metingen is gebleken dat 22% van de Utrechtse brugklassers (schooljaren 2003 t/m 2005) overgewicht⁷ heeft. Het 'objectieve' percentage brugklassers met ondergewicht (8%) wijkt niet sterk af van het zelfgerapporteerde percentage ondergewicht.

Voor zowel de objectieve als de subjectieve meting (= zelfgerapporteerd) van overgewicht geldt dat hoe lager het schoolniveau hoe hoger het percentage kinderen met overgewicht is. Ook naar etniciteit worden grote verschillen gevonden. Zelfgerapporteerd hebben alleen Turkse brugklassers relatief vaak overgewicht (34%). Bij objectieve metingen hebben naast de Turkse brugklassers ook veel Marokkaanse brugklassers overgewicht.

Ondergewicht, objectieve gemeten, komt het minst voor bij Turkse en Marokkaanse brugklassers. Op basis van zelfgerapporteerde lengte en gewicht rapporteren met name Surinaamse en Antilliaanse brugklassers (17%) veel ondergewicht in tegenstelling tot Turkse brugklassers (2%). Vooral Surinaamse en Antilliaanse jongens rapporteren veel ondergewicht.

3.2.2 Lichaamsbeleving

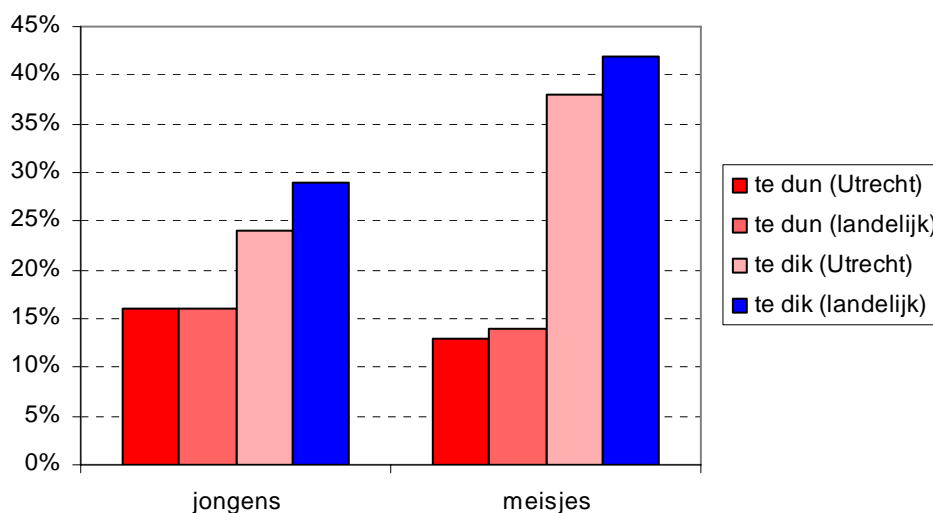
De verschillen tussen objectieve en subjectieve metingen bij brugklassers kunnen mogelijk verklaard worden door het feit dat de brugklassers hun lengte en gewicht niet goed kunnen inschatten en zich waarschijnlijk ook niet bewust zijn van hun lichaamsverhoudingen. Hierdoor kan hun lichaamsbeleving totaal anders zijn dan dat men objectief zou mogen verwachten.

Met behulp van de vraag 'Wat vind je van je gewicht' is ook gevraagd naar lichaamsbeleving. Van de brugklassers vindt 14% zichzelf te dun en 31% vindt zichzelf te dik. Jongens vinden zich vaker te dun en meisjes vinden zich vaker te dik (figuur 4).

Uit figuur 4 blijkt dat in Utrecht minder kinderen zich te dik voelen dan landelijk (bron landelijke cijfers HBSC-Nederland, ter Bogt, 2003). In het 'zichzelf te dun vinden' bestaan nagenoeg geen verschillen. In vergelijking met Rotterdam valt op dat met name de meisjes in Utrecht zich minder vaak te dun en vaker te dik vinden.

⁷ Bron: Jeugd Informatie Systeem; bij Preventieve Gezondheidsonderzoeken (PGO) worden volgens protocol alle Utrechtse brugklassers gewogen en hun lengte gemeten.

In Utrecht vinden met name Turkse jongens (35%) en Turkse meisjes (61%) zichzelf te dik. Ook de Surinaamse en Antilliaanse meisjes (48%) vinden zichzelf relatief vaak te dik terwijl Surinaamse en Antilliaanse jongens (37%) zichzelf relatief vaak te dun vinden. In verhouding veel Marokkaanse brugklassers (jongens (23%) en meisjes (16%)) vinden zichzelf te dun. Ook meisjes met een overige etniciteit (17%) vinden zichzelf te dun ten opzichte van de andere meisjes.

Figuur 4 Lichaamsbeleving naar geslacht.

3.3 Psychisch welbevinden

Kernpunten

- Bij ruim een kwart van de meisjes en een tiende van de jongens is er sprake van een ongunstig psychisch welbevinden. Echter de verschillende dimensies van psychisch welbevinden leveren geen éénduidig beeld op.
 - Hoe hoger het schoolniveau van de brugklassers hoe positiever het zelfbeeld. Turkse en Marokkaanse jongens rapporteren het minst positieve zelfbeeld.
 - Hoe lager het schoolniveau van de brugklassers hoe vaker zij positieve gevoelens rapporteren. Nederlandse jongens rapporteren in verhouding het minst vaak positieve gevoelens.
 - Alle Utrechtse brugklassers zijn even positief over de toekomst (86%).
 - Suïcidegedachten en -pogingen onder brugklassers zijn vergelijkbaar met landelijk.
 - Turkse en Marokkaanse meisjes in de brugklas rapporteren in vergelijking met de andere meisjes minder emotionele problemen.
- Nederlandse brugklassers zijn vaker hyperactief dan de rest. Marokkaanse brugklassers zijn in verhouding het minst hyperactief. Opvallend is het grote verschil tussen Surinaamse en Antilliaanse jongens (39%) en meisjes (6%).
- Vijftien procent van de brugklassers kan niet goed met anderen omgaan, jongens minder goed dan meisjes. Bij meisjes geldt dat hoe lager het schoolniveau hoe minder goed zij met anderen om kunnen gaan.
- Van alle brugklassers heeft 12% het afgelopen jaar contact gehad met een schoolmaatschappelijk werker/vertrouwenspersoon, 4% met Altrecht en 4% met Bureau jeugdzorg. Jongens in een VMBO-brugklas (19%) hebben vaker contact met het schoolmaatschappelijk werk gehad dan de andere jongens.

In de vragenlijst zijn verschillende dimensies van psychisch welbevinden van jongeren opgenomen. Concreet gaat het om vragen over het zelfbeeld, het voorkomen van bepaalde gevoelens in de afgelopen vier weken, suïcidaliteit (zowel gedachten aan suïcide als de daadwerkelijke suïcidepoging) psychosomatische klachten (hoofdpijnklachten en slecht slapen) en het voorkomen van emotionele problematiek. Er is ook gevraagd naar het kunnen omgaan met anderen (prosociale vaardigheden), druk gedrag (hyperactiviteit) en contacten met hulpverleners (3.3.1).

In tabel 1 zijn de resultaten van verschillende indicatoren van het psychisch welbevinden voor jongens en meisjes apart - samengevoegd. Daaronder volgt een korte toelichting.

Tabel 1 Psychisch welbevinden, naar geslacht.

indicatoren psychisch welbevinden		betrekking op	jongens	meisjes	totaal
zelfbeeld	gem. score (0-10)*	-	8,1	7,5	7,8**
gevoelens	gem. score (0-100)*	afgelopen 4 weken	84	78	81**
suïcidegedachten	ja	afgelopen jaar	19%	24%	22%**
suïcidepoging	ja	ooit	4%	9%	7%**
hoofdpijnklachten	(heel) vaak	afgelopen 4 weken	9%	14%	11%**
slaapproblemen	(heel) vaak	afgelopen 4 weken	13%	21%	11%**
toekomstverwachting	(heel) goed	komende 5 jaar	88%	85%	86%
emotionele problemen	grensgebied en zorgelijk [#]	afgelopen 6 maanden	4%	16%	11%**

* hoe hoger hoe gunstiger.

** significant verschil tussen jongens en meisjes

zie voetnoot 9 en 10 voor toelichting

Zelfbeeld en gevoelens

Meisjes hebben een minder positief zelfbeeld dan jongens (tabel 1). Het zelfbeeld van Utrechtse brugklassers is ongeveer gelijk aan dat van Rotterdams brugklassers. Er zijn tien vragen gesteld over het zelfbeeld van jongeren. Twee voorbeelden van dergelijke vragen zijn 'Ik heb het gevoel dat ik niet veel heb om trots op te zijn' en 'Ik sta positief ten opzichte van mezelf'. Het zelfbeeld van zowel jongens als meisjes op VMBO is minder positief dan op HAVO/VWO. Jongens op VMBO/HAVO zitten er tussen in, terwijl meisjes op dit niveau het minst positieve zelfbeeld hebben. Van de jongens hebben de Turkse het minst positieve zelfbeeld, gevolgd door de Marokkaanse jongens. Bij meisjes zijn er geen duidelijke verschillen naar etniciteit te zien.

De mate waarin bepaalde gevoelens in de afgelopen vier weken aanwezig waren, is bepaald aan de hand van negen vragen⁸. Er is gevraagd naar onder andere gevoelens van eenzaamheid en het hebben van plezier. Meisjes scoren hier minder gunstig dan jongens. Ter illustratie: 20% van de meisjes en 10% van de jongens in de brugklas maakte zich in de afgelopen vier weken (heel) vaak zorgen om iets en 7% van de meisjes en 3% van de jongens in de brugklas voelde zich (heel) vaak verdrietig. Utrechtse brugklassers rapporteren vaker positieve gevoelens dan Rotterdamse brugklassers.

⁸ Op basis van negen vragen wordt er een score berekend in de range 0-100. Hoe hoger de score hoe beter hun welbevinden is.

Hoewel de verschillen niet groot zijn hangt het hebben van bepaalde gevoelens zowel bij jongens als bij meisjes met schoolniveau samen. Hoe hoger het onderwijsniveau hoe minder positieve gevoelens. Bij jongens speelt ook de etnische herkomst een rol. Nederlandse jongens in de brugklas rapporteren het minst vaak positieve gevoelens.

Suicidegedachten en suicidepoging

Ruim één op de vijf brugklassers rapporteert in het afgelopen jaar er minstens één keer aan gedacht te hebben om een einde aan hun leven te maken, meisjes (24%) vaker dan jongens (19%). Twee procent heeft hier vaak of heel vaak aangedacht. Op de vraag of ooit een echte poging ondernomen is, antwoordt 7% van de leerlingen bevestigend. Ook hierbij geldt dat meisjes (9%) dit vaker rapporteren dan jongens (4%). Deze cijfers wijken niet af van landelijke cijfers (De Zwart, 1999) en liggen zelfs wat lager dan in Rotterdam. Er worden geen noemenswaardige verschillen gevonden naar schoolniveau en etniciteit.

Psychosomatische klachten

Psychische problemen of spanningen kunnen in lichamelijke klachten of slaapproblemen tot uiting komen. De brugklassers is gevraagd naar de mate waarin klachten als hoofdpijn, maagpijn of misselijkheid voorkomen en naar de mate waarin ze slecht slapen (moeite hebben om in slaap te vallen of 's nachts vaak wakker worden). Beide vragen hebben betrekking op de afgelopen vier weken.

Negen procent van de jongens in de brugklas en 14% van de meisjes in de brugklas rapporteert (heel) vaak last te hebben van hoofdpijn, maagpijn of misselijkheid. Ook slaapproblemen komen bij meisjes (21%) vaker voor dan bij jongens (13%). Het voorkomen van psychosomatische klachten (hoofdpijn etc. en slaapproblemen) hangt niet samen met schoolniveau en etniciteit; maar alleen voor jongens geldt dat VMBO/HAVO-brugklassers vaker hoofdpijn, maagpijn of misselijkheid rapporteren. Utrecht wijkt in het voorkomen van psychosomatische klachten niet af van Rotterdam, hoewel slaapproblemen bij meisjes in Utrecht vaker voor komen.

Toekomstverwachting

De meeste brugklassers denken positief over de toekomst: 86% denkt dat het de komende vijf jaar (heel) goed met hen zal gaan. Slechts 1% denkt dat het (heel) slecht met hen zal gaan. Utrecht wijkt hierin niet af van Rotterdam. Het oordeel van brugklassers over de toekomst hangt niet samen met geslacht, schoolniveau en etniciteit.

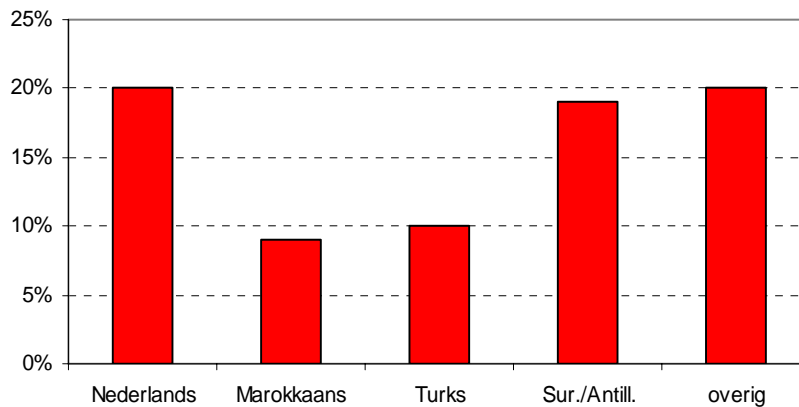
Emotionele problematiek

De brugklassers zijn vijf stellingen voorgelegd zoals 'ik pieker veel' of 'ik ben vaak ongelukkig, in de put of in tranen')⁹ om een indruk te krijgen of er in de afgelopen zes maanden sprake was van emotionele

⁹ De stellingen komen uit de Strengths & Difficulties Questionnaire (SDQ). De SDQ is een (internationale) vragenlijst van 25 items, die betrekking heeft op emotionele symptomen, gedragsproblemen, hyperactief gedrag, sociale vaardigheden en relaties tussen jongeren. De stellingen in de vragenlijst zijn bedoeld voor jongeren tussen de elf en zestien jaar oud (<http://www.sdqinfo.com>)

problematiek¹⁰. Ongeveer één op de tien Utrechtse brugklassers heeft de afgelopen zes maanden emotionele problemen gehad, meisjes (16%) vaker dan jongens (4%). Rotterdamse brugklassers en met name meisjes lijken iets minder last van emotionele problemen te hebben.

Er worden zowel bij jongens als meisjes in de brugklas geen noemenswaardige verschillen naar schoolniveau gevonden in het hebben van emotionele problemen. Alleen bij meisjes in de brugklas wordt een verschil gevonden naar etniciteit (figuur 5). Er wordt een duidelijke tweedeling gevonden: van de Nederlandse meisjes, de Surinaamse en Antilliaanse meisjes en de meisjes met een overige etniciteit heeft één op de vijf emotionele problemen. Marokkaanse en Turkse meisjes in de brugklas hebben in verhouding weinig emotionele problemen (resp. 10% en 9%).

Figuur 5 Emotionele problemen (afgelopen zes maanden) bij meisjes naar etniciteit.

Psychisch welbevinden

Om inzicht te krijgen in het aantal leerlingen met een ongunstig psychisch welbevinden, is bekeken hoeveel leerlingen op meerdere indicatoren van welbevinden ongunstig scoren. Het gaat om de volgende indicatoren:

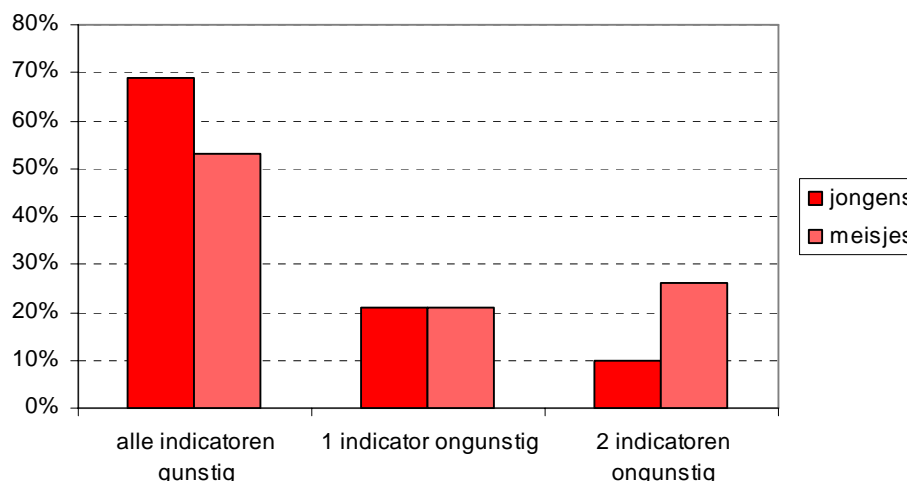
- negatief zelfbeeld¹¹
- lage score gevoelens (afgelopen vier weken)¹²
- soms of (heel) vaak suïcidegedachten (afgelopen jaar)
- (heel) vaak slecht slapen (afgelopen vier weken)
- (heel) vaak hoofdpijn, maagpijn of misselijkheid (afgelopen vier weken)
- negatieve toekomstverwachting
- emotionele problematiek (grensgebied en zorgelijk samen)

In figuur 6 is een onderscheid gemaakt naar brugklassers die op alle indicatoren gunstig scoren, op één indicator ongunstig en op twee of meer indicatoren ongunstig scoren.

¹⁰ Over de antwoorden op deze stellingen is een score berekend. De scores zijn onderverdeeld in drie groepen: normale score, grensgebied en zorgelijke score. Kinderen met een zorgelijke score, hebben een score die vergelijkbaar is met kinderen die hulpverlening ontvangen (hoger dan zes). De kans dat er met deze kinderen iets aan de hand is, is dus groot. Kinderen met een score in het grensgebied (gelijk aan zes) hebben een score tussen normaal (lager dan zes) en zorgelijk (hoger dan zes) in. Hun score is nog niet zo hoog als kinderen die hulpverlening ontvangen, maar de kans dat met deze kinderen toch iets aan de hand is, is wel groter dan bij kinderen met een normale score. In de rapportage zijn kinderen met een grensgebied en een zorgelijke score bij elkaar genomen.

¹¹ =15% van de jongeren met het meest negatieve zelfbeeld.

¹² =15% van de jongeren met de meest ongunstige score op gevoelens.

Figuur 6 Aantal indicatoren van psychisch welbevinden (on)gunstig beantwoord naar geslacht.

Als de grens voor een ongunstig psychisch welbevinden wordt gelegd bij tenminste twee indicatoren (ongunstig beantwoord), dan betekent dit dat er bij 26% van de meisjes en 10% van de jongens sprake is van een ongunstig psychisch welbevinden. Er zijn geen noemenswaardige verschillen gevonden naar schoolniveau en etniciteit.

3.3.1 Overige problemen en contact met hulpverleners

Druk gedrag

Tweeëntwintig procent van de brugklassers heeft de afgelopen zes maanden druk (hyperactief) gedrag vertoont (ongeveer gelijk aan Rotterdamse brugklassers). De brugklassers zijn vijf stellingen voorgelegd zoals 'Ik ben snel afgeleid, ik vind het moeilijk om te concentreren' en 'Ik ben rusteloos, ik kan niet lang stil zitten'¹³, ¹⁴. Er is geen verschil in druk gedrag naar geslacht en schoolniveau, maar wel naar etniciteit. Nederlandse brugklassers (27%) zijn duidelijk drukker dan brugklassers met een niet-Nederlandse etniciteit (gemiddeld 16%). Marokkaanse brugklassers zijn in verhouding het rustigst (11%).

Opvallend is het grote verschil tussen Surinaamse en Antilliaanse jongens (39%) en meisjes (6%). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat in de Nederlandse cultuur druk gedrag eerder als afwijkend wordt gezien dan in de culturen met een ander etnische achtergrond.

¹³ zie voetnoot 9.

¹⁴ Over de antwoorden op deze stellingen is een score berekend. De scores zijn onderverdeeld in drie groepen: normale score, grensgebied en zorgelijke score. Kinderen met een zorgelijke score, hebben een score die vergelijkbaar is met kinderen die hulpverlening ontvangen (hoger dan een zes). De kans dat er met deze kinderen iets aan de hand is, is dus groot. Kinderen met een score in het grensgebied (gelijk aan zes) hebben een score tussen normaal (lager dan zes) en zorgelijk (hoger dan zes) in. Hun score is nog niet zo hoog als kinderen die hulpverlening ontvangen, maar de kans dat met deze kinderen toch iets aan de hand is, is wel groter dan bij kinderen met een normale score. In de rapportage zijn kinderen met een grensgebied en een zorgelijke score bij elkaar genomen.

Prosociale vaardigheden

De brugklassers is gevraagd naar de mate waarin zij goed kunnen omgaan met anderen (prosociale vaardigheden) aan de hand van vijf stellingen zoals 'Ik kan makkelijk delen met anderen' en 'Ik probeer aardig te zijn tegen anderen'¹⁵, ¹⁶. Vijftien procent van de brugklassers kan niet goed met anderen omgaan, jongens (21%) minder goed dan meisjes (9%). Bij meisjes geldt dat hoe lager het schoolniveau hoe minder goed zij met anderen om kunnen gaan (VMBO 13%, VMBO/HAVO 9% en HAVO/VWO 6%). Er worden geen verschillen naar etniciteit gevonden. Bij jongens worden er geen verschillen naar schoolniveau en etniciteit gevonden

Contact hulpverleners

Twaalf procent van alle brugklassers heeft vanwege problemen het afgelopen jaar contact gehad met een schoolmaatschappelijk werker of een vertrouwenspersoon op school, 4% heeft contact gehad met iemand van Altrecht (psycholoog/psychiater) en 4% heeft contact gehad met Bureau jeugdzorg (jongens en meisjes ongeveer gelijk). (7% meldt contact te hebben gehad met een andere hulpverlener). Deze percentages zijn niet cumulatief; brugklassers kunnen met meerdere vormen van hulpverlening in aanraking zijn geweest. Jongens in een VMBO-brugklas (19%) hebben vaker contact met iemand van het schoolmaatschappelijk werk, gevolgd door jongens in een HAVO/VWO-brugklas (10%) en VMBO/HAVO-brugklas (5%). Verder worden er geen noemenswaardige verschillen naar geslacht, schoolniveau en etniciteit gevonden in bovenstaande contacten.

¹⁵ zie voetnoot 9.

¹⁶ Over de antwoorden op deze stellingen is een score berekend. De scores zijn onderverdeeld in drie groepen: normale score, grensgebied en zorgelijke score. Kinderen met een zorgelijke score, hebben een score die vergelijkbaar is met kinderen die hulpverlening ontvangen (lager dan een vijf). De kans dat er met deze kinderen iets aan de hand is, is dus groot. Kinderen met een score in het grensgebied (gelijk aan vijf) hebben een score tussen normaal (hoger dan vijf) en zorgelijk (lager dan vijf) in. Hun score is nog niet zo hoog als kinderen die hulpverlening ontvangen, maar de kans dat met deze kinderen toch iets aan de hand is, is wel groter dan bij kinderen met een normale score. In de rapportage zijn kinderen met een grensgebied en een zorgelijke score bij elkaar genomen.

4 Leefstijl

Een gezonde en veilige leefstijl kan veel bijdragen aan de gezondheid en de kwaliteit van leven. Het is daarom belangrijk om een gezonde leefstijl te bevorderen. Volgens het VTV Nationaal Kompas (www.rivm.nl/vtv) is het gezondheidsgedrag van de Nederlandse jeugd in het algemeen zorgwekkend. Het gaat veelal om gedrag dat weinig invloed heeft op de huidige gezondheid van jongeren, maar dat op latere leeftijd gezondheidsproblemen kan opleveren. Een deel van de sterfte op latere leeftijd is (theoretisch) vermijdbaar. Een aantal factoren dat hierbij een rol speelt, valt onder leefstijl zoals te weinig groente en fruit, onvoldoende beweging (en overgewicht) roken en overmatig alcohol gebruik (Schram, 2001). Daarnaast hebben met name roken en alcohol een negatief effect op de kwaliteit van leven (Hoeymans, 2002).

In dit hoofdstuk komen de volgende onderwerpen aan de orde: voeding (4.1), beweging (lichamelijk (in)activiteit) (4.2), relatie voeding bewegen overgewicht (4.3), middelengebruik (roken alcohol, drugs) (4.4) en seksualiteit (4.5).

4.1 Voeding

Kernpunten

- Brugklassers eten ongezond; 66% eet niet dagelijks fruit, 61% niet dagelijks groente, 16% eet veel tussendoortjes en 22% ontbijt niet regelmatig.
 - Hoe lager het onderwijsniveau, hoe slechter de voedingsgewoonten.
 - Turken en Marokkanen ontbijten slecht en eten weinig groenten. Surinamers en Antillianen eten weinig fruit.
 - Meisjes op VMBO/HAVO en Turkse jongens eten vaak een tussendoortje.

In de Richtlijnen Gezonde Voeding adviseert het Voorlichtingsbureau van de Voeding om elke dag ongeveer 150-200 gram groente en twee stuks fruit te eten (jongeren vanaf 12 jaar). Ook elke dag ontbijten is belangrijk. Wie 's ochtends niet ontbijt compenseert dat later op de dag vaak met snoep en snacks. Ook tussendoortjes moeten met mate worden genuttigd.

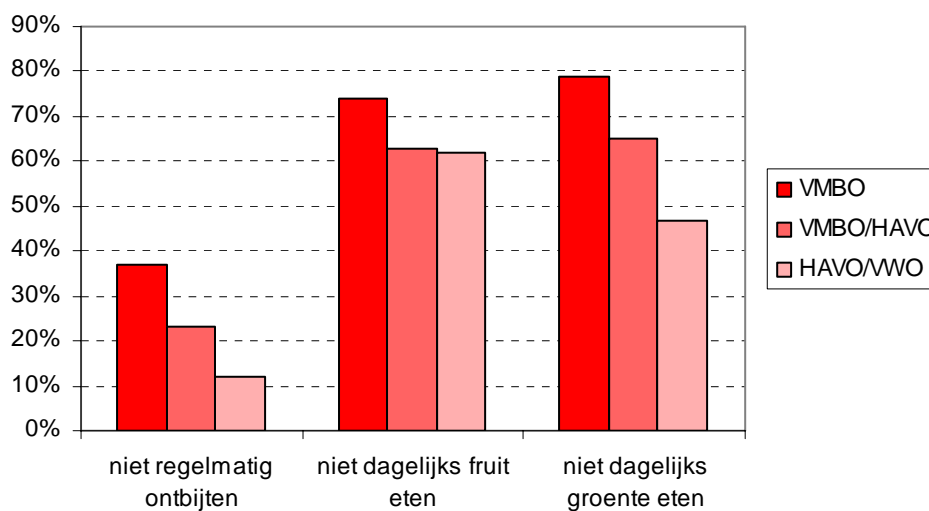
Ongeveer tweederde van de brugklassers eet niet dagelijks fruit, 61% eet niet dagelijks groente, 22% ontbijt niet regelmatig¹⁷ en 16% eet regelmatig een tussendoortje¹⁸. In vergelijking met Rotterdam eten de Utrechtse brugklassers net zo ongezond; het percentage brugklassers dat niet dagelijks groenten en fruit eten is gelijk. Regelmatig ontbijten doen Utrechtse brugklassers vaker dan Rotterdamse brugklassers. Alleen voor ontbijten wordt er bij de Utrechtse brugklassers een verschil gevonden naar geslacht. Jongens (84%) ontbijten vaker dan meisjes (72%). Zowel voor jongens als voor meisjes in de brugklas geldt dat hoe hoger het schoolniveau hoe vaker er regelmatig ontbeten wordt (figuur 7), waarbij het hoge percentage meisjes op VMBO dat niet regelmatig ontbijt (44%) opvalt.

¹⁷ Niet regelmatig ontbijten is minder dan 5 keer per week ontbijten.

¹⁸ Meer dan 3 tussendoortjes per dag; buiten de maaltijd om en anders dan fruit en groeten (bijv. koekje, chocola, ijs, snoep, chips, frites, kroket etc.)

Ook Turkse en Marokkaanse jongens (resp. 47% en 36%) en meisjes (resp. 59% en 50%) in de brugklas ontbijten minder goed. In zowel het groente als fruit eten van brugklasser worden verschillen gevonden naar schoolniveau en etniciteit. In het algemeen geldt hoe lager het schoolniveau hoe vaker er niet dagelijks groenten en fruit gegeten wordt (figuur 7).

Turkse en Marokkaanse brugklassers eten in verhouding het minste groente en Surinamers en Antillianen eten het minste fruit. Voor het nuttigen van tussendoortjes geldt dat met name Turkse jongens (26%) en meisjes op VMBO/HAVO (22%) dit doen. Opvallend is het lage percentage Marokkaanse jongens en jongens met een overige etniciteit in de brugklas dat aangeeft meer dan drie tussendoortjes per dag te eten, resp. 10% en 9%.

Figuur 7 Enkele voedingsgewoonten, naar schoolniveau.

Voor de dagelijkse consumptie van fruit is nagegaan of de hoeveelheid per dag voldoet aan de Richtlijnen Gezonde Voeding. Van de brugklassers die dagelijks fruit eten, voldoet 87% van de brugklassers aan de norm van minimaal twee stuks fruit per dag¹⁹. Het voldoen aan de norm blijkt niet samen te hangen met geslacht, schoolniveau en etniciteit.

4.2 Bewegen en sport

Kernpunten

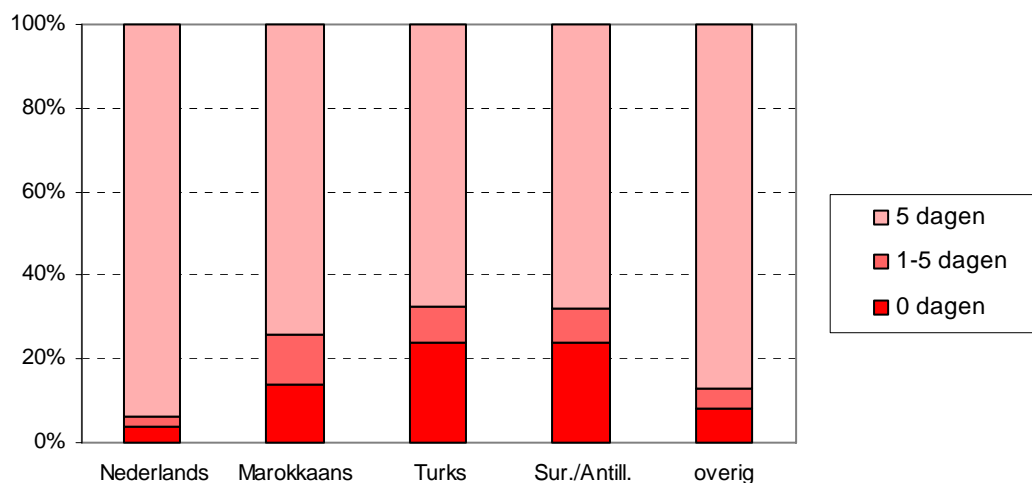
- Hoe lager het schoolniveau hoe vaker brugklassers gebruik maken van het openbaar vervoer of de auto. Ook Surinaamse, Antilliaanse, Turkse en Marokkaanse brugklassers maken veel gebruik van het openbaar vervoer of de auto (en gaan dus minder vaak op de fiets of lopend naar school).
- Jongens bewegen/sporten vaker dan meisjes buiten schooltijd; 90% van de jongens en 70% van de meisjes meerdere keren per week bewegen/sporten. Meisjes op VMBO (58%) en Turkse meisjes (42%) bewegen/sporten in verhouding het minst.
- Jongens zijn vaker lid van een sportvereniging dan meisjes en Turkse en Marokkaanse brugklassers zijn het minst vaak lid.

¹⁹ De norm voor dagelijkse hoeveelheid fruit is minimaal twee stuks waarbij één stuk vervangen mag worden door een glas sap (jeugdmonitor: sinaasappelsap of grapefruitsap).

- Surinaamse en Antilliaanse (66%) en Turkse (64%) brugklassers zitten relatief vaak achter de computer of de tv in tegenstelling tot Nederlandse brugklassers (38%).

Bewegen van en naar school

De meerderheid van de brugklassers (85%) gaat vijf dagen per week lopend of fietsend naar school en 10% gaat nooit lopend of fietsend naar school (jongens en meisjes gelijk). Hoe lager het schoolniveau hoe meer brugklassers nooit lopend of fietsend naar school gaan; op VMBO gaat 18%, op VMBO/HAVO 9% en op HAVO/VWO 4% nooit lopend of fietsend naar school. Ook naar etniciteit worden verschillen gezien; bijna een kwart van de Turkse en Surinaamse en Antilliaanse brugklassers en 14% van de Marokkaanse brugklassers gaat nooit lopend of fietsend naar school (figuur 8). Nederlandse brugklassers en brugklassers met een andere etniciteit gaan vaker vijf dagen lopend en fietsend naar school (resp. 94% en 89%).

Figuur 8 Aantal dagen per week lopend of fietsend naar school naar etniciteit.

Er is ook nagegaan hoelang brugklassers lopend of fietsend onderweg zijn (heen- en terugweg bij elkaar opgeteld). Bijna één op de tien brugklassers (9%) is langer dan een uur onderweg; 24% tussen een half uur en een uur; 54% tussen de 10 en 30 minuten en 13% minder dan 10 minuten. In het algemeen geldt dat hoe hoger het schoolniveau hoe langer brugklassers lopend of fietsend onderweg zijn. Marokkaanse en Turkse brugklassers zijn gemiddeld het kortst onderweg en Nederlandse brugklassers het langst.

Bewegen/sporten buiten schooltijd

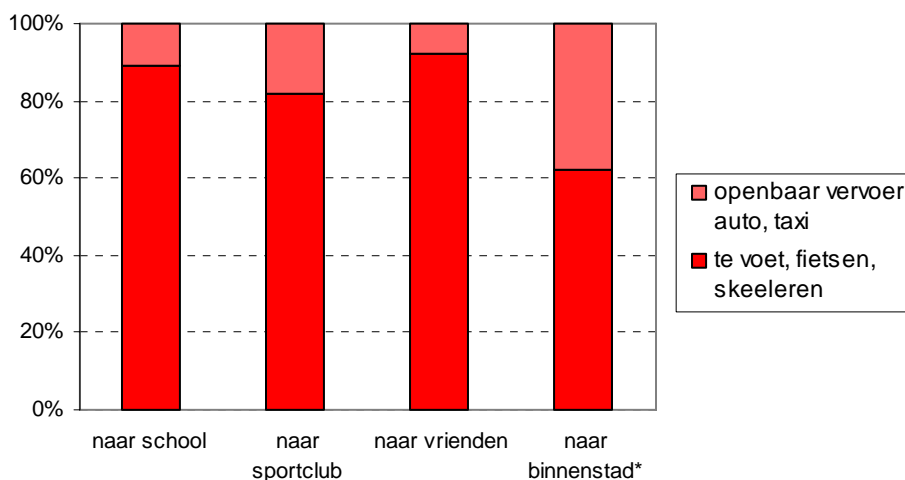
Jongens in de brugklas bewegen/sporten aanzienlijk vaker (buiten schooltijd en exclusief fietsen/lopen naar school) dan meisjes; 90% van de jongens sport minimaal twee keer per week, bij de meisjes is dit 70%. Ongeveer één op de zeven brugklassers (13%) beweegt/sport dagelijks, jongens (21%) vaker dan meisjes (6%). Alleen bij meisjes zijn er verschillen naar schoolniveau en etniciteit. Meisjes op VMBO/HAVO en HAVO/VWO sporten vaker (meerdere keren per week of dagelijks) dan meisjes op VMBO (77% vs. 58%). Nederlandse meisjes in de brugklas sporten het meest (78%), terwijl Turkse meisjes in de brugklas dit het minst doen (42%). Ook is nagegaan hoelang er per keer wordt bewogen/gesport. Jongens sporten per keer langer dan meisjes.

Lidmaatschap sportvereniging

Bijna driekwart van de jongens en ruim de helft van de meisjes in de brugklas is lid van een sportvereniging of sportclub. Voor zowel jongens als meisjes geldt dat VMBO brugklassers (jongens: 56%, meisjes: 31%) minder vaak lid zijn van een sportvereniging dan brugklassers van beide andere schoolniveaus (gemiddeld jongens: 79%, meisjes: 69%). Vooral Turkse (38%) en Marokkaanse (44%) brugklassers zijn relatief weinig lid van sportverenigingen in tegenstelling tot Nederlandse brugklassers (78%) die juist relatief vaak lid zijn. Met name Turkse en Marokkaanse meisjes zijn relatief vaak niet lid (resp. 20% en 25%). In Utrecht zijn duidelijk meer brugklassers lid van een sportvereniging dan in Rotterdam, zowel jongens als meisjes.

Gebruik openbaar vervoer/auto (ipv fietsen of lopen)

Er is in de Jeugdmonitor gevraagd op welke wijze brugklassers zich meestal verplaatsen; passief (openbaar vervoer, taxi) of actief (lopen, fietsen, skeeleren etc) naar school, sport, vriend(in) of binnenstad (figuur 9). Er worden geen verschillen tussen jongens en meisjes gevonden, behalve bij 'naar de binnenstad' gaan. Meisjes (41%) gaan vaker met het openbaar vervoer of de auto naar de binnenstad dan jongens (34%). In het algemeen geldt hoe lager het schoolniveau hoe vaker brugklassers gebruik maken van het openbaar vervoer of de auto: dit gaat met name op voor 'school en 'binnenstad' (resp. 21% en 61% van de VMBO-brugklassers gaat met het openbaar vervoer of de auto naar school en de binnenstad vs. 6% en 22% van de HAVO/VWO-brugklassers).

Figuur 9 Passieve en actieve verplaatsingen van brugklassers.

* significant verschil tussen jongens en meisjes

Ook naar etniciteit worden grote verschillen gezien. Surinaamse en Antilliaanse brugklassers maken het meest gebruik van het openbaar vervoer of de auto (school 28%, sport 32%, vrienden 16% en de binnenstad 58%). Turkse brugklassers gaan relatief vaak met het openbaar vervoer of de auto naar school (30%), naar vrienden (13%) en de binnenstad (56%). Marokkaanse brugklassers gaan vaak met het openbaar vervoer of de auto naar school (22%) en de binnenstad (64%). Met name Marokkaanse meisjes maken veel gebruik van het openbaar vervoer of de auto.

Tv- kijken en computeren

Iets minder dan de helft van alle brugklassers zit langer dan vijf uur per dag achter de computer of voor de tv (46%), jongens en meisjes ongeveer gelijk. HAVO/VWO-brugklassers (34%) doen dit minder vaak dan VMBO- en VMBO/HAVO-brugklassers (58%). Met name Surinaamse en Antilliaanse (66%) en Turkse (64%) brugklassers zitten lang achter de computer of voor de tv in tegenstelling tot Nederlandse brugklassers (38%). De samenhang tussen etniciteit en langer dan vijf uur per dag achter de computer of voor de tv zitten wordt voornamelijk door het verschil in tv-kijken verklaart. In Rotterdam wordt door de brugklassers veel meer tv gekeken dan in Utrecht. Gegevens over computeren zijn niet beschikbaar.

4.3 Relatie voeding, bewegen en overgewicht

Kernpunten

- Overgewicht onder brugklassers komt vaker voor op lagere schoolniveaus en Turken en Marokkanen. Bij deze groepen komen ook vaker minder goede voedingsgewoonten en een minder goed bewegingspatroon voor.

Belangrijke determinanten van overgewicht zijn voeding, lichamelijke activiteit en inactiviteit. Het gebrek aan voldoende beweging wordt beschouwd als de belangrijkste reden voor overgewicht. Over het algemeen voldoet het voedingspatroon van Utrechtse brugklassers niet aan de norm. Ook bewegen zij niet voldoende. Overgewicht komt zoals al vermeld in hoofdstuk 3.2 bij 22% van de brugklassers voor. De samenhang tussen voeding, bewegen en overgewicht wordt met name duidelijk als gekeken wordt naar de verschillende subgroepen.

Bij Utrechtse brugklassers wordt zowel voor schoolniveau als etniciteit een verschil in overgewicht²⁰ gevonden. Hoe lager het schoolniveau hoe vaker overgewicht voorkomt en zelfgerapporteerd hebben Turken vaker overgewicht dan de rest. Ongeveer dezelfde conclusies kunnen getrokken worden voor de determinanten van overgewicht, namelijk voeding en bewegen.

Niet regelmatig ontbijten, niet dagelijks groenten en/of fruit eten, vijf uur of meer tv-kijken of computeren, relatief vaak gebruik maken van openbaar vervoer en auto en weinig bewegen/sporten buiten schooltijd (maximaal 1 keer per week) komt vaker voor op een lager schoolniveau in vergelijking met een hoger schoolniveau. Turken ontbijten onregelmatig, eten niet dagelijks groenten, zijn vaak inactief (met name veel tv kijken en in mindere mate computeren), gaan in verhouding vaak met het openbaar vervoer of de auto naar school en sporten weinig buiten school. Uit de objectieve metingen in het kader van de periodieke gezondheidsonderzoeken blijkt dat naast Turken ook veel Marokkanen overgewicht hebben. Marokkanen scoren op bovengenoemde items vaak slechter dan gemiddeld. Surinaamse en Antilliaanse brugklassers hebben in verhouding ook vaak ongezonde voedingsgewoonten en bewegen niet al te veel, maar dit vertaalt zich (nog) niet direct in overgewicht.

²⁰ Overgewicht is bepaald aan de hand van zelf opgegeven lengte en gewicht.

4.4 Middelengebruik

Kernpunten

- Één op de vijf brugklassers experimenteert met roken; Surinaamse en Antilliaanse brugklassers experimenteren het vaakst (28%).
- Recent alcohol gebruik bij brugklassers (18%) ligt in Utrecht lager dan landelijk (ongeveer gelijk aan Rotterdam).
- Alcoholgebruik is het hoogst bij Nederlandse brugklassers (28%) en het laagst bij Marokkaanse en Turkse brugklassers (0% en 4%).
- Minder dan 2% van de brugklassers gebruikt hasj of marihuana.

Roken

Twintig procent van de Utrechtse brugklassers heeft ooit gerookt. Twee procent rookt af en toe en 1% dagelijks. Dit is beduidend lager dan landelijk (31% van de 12/13 jarigen heeft ooit gerookt en 3% rookt dagelijks (Bogt, 2003)), maar ongeveer gelijk aan Rotterdamse brugklassers.

In Utrecht roken jongens en meisjes in de brugklas even vaak. Experimenteergedrag wordt het vaakst gezien bij Surinaamse en Antilliaanse leerlingen: 28% van hen heeft ooit gerookt. Marokkaanse brugklassers experimenteren het minst met roken (4%). Nederlandse, Turkse en brugklassers met een overige etniciteit liggen hier tussenin (resp. 23%, 19%, 19%). In VMBO/HAVO brugklassen (25%) wordt het meest geëxperimenteerd met roken in vergelijking met VMBO (19%) en HAVO/VWO (16%).

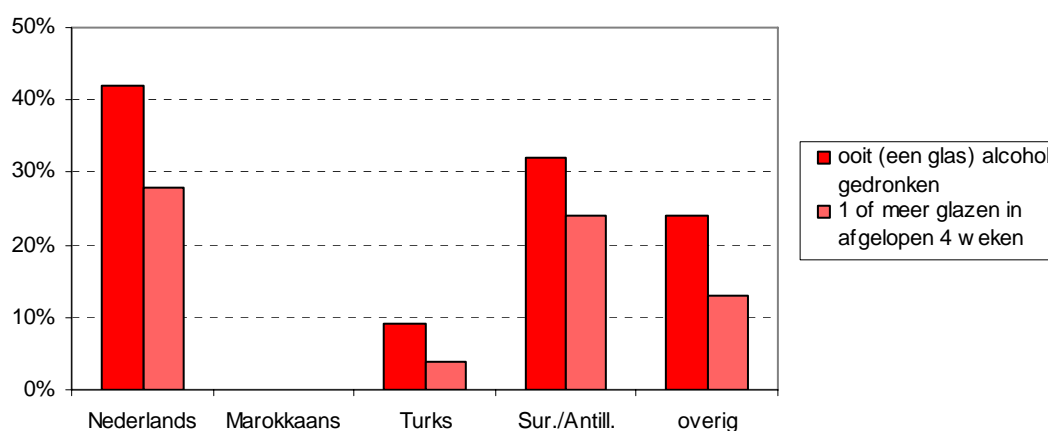
Hoewel Utrecht gunstig afsteekt, is toch één op de vijf leerlingen al vroeg aan het experimenteren met roken. In vergelijking met andere leefstijlfactoren is de bijdrage van roken aan de totale ziektelast groot. Bijna 15% van de totale ziektelast is toe te schrijven aan roken. Dit wordt met name veroorzaakt door longkanker, COPD, coronaire hartziekten en beroerte. (Hoeymans, 2002). Het experimenteren met roken is dus niet ongevaarlijk. Leerlingen die experimenteren met roken hebben een aanzienlijk grotere kans een regelmatige roker te worden. Roken is verslavend, ook bij jongeren die net begonnen zijn met roken. Hoe langer jongeren roken hoe moeilijker het voor ze is om te stoppen. (Engels, 2000).

Alcohol

Ook met alcohol wordt al op jonge leeftijd geëxperimenteerd, 27% van de Utrechtse brugklasleerlingen heeft wel eens alcohol gedronken en 18% van de brugklassers heeft in de afgelopen vier weken één of meer glazen alcohol gedronken (meer jongens (21%) dan meisjes (15%)). Het alcoholgebruik van Utrechtse brugklassers is min of meer vergelijkbaar met dat van Rotterdamse brugklassers, hoewel jongens in Utrecht vaker recent alcoholgebruik rapporteren. Landelijk ligt het percentage brugklassers dat in de afgelopen maand alcohol heeft gedronken hoger; 29% voor jongens en 19% voor meisjes (Bogt, 2003).

Bij brugklassers worden grote verschillen in alcoholgebruik naar schoolniveau en etniciteit gevonden. VMBO-brugklassers drinken het minst alcohol: 19% heeft ooit alcohol gedronken tegenover 30% van de

VMBO/HAVO- en 31% van de HAVO/VWO-brugklassers. Ook het recente gebruik van alcohol is bij VMBO-brugklassers lager dan bij VMBO/HAVO- en HAVO/VWO-brugklassers (resp. 10%, 20% en 21%). Nederlandse brugklassers hebben het vaakst al eens alcohol gedronken, gevolgd door Surinaams en Antilliaanse brugklassers (figuur 10). Van de Nederlandse brugklassers heeft 42% wel eens alcohol gedronken, van de Surinaamse en Antilliaanse brugklassers 32%. Ongeveer een derde van de Nederlandse (33%) en Surinaamse en Antilliaanse (32%) jongens heeft in de afgelopen vier weken één of meer glazen alcohol gedronken. Onder Nederlandse en Surinaamse en Antilliaanse meisjes zijn deze percentages resp. 24% en 19%. Marokkaanse en Turkse brugklassers drinken daarentegen heel weinig alcohol: resp. 0% van de Marokkaanse en 9% van de Turkse leerlingen heeft ooit alcohol gedronken. Vijf procent van de Turkse jongens en 4% van de Turkse meisjes in de brugklas heeft in de afgelopen vier weken één of meer glazen alcohol gedronken.

Figuur 10 Alcoholgebruik naar etniciteit en schoolniveau.

Hasj- of marihuana-gebruik

Van de brugklassers heeft 1,6% in de afgelopen vier weken hasj of marihuana gebruikt, jongens (2,9%) vaker dan meisjes (0,4%). Er wordt onder de brugklassers in Utrecht geen samenhang tussen het gebruik van hasj of marihuana en het schoolniveau of etniciteit gevonden. Landelijk heeft 0,7% van de 12-jarigen en 2,9% van de 13-jarigen de afgelopen vier weken cannabis gebruikt (Monshouwer, 2004). In Rotterdam lijkt het gebruik van hasj of marihuana minder maar bij deze vergelijking moet rekening gehouden worden met het feit dat in tegenstelling tot Utrecht de afname in Rotterdam niet anoniem was.

Volgens deskundigen heeft het merendeel van de jongeren in Nederland het gebruik van cannabis goed onder controle en maakt er slechts recreatief gebruik. Vooral jonge gebruikers die al op 12/13-jarige leeftijd beginnen, vaak en dikwijls blowen en dit doen om de verveling te verdrijven of te kunnen functioneren, worden als risicogroep gezien (Mikado, 2005).

4.5 Seksueel gedrag

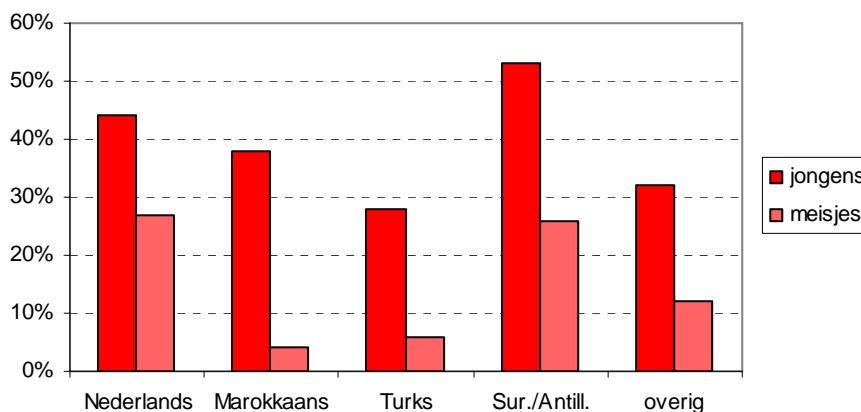
Kernpunten

- Jongens in de brugklas vrijen vaker en hebben ook vaker geslachtsgemeenschap dan meisjes (lager dan landelijk).
- Surinaamse en Antilliaanse (36%) en Nederlandse brugklassers (35%) hebben de meeste ervaring met vrijen; Turkse jongens (28%) en meisjes (6%) en Marokkaanse meisjes (4%) het minst.

Vrijen en geslachtsgemeenschap

Van de Utrechtse brugklassers heeft 28% wel eens gevrijd (zoenen/strelen) en 3% heeft geslachtsgemeenschap gehad. Opvallend is dat jongens beduidend vaker vrijen en geslachtsgemeenschap hebben dan meisjes: 40% van de jongens en 18% van de meisjes in de brugklas heeft wel een gevrijd; 6% van de jongens en 1% van de meisjes heeft geslachtsgemeenschap gehad. Uit landelijk onderzoek komt naar voren dat onder 12-13 jarigen 8% van de jongens en 3% van de meisjes ooit geslachtsgemeenschap heeft gehad (ter Bogt, 2003). Rotterdamse brugklassers rapporteren met betrekking tot geslachtsgemeenschap vergelijkbaar gedrag bij een niet anonieme afname van de vragenlijst. Mogelijk kan een deel van het verschil tussen jongens en meisjes verklaard worden door het feit dat zowel jongens als meisjes sociaal wenselijke antwoorden geven. Voor jongens is seksualiteit iets om stoer over te doen (overrapportage), terwijl dit voor meisjes juist niet opgaat (onderrapportage).

Jongens in een VMBO/HAVO-brugklas zijn seksueel actiever dan jongens op de andere schoolniveaus; 50% heeft al eens gevreeën en 11% heeft geslachtsgemeenschap gehad. Zowel bij de jongens als bij de meisjes hebben Surinaamse en Antilliaanse (gemiddeld 36%) en Nederlandse (gemiddeld 35%) brugklassers de meeste ervaring met vrijen, waarbij het hoge percentage Surinaamse en Antilliaanse jongens (53%) opvalt (figuur 11). Met name Turkse jongens (28%) en meisjes (6%) en Marokkaanse meisjes (4%) in de brugklas hebben in verhouding weinig ervaring op dit vlak. Vanwege de kleine aantallen is het niet mogelijk om naar geslachtsgemeenschap en etniciteit te kijken.

Figuur 11 Vrijen (zoenen en strelen) naar geslacht en etniciteit.

Vaste verkering

Ruim de helft (54%) van de Utrechtse brugklassers ziet zijn/haar 'verkering' binnen een half jaar als vast, jongens (59%) vaker dan meisjes (49%). Meer Utrechtse brugklassers dan Rotterdamse brugklassers zien hun verkering binnen een half jaar als vast. Meisjes op HAVO/VWO (55%) zijn eerder geneigd hun verkering als vast te bestempelen dan meisjes op de andere schoolniveaus: VMBO 41%, VMBO/HAVO 48%. Er worden geen verschillen naar etniciteit gevonden.

5 Leefwereld

De leefwereld van jongeren heeft een grote invloed op hun algehele ontwikkeling en met name hun (psychisch) welbevinden. Deze leefwereld is niet onder één noemer te vangen. In dit rapport wordt de leefwereld als volgt ingedeeld: gezin (5.1), school (5.2) en vrije tijd (5.3).

5.1 Gezin

Kernpunten

- Van een kwart van de Marokkaanse brugklassers hebben beide ouders geen werk.
- Jongens in een HAVO/VWO-brugklas, van Nederlandse en 'overige etnische' afkomst zijn minder positief over de betrokkenheid van hun ouders dan de overige jongens.
- Meisjes (14%) denken er vaker over om van huis weg te lopen dan jongens (9%).
- Ruim een kwart van de brugklassers ervaart in meer of mindere mate een negatieve thuissituatie.
- VMBO/HAVO-brugklassers en brugklassers van Surinaamse en Antilliaanse afkomst rapporteren vaker een negatieve thuissituatie. Marokkaanse brugklassers zijn juist het meest positief.
- VMBO-brugklassers (9%) hebben minder vaak ruzie met hun ouders dan VMBO/HAVO- en HAVO/VWO-brugklassers (resp. 19% en 17%). Surinaamse en Antilliaanse brugklassers (25%) hebben (heel) vaak ruzie met hun ouders in tegenstelling tot Marokkaanse (6%) en Turkse (8%) leerlingen.
- Jongens geven relatief vaak (14%) aan nooit bij iemand terecht te kunnen wanneer zij problemen hebben.
- 7% van de brugklassers kan met geen van beide ouders praten als ze ergens mee zitten. Nederlandse brugklassers (4%) kunnen dit beter dan brugklassers met een andere etniciteit (gemiddeld 9%).

Gezinssamenstelling en arbeidssituatie ouders

De meerderheid van de brugklassers (79%) woont bij beide natuurlijke ouders en 4% woont in een gezin bestaande uit de eigen vader of moeder en een stiefouder. Bijna één op de tien (9%) groeit op in een éénoudergezin en 7% woont afwisselend bij vader of moeder. Van de brugklassers geeft 87% aan dat minimaal één van beide ouders betaald werk heeft. Bijna 10% van de brugklassers geeft aan dat hun ouder(s) geen betaald werk hebben²¹. Zowel voor de gezinssamenstelling als het hebben van betaald werk zijn geen verschillen naar geslacht gevonden.

Het percentage kinderen dat in een éénoudergezin opgroeit, verschilt niet naar schoolniveau. Wel valt op dat op VMBO/HAVO en HAVO/VWO relatief veel kinderen tussen twee ouders heen en weer pendelen, namelijk 10% in tegenstelling tot leerlingen op VMBO (3%). Dit geldt ook voor Nederlandse (11%) en Surinaamse en Antilliaanse (14%) brugklassers. Turkse brugklassers groeien minder vaak op in een éénoudergezin (5%) in verhouding met Surinaamse en Antilliaanse brugklassers (28%) en brugklassers met een overige etniciteit (18%). De werksituatie in gezinnen verschilt ook naar schoolniveau en etniciteit. Hoe lager het schoolniveau hoe vaker de brugklassers opgroeien in een gezin waarvan de ouder(s) geen werk hebben (VMBO: 18%, HAVO/VWO: 10%). Bijna alle Nederlandse brugklassers (97%) hebben minimaal één ouder met werk in tegenstelling tot Marokkaanse brugklassers waarvan een kwart van de

²¹ De gezinssamenstelling is hierbij als uitgangspunt genomen. Er is sprake van werkloosheid ouder(s) wanneer beide ouders in een tweeloudergezin geen werk hebben of als de ouder in een éénoudergezin geen werk heeft.

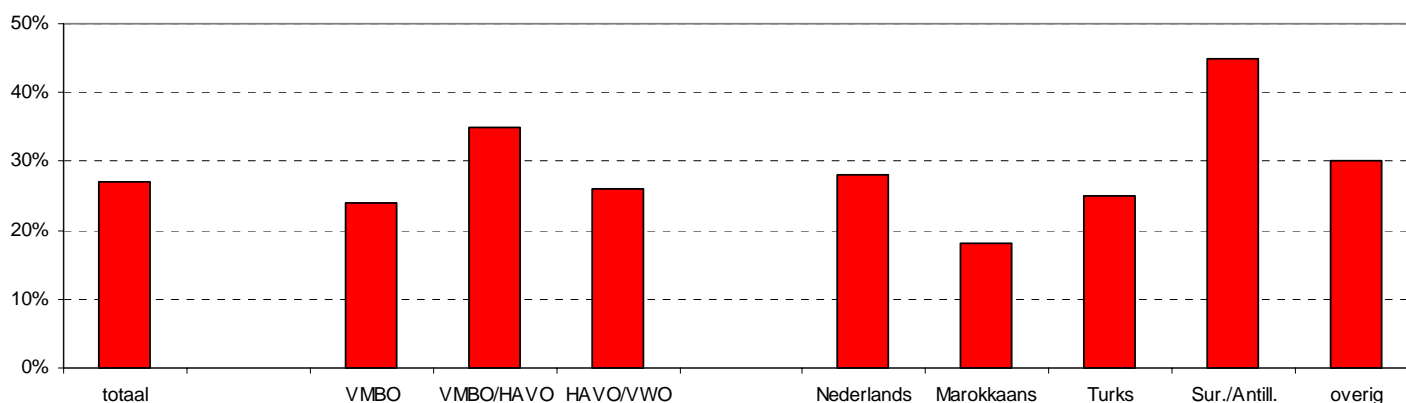
ouders geen werk heeft. Marokkanen, Surinamers, Antillianen en brugklassers met een overige etniciteit zitten hier tussen in (gemiddeld 82% heeft werk).

5.1.1 Ouderbetrokkenheid

Om inzicht te krijgen in de mate waarin een brugklasser vindt dat zijn ouders zich betrokken voelen bij hem zijn er vier vragen gesteld. Voorbeelden hiervan zijn 'Mijn ouders geven mij een compliment als ik iets goed doe' en 'Mijn ouders vragen vaak naar wat ik zoal doe op school'. Drieënzestig procent van alle brugklassers heeft alle vragen gunstig beantwoord. Op basis van deze vragen wordt een score berekend op een schaal van 0 tot 100 (hoe hoger, hoe positiever). Jongens en meisjes in de brugklas verschillen niet in hun mening over de betrokkenheid van hun ouders (gemiddelde score 75). Alleen bij jongens worden verschillen gevonden naar schoolniveau en etniciteit. Jongens in een HAVO/VWO-brugklas vinden de betrokkenheid van hun ouders minder dan jongens op de andere schoolniveaus. Met name jongens met een 'overige' etniciteit en Nederlandse jongens geven dit aan. Het oordeel over de betrokkenheid van hun ouders van de Utrechtse brugklassers is gelijk aan dat van de brugklassers in Rotterdam.

5.1.2 Ervaren problematiek thuis

Aan de brugklassers is gevraagd of ze het thuis ongezellig vinden (11%) of ze thuis vaak alleen staan (7%), of er veel ruzie is thuis (12%) of ze thuis geslagen of mishandeld worden (2%) en of ze wel eens denken aan weglopen van huis (12%). Alleen voor 'weglopen van huis' wordt een geslachtsverschil gevonden: meisjes (14%) denken hier vaker aan dan jongens (9%). Ongeveer één op de vier brugklassers geeft minimaal één van bovenstaande negatieve thuissituaties aan (figuur 12). Utrechtse brugklassers verschillen hierin niet met Rotterdamse brugklassers. Met name VMBO/HAVO-brugklassers en brugklassers van Surinaamse en Antilliaanse afkomst rapporteren een negatieve thuissituatie. Marokkaanse brugklassers zijn juist het meest positief over de situatie thuis.

Figuur 12 Negatief ervaren thuissituatie naar opleiding en etniciteit.

Er is ook gevraagd of de brugklassers recent nog ruzie hebben gehad met hun ouders. Vijftien procent van de brugklassers geeft aan de afgelopen vier weken vaak tot heel vaak ruzie met hun ouders te

hebben gehad (jongens en meisjes ongeveer gelijk). Utrechtse brugklassers hebben vaker ruzie met hun ouders dan Rotterdamse brugklassers. VMBO-brugklassers (9%) hebben minder vaak ruzie met hun ouders dan VMBO/HAVO- en HAVO/VWO-brugklassers (resp. 19% en 17%). Opvallend is dat met name Surinaamse en Antilliaanse brugklassers (25%) vaak ruzie hebben met hun ouders in tegenstelling tot Marokkaanse (6%) en Turkse (8%) leerlingen.

5.1.3 Steun bij problemen

De meerderheid van de brugklassers (77%) geeft aan vaak of altijd bij iemand terecht te kunnen bij problemen, meisjes (80%) vaker dan jongens (72%). Vijf procent van de meisjes en 14% van de jongens geeft aan nooit bij iemand terecht te kunnen. Utrechtse brugklassers kunnen vaker dan Rotterdamse brugklassers bij iemand terecht.

Aan de brugklassers is ook gevraagd bij wie ze terecht kunnen om te praten over problemen. Jongens noemen hun moeder (68%), vader (53%) en vrienden of vriendinnen (48%) het vaakst en meisjes noemen hun moeder (73%), vrienden of vriendinnen (72%) en vader (40%) het vaakst²².

Als brugklassers problemen hebben of ergens mee zitten kan 72% van de brugklassers hierover praten met zowel hun vader als moeder. Zeven procent kan met geen van beide ouders praten als ze ergens mee zitten. Meer Utrechtse brugklassers dan Rotterdamse brugklassers kunnen bij problemen met beide ouders praten. Allochtone brugklassers (gemiddeld 9%) kunnen vaker met geen van beide ouders praten dan Nederlandse brugklassers (4%). Als brugklassers bij problemen bij hun ouders terecht kunnen, wordt er vaker met de moeder (90%) gepraat dan met de vader (77%). Jongens (83%) praten vaker met hun vader dan meisjes (72%). Voor het kunnen praten met de moeder is geen verschil tussen jongens en meisjes gevonden.

5.2 School

Kernpunten

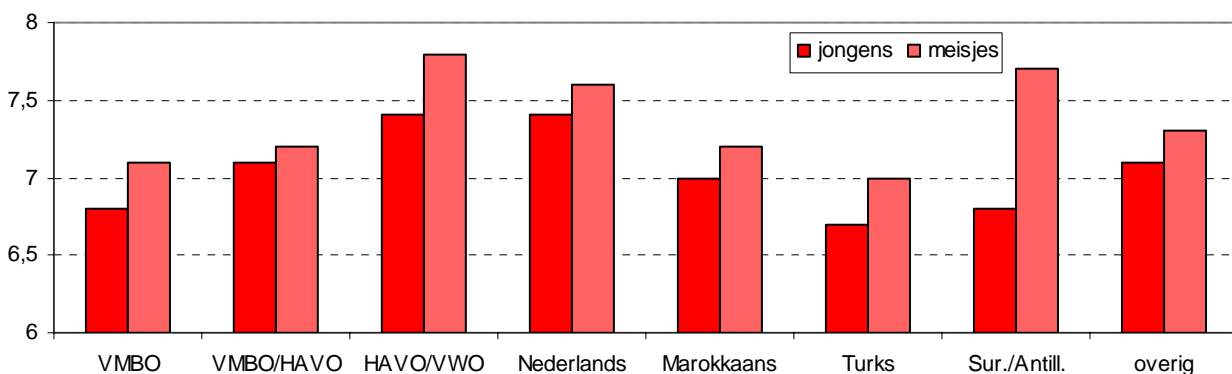
- Hoe hoger schoolniveau hoe hoger het rapportcijfer dat brugklassers geven aan hun school (van 6,8 van de jongens op VMBO tot 7,8 van de meisjes op HAVO/VWO).
- VMBO-brugklassers en VMBO/HAVO-brugklassers (met name meisjes) zijn het minst positief over hun klasgenoten net als Turkse jongens en Surinaamse en Antilliaanse brugklassers (voornamelijk meisjes). HAVO/VWO-brugklassers en Marokkaanse jongens zijn juist het meest positief.
- Surinaamse en Antilliaanse en Marokkaanse brugklassers (met name jongens) beoordelen de relatie met hun leraren het meest negatief.
- Frequent ziekteverzuim komt vaker voor op het VMBO dan op het HAVO/VWO en met name bij meisjes.
- Bijna een kwart van de brugklassers heeft de afgelopen vier weken iemand gepest of daaraan meegedaan.
- Ongeveer één op de vijf brugklassers is de afgelopen vier weken gepest op school. HAVO/VWO-brugklassers worden minder vaak gepest dan brugklassers op de andere schoolniveaus (15% vs. 22%).
- Een kwart van de brugklassers voelt zich gediscrimineerd vanwege huidskleur of geloof. Hoe lager het schoolniveau hoe vaker brugklassers zich gediscrimineerd voelen. Allochtone brugklassers (gemiddeld 36%)

²² Vermelde percentages zijn percentages van de groep die aangeeft bij iemand terecht te kunnen. Brugklassers konden meerdere mogelijkheden aangeven; percentages zijn dus niet optelbaar.

en met name Surinaamse en Antilliaanse brugklassers (50%) voelen zich vaker gediscrimineerd dan Nederlandse brugklassers (15%).

Rapportcijfer school

Aan de brugklassers is gevraagd een rapportcijfer (0-10) aan hun school te geven. Jongens geven gemiddeld een 7,2 en meisjes een 7,4. Hoe hoger het schoolniveau hoe hoger het rapportcijfer (van 6,8 van de jongens op VMBO tot 7,8 van de meisjes op HAVO/VWO). Ook de etniciteit van brugklassers speelt een rol bij de beoordeling van hun school: Turkse brugklassers geven hun school het laagste rapportcijfer en Nederlandse brugklassers het hoogste (figuur 13). Opvallend is het hoge cijfer dat Surinaamse en Antilliaanse meisjes hun school geven.

Figuur 13 Rapportcijfer school naar schoolniveau en etniciteit uitgesplitst naar geslacht

5.2.1 Mening over klasgenoten en leraren

Klasgenoten

Over de beleving van de relatie met de klasgenoten zijn zeven vragen gesteld. Voorbeelden zijn: 'Ik kan met mijn klasgenoten goed opschieten' of 'De leerlingen uit mijn klas hebben een hekel aan mij'.

In het algemeen beoordelen brugklassers de relatie met hun klasgenoten positief. Op een schaal van 0 tot 100 (hoe hoger, hoe positiever) is de gemiddelde score 87 (ongeveer gelijk aan Rotterdam). Hoe lager het onderwijsniveau hoe minder positief de brugklassers over hun klasgenoten zijn, waarbij opvalt dat jongens in een VMBO/HAVO-brugklas positiever zijn dan meisjes op hetzelfde schoolniveau. Turkse jongens zijn het minst positief over hun klasgenoten, terwijl Marokkaanse jongens juist het meest positief zijn. Surinaamse en Antilliaanse brugklassers (voornamelijk meisjes) zijn het minst positief over hun klasgenoten.

Leraren

Over de beleving van de relatie met de leraren zijn zes vragen gesteld, bijvoorbeeld 'Met de leraren kan ik goed opschieten' of 'De leraren maken de leerlingen soms belachelijk'.

Brugklassers zijn over de relatie met hun leraren iets gematigder dan over de relatie met klasgenoten. Op een schaal van 0 tot 100 (hoe hoger, hoe positiever) is de gemiddelde score 76 (ongeveer gelijk aan Rotterdam). HAVO/VWO-brugklassers zijn positiever over hun leraren dan brugklassers op de andere niveaus. Opvallend is dat net als de relatie met klasgenoten, jongens in een VMBO/HAVO-brugklas

positiever zijn dan meisjes op hetzelfde schoolniveau. Surinaamse en Antilliaanse en in minder mate Marokkaanse brugklassers (met name jongens) beoordelen de relatie met hun leraren het meest negatief.

5.2.2 Probleemgedrag op school

Onder het begrip probleemgedrag op school kan veel worden verstaan. In de Jeugdmonitor is expliciet gevraagd naar schoolverzuim en pesten. Onder pesten valt zowel anderen pesten (dadergedrag) als gepest worden (slachtoffer).

Schoolverzuim

Schoolverzuim valt uiteen in ziekteverzuim, niet-geoorloofd en overig geoorloofd verzuim. Niet-geoorloofd verzuim is spijbelen en overig geoorloofd verzuim is bijvoorbeeld tandartsbezoek. In de Jeugdmonitor is gevraagd naar ziekteverzuim en spijbelen. Frequent verzuimen wegens ziekte of spijbelen is een risicofactor voor schooluitval.

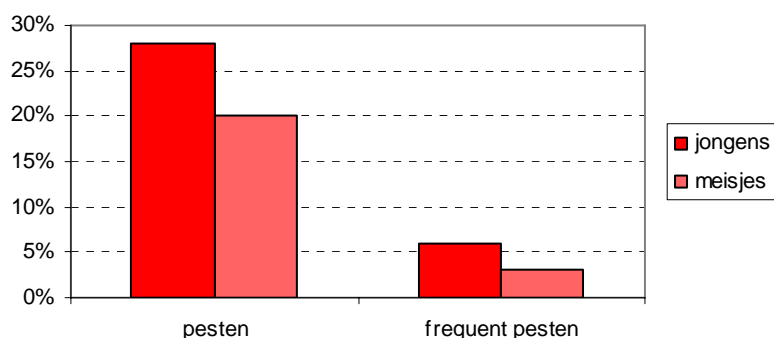
De meerderheid van de Utrechtse brugklassers (82%) heeft in de afgelopen 12 maanden wegens ziekte verzuimd; 11% van de brugklassers rapporteert frequent ziekteverzuim (meer dan vijf keer). Frequent ziekteverzuim komt vaker voor op het VMBO dan op het HAVO/VWO en met name bij meisjes. Het ziekteverzuim van Rotterdams brugklassers is lager dan in Utrecht.

Zeven procent van de brugklassers heeft de afgelopen vier weken gespijbeld. Bij bijna driekwart van de brugklassers bleef het spijbelen beperkt tot één à twee uren. Frequent spijbelen (meer dan vijf uur in de afgelopen vier weken) wordt door minder dan 1% van de brugklassers gerapporteerd.

Bij het spijbelen op zich worden geen noemenswaardige verschillen naar geslacht, schoolniveau en etniciteit gevonden. Bij het frequent spijbelen zijn de aantallen dusdanig klein dat er niet gekeken kan worden naar verschillen naar schoolniveau en etniciteit. Rotterdamse brugklassers geven aan minder te spijbelen, maar hierbij moet rekening worden gehouden met de niet-anonieme dataverzameling in Rotterdam.

Pesten (dadergedrag)

Bijna een kwart van de brugklassers heeft de afgelopen vier weken iemand gepest of daaraan meegedaan. Frequent pesten (iemand in de afgelopen vier weken minimaal één keer per week pesten) wordt door 4% gerapporteerd. Zowel pesten als frequent pesten doen jongens vaker dan meisjes (figuur 14), maar hangt niet samen met schoolniveau en etniciteit. Rotterdamse brugklassers vertonen iets vaker pestgedrag dan Utrechtse brugklassers. In frequent pesten wordt geen verschil gezien.

Figuur 14 Pesten en frequent pesten (minimaal één keer per week) in de afgelopen vier weken

Pesten en discriminatie (slachtoffer)

Aan de brugklassers is ook gevraagd of ze gepest worden op school. Ongeveer één op de vijf brugklassers is de afgelopen vier weken gepest op school. Voor jongens en meisjes is dit ongeveer gelijk. HAVO/VWO-brugklassers worden minder vaak gepest dan brugklassers op de andere schoolniveaus (15% vs. 22%). Ongeveer 5% van de brugklassers geeft aan de afgelopen vier weken minstens één keer per week gepest te zijn. Utrechtse brugklassers worden minder vaak gepest dan Rotterdamse brugklassers.

Een kwart van de brugklassers voelt zich gediscrimineerd vanwege huidskleur of geloof (10% door klasgenoten, 6% door leraren of ander personeel op school en 21% buiten school)²³. Er worden geen verschillen naar geslacht gevonden. In het algemeen geldt dat hoe lager het schoolniveau hoe vaker brugklassers zich gediscrimineerd voelen (van 18% tot 32%). Het verschil tussen VMBO-brugklassers en VMBO/HAVO-brugklassers is meestal niet groot. Allochtone brugklassers (36%) voelen zich vaker gediscrimineerd dan Nederlandse brugklassers (15%), waarbij Surinaamse en Antilliaanse brugklassers (50%) de kroon spannen. Discriminatie onder brugklassers komt in Rotterdam ongeveer even vaak voor als in Utrecht.

²³ Percentages tellen op tot meer dan 25% omdat een brugklasser zich bijvoorbeeld en door klasgenoten en buiten school gediscrimineerd kan voelen.

5.3 Vrije tijd

Kernpunten

- Meisjes uit de VMBO/HAVO-brugklassen vervelen zich vaker dan meisjes uit de VMBO- en HAVO/VWO-brugklassen. Marokkaanse meisjes vervelen zich het minst en Turkse meisjes het meest.
- Jongens (41%) hangen vaker meerdere keren per week rond op straat dan meisjes (34%) net als VMBO- en VMBO/HAVO-brugklassers en Turkse jongens. Nederlandse jongens rapporteren dit het minst.
- Ongeveer een zesde van de brugklassers is niet tevreden over de buurt waar ze wonen.
- Iets minder dan de helft van de Utrechtse brugklassers vinden dat er veel te beleven valt in de buurt waar ze wonen. Marokkaanse jongens vinden dat er (heel) veel te beleven valt in hun buurt in tegenstelling tot Nederlandse jongens. Bij de meisjes vinden met name de Turkse en in iets mindere mate de Marokkaanse meisjes dit.
- Van de brugklassers gaat 12% minimaal 1 keer in de week naar een buurthuis. De groepen die het meest te vinden zijn in het buurthuis zijn VMBO- en VMBO/HAVO-brugklassers (18%), Marokkaanse en Turkse brugklassers (resp. 33% en 16%). Bovengenoemde groepen maken ook het meest gebruik van de activiteiten (o.a. sport- en spelactiviteiten) van het buurthuis terwijl de rest dit veel minder doen.
- Hoe hoger het schoolniveau hoe vaker brugklassers gebruik maken van allerlei openbare (speel)plekken (VMBO 45%, VMBO/HAVO 54% en HAVO/VWO 65%). Turkse en Marokkaanse brugklassers komen verhoudingsgewijs het minst op openbare (speel)plekken (resp. 45% en 39% vs. gemiddeld 63%).
- Krap tweederde van de brugklassers geeft aan dat er in de buurt voldoende plekken (buiten) voor jongeren zijn. Bijna een kwart van de meisjes in de brugklas wil een plek om met vrienden/vriendinnen te kletsen.
- Minder dan de helft van de brugklassers (46%) maakt gebruik van activiteiten van het buurthuis, jongerenwerk, sportactiviteiten (niet in clubverband), het jongeren inloopsprekkuur, een sportvereniging of andere club.
- VMBO/HAVO-brugklassers maken relatief veel gebruik van het jongerenwerk en sportactiviteiten in de buurt. HAVO/VWO-brugklassers maken relatief veel gebruik van (sport)verenigingen in de buurt.
- Nederlandse brugklassers zijn het vaakst (35%) lid van een vereniging of een club (anders dan sport) en Marokkaanse en Turkse brugklassers het minst vaak (beide 13%).
- Ruim een kwart van de brugklassers wil meepraten over de toekomst van de stad terwijl tweederde mee wil praten over de toekomst van hun eigen straat, buurt of wijk. Brugklassers willen bij voorkeur mee praten via jongerenpeilingen (30%) en overleggen op school met iemand van de gemeente erbij (21%).

Hoe besteden brugklassers hun vrije tijd? Vervelen ze zich, hangen ze rond op straat en wat vinden ze eigenlijk van de buurt? Al deze zaken zijn nagevraagd in de Jeugdmonitor (zie hieronder). Er zijn verschillende voorzieningen in Utrecht waar jongeren terecht kunnen, de zogenaamde speel- en verblijfruimten. In paragraaf 5.3.1 wordt gerapporteerd welke voorzieningen (speel- en verblijfruimten) brugklassers gebruiken. Zodra voorzieningen of activiteiten een meer georganiseerd karakter hebben, is het in dit rapport opgenomen in het deel over 'Deelname aan activiteiten' (5.3.2) In de Jeugdmonitor is de brugklassers ook gevraagd of ze (in georganiseerd verband) mee willen praten over de toekomst van de buurt of de stad (5.3.2: *Participatie*).

Vervelen

Van de jongens in de brugklas verveelt 42% zich af en toe, 4% geeft aan zich heel vaak te vervelen en 55% verveelt zich zelden tot nooit. Bij meisjes verveelt 51% zich af en toe, 6% verveelt zich vaak en 44%

verveelt zich zelden tot nooit. Met name meisjes in een VMBO/HAVO-brugklas vervelen zich het meest ('af en toe' en 'heel vaak' samen genomen), gevolgd door meisjes in een VMBO-brugklas en HAVO/VWO-brugklas (resp. 67%, 57% en 52%). Marokkaanse meisjes vervelen zich het minst (48%) en Turkse meisjes het meest (75%). Voor jongens in de brugklas worden er geen verschillen naar schoolniveau en etniciteit gezien. Rotterdams brugklassers vervelen zich duidelijk vaker dan Utrechtse brugklassers.

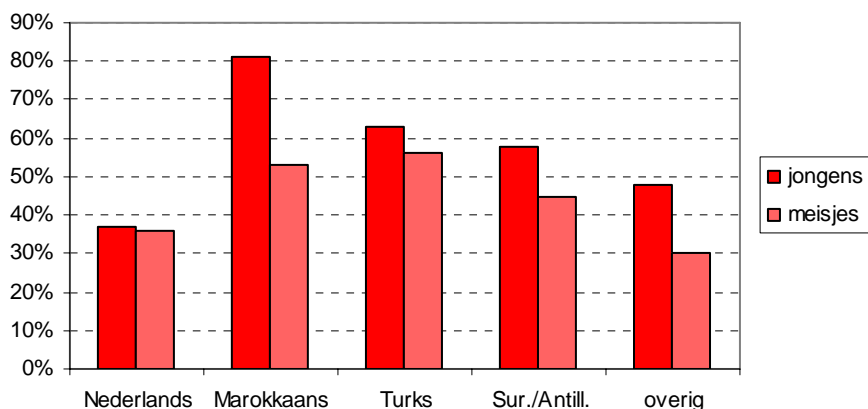
Rondhangen op straat

Bijna vier van de tien brugklassers hangen meerdere keren per week rond op straat, jongens (41%) vaker dan meisjes (34%). In het algemeen hangen VMBO- en VMBO/HAVO-brugklassers vaker op straat rond dan HAVO/VWO-brugklassers met uitzondering van meisjes op VMBO/HAVO; zij zitten tussen meisjes op VMBO en HAVO/VWO in. Veel Turkse jongens (53%) geven aan dat ze op straat rondhangen, terwijl dit gedrag door Nederlandse jongens (34%) het minst vaak wordt gerapporteerd. Voor meisjes worden geen verschillen naar etniciteit gevonden. Utrechtse brugklassers wijken hierin niet af van Rotterdamse brugklassers.

Tevredenheid woonbuurt

Ongeveer een zesde van de brugklassers is niet tevreden over de buurt waar ze wonen. Er worden geen verschillen naar geslacht, schoolniveau en etniciteit gevonden. Utrechtse brugklassers zijn iets vaker tevreden over de buurt waar ze wonen dan Rotterdamse brugklassers.

Toch vindt ruim de helft dat er niet veel te beleven valt in de buurt, meisjes (59%) vaker dan jongens (49%). VMBO-brugklassers vinden dat er meer in de buurt te beleven is dan VMBO/HAVO- en HAVO/VWO-brugklassers.

Figuur 15 Percentage brugklassers dat vindt dat er (heel)veel te beleven valt in de buurt, naar geslacht en etniciteit

Zowel Nederlandse jongens als meisjes vinden relatief vaak dat er weinig te doen is in hun buurt (figuur 15). Dit geldt ook voor brugklassers met een overige etniciteit. Marokkaanse jongens daarentegen vinden in verhouding juist dat er (heel)veel te beleven valt in de buurt. Bij meisjes in de brugklas vinden met name de Turkse meisjes en in iets minder mate de Marokkaanse meisjes dit.

5.3.1 Speel en verblijfruimten

Buurthuis

Aan de brugklassers is gevraagd hoe vaak ze naar het buurthuis gaan (los van het feit of ze wel of niet meedoen aan activiteiten). Een kwart van de brugklassers komt in het buurthuis, 12% van de brugklassers gaat minimaal één keer in de week (jongens en meisjes gelijk). VMBO- en VMBO/HAVO-brugklassers gaan frequenter naar het buurthuis dan HAVO/VWO-brugklassers (18% gaat minimaal één keer in de week vs. 6%). Marokkaanse (33%) en Turkse (16%) brugklassers gaan frequenter naar het buurthuis dan Nederlandse brugklassers (6%) en brugklassers met een overige etniciteit (7%). Rotterdams brugklassers (en met name jongens) gaan frequenter naar het buurthuis.

Spelenkar en sportspelbus

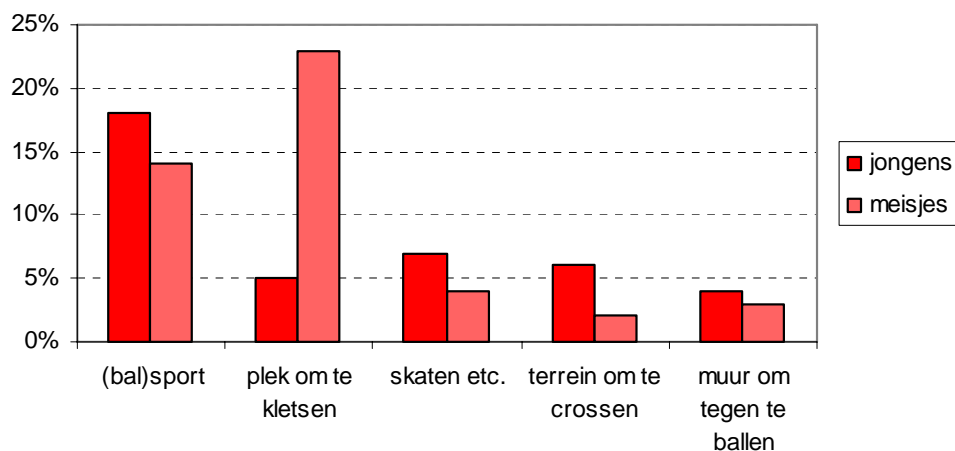
Bijna 6% van de brugklassers leent wel eens speelgoed uit de spelenkar of sportspelbus, jongens (7%) vaker dan meisjes (4%). Voor jongens en meisjes wordt naar schoolniveau en etniciteit min of meer het zelfde beeld gezien. Hoe lager het schoolniveau hoe vaker brugklassers wel eens speelgoed lenen. Ook Marokkaanse en Turkse brugklassers lenen relatief vaak speelgoed.

Openbare (speel)plekken

Ruim de helft (56%) van alle brugklassers maakt gebruik van allerlei openbare (speel)plekken (jongens en meisjes ongeveer gelijk). Hoe hoger het schoolniveau hoe vaker brugklassers gebruik maken van dergelijke plekken (VMBO 45%, VMBO/HAVO 54% en HAVO/VWO 65%). Turkse en Marokkaanse brugklassers komen in vergelijking met de andere brugklassers weinig op openbare (speel)plekken (resp. 45% en 39% vs. gemiddeld 63%).

Van de brugklassers geeft 64% aan dat er in de buurt voldoende plekken (buiten) voor jongeren zijn. Er worden geen verschillen naar geslacht, schoolniveau en etniciteit gevonden.

In figuur 16 worden enkele suggesties weergegeven over (buiten)voorzieningen die de brugklassers er nog bij zouden willen hebben.

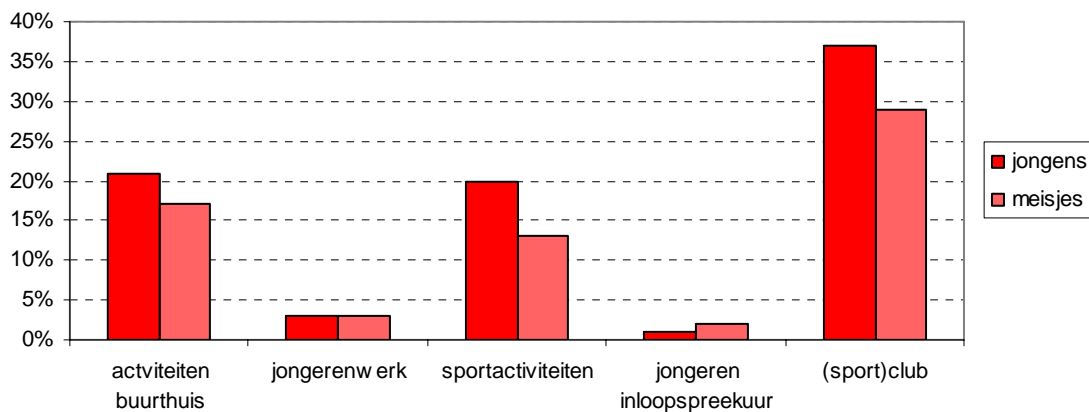
Figuur 16 Wensen voor (buiten)voorzieningen voor jongeren, naar geslacht

Afhankelijk van het geslacht van de brugklassers worden meerdere voorzieningen aangegeven. Het meest genoemd door de brugklassers wordt een plek om te voetballen, basketballen, tennissen of ander (balsporten). Bijna een kwart van de meisjes in de brugklas (23%) wil een plek om met vrienden/vriendinnen te kletsen.

5.3.2 Deelname aan activiteiten

In de Jeugdmonitor is een vraag gesteld over het gebruik van enkele (georganiseerde) voorzieningen in de woonbuurt. De brugklassers is gevraagd of ze gebruik maken van activiteiten van het buurthuis, jongerenwerk, sportactiviteiten (niet in clubverband), het jongereninloopspreekuur of een sportvereniging of andere club. Iets meer dan de helft van de brugklassers (54%) rapporteert van minimaal één van de genoemde voorzieningen gebruik te maken; jongens (59%) vaker dan meisjes (48%).

Jongens maken meer gebruik van allerlei sportactiviteiten en zijn vaker lid van (sport)clubs (figuur 17). Ten opzichte van de andere schoolniveaus maken VMBO-brugklassers veel gebruik van de activiteiten van het buurthuis en minder gebruik van (sport)verenigingen in de buurt. VMBO/HAVO-brugklassers maken relatief veel gebruik van de activiteiten van het buurthuis, het jongerenwerk en sportactiviteiten in de buurt. HAVO/WVO-brugklassers maken relatief veel gebruik van (sport)verenigingen in de buurt en minder gebruik van de activiteiten van het buurthuis, jongerenwerk en het jongereninloopspreekuur.

Figuur 17 Gebruik voorzieningen in de buurt, naar geslacht

Voor zowel de activiteiten van het buurthuis, het jongerenwerk als de (sport)vereniging worden verschillen gevonden in gebruik naar etniciteit. Zowel Marokkaanse (41%) als Turkse (24%) brugklassers maken meer gebruik van de activiteiten van het buurthuis dan Surinaamse en Antilliaanse brugklassers (10%). Surinamers en Antilianen maken daarentegen relatief veel gebruik van het jongerenwerk (10%). Nederlandse brugklassers en brugklassers met een overige etniciteit maken duidelijk minder gebruik van het jongerenwerk (beide 2%). Met name Nederlandse jongens zijn vaak lid van een sportvereniging of andere club, terwijl jongens met een overige etniciteit dit vaker niet zijn. Turkse en Marokkaanse meisjes (resp. 4% en 12%) zijn het minst vaak lid van een sportvereniging of andere club.

De verschillen in het gebruik van het buurthuis en (sport)vereniging naar schoolniveau en etniciteit komen overeen met de bevindingen in 5.3.1 en 4.2.

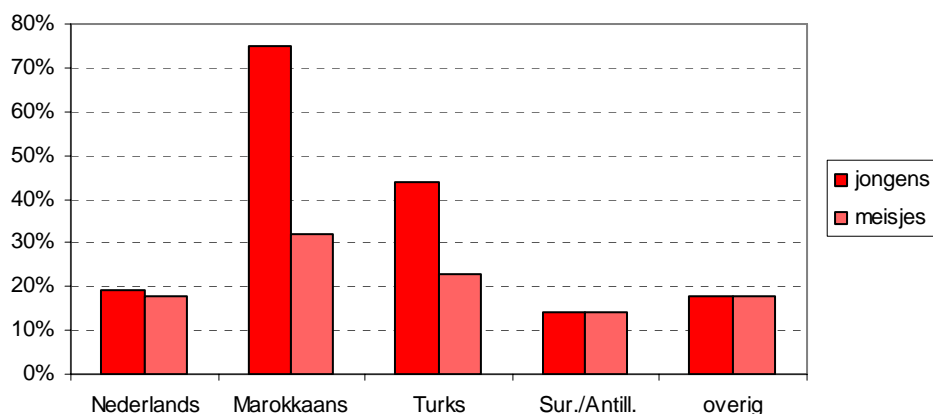
Lid vereniging of club

Een kwart van de brugklassers is lid van een vereniging of een club (anders dan sport), jongens en meisjes ongeveer gelijk. Hierbij worden verenigingen zoals muziekscholen, scouting en hobbyclub bedoeld. Hoe hoger het schoolniveau hoe vaker de brugklassers lid zijn van een vereniging. Nederlandse brugklassers zijn het vaakst lid (35%) en Marokkaanse en Turkse brugklassers het minst vaak (beide 13%).

Sport- en spelactiviteiten en naschoolse sport en bewegingsactiviteiten (o.a. 'Enjoy Sports' en 'De verlengde schooldag')

In Utrecht worden na school en in buurthuizen of jongerencentra regelmatig activiteiten georganiseerd. Aan de brugklassers is gevraagd hoe vaak ze gebruik maken van sport- en spelactiviteiten van het jongerencentrum of buurthuis en naschoolse sport- of bewegingsactiviteiten. Bij beide activiteiten geeft 42% van de brugklassers aan dat er niets wordt georganiseerd.

Als er volgens de brugklassers in het buurthuis dergelijke activiteiten georganiseerd worden, doet 38% hier aan mee²⁴. Jongens nemen frequenter deel aan sport- en spelactiviteiten van het buurthuis dan meisjes, 35% van de jongens doet minimaal één keer per maand mee tegenover 22% van de meisjes (minimaal één keer per week meedoen: jongens 25%, meisjes 15%). Jongens in een VMBO-brugklas en meisjes in een VMBO/HAVO-brugklas nemen het vaakst deel aan sport- en spelactiviteiten van het buurthuis. Zowel jongens als meisjes op HAVO/VWO doen het minst vaak mee. Turkse en met name Marokkaanse brugklassers maken frequent gebruik van deze activiteiten terwijl de rest en met name Surinamers en Antilianen dit veel minder doen (figuur 18).

Figuur 18 Minimaal één keer per maand gebruik maken van sport- en spelactiviteiten van het buurthuis, naar geslacht en etniciteit.

²⁴ De totale groep waarop deze percentages zijn berekend zijn de brugklassers die aangeven dat er in de buurt sport- en spelactiviteiten van het buurthuis worden georganiseerd (onafhankelijk van of ze wel of niet mee doen).

Als er volgens de brugklassers naschoolse sport- en bewegingsactiviteiten georganiseerd worden, doet 24% hier aan mee (jongens en meisjes gelijk)²⁵; 14% doet minimaal één keer in de week mee. Hoe lager het schoolniveau hoe hoger de deelname aan dergelijke activiteiten (met name jongens op VMBO maken hier frequent gebruik van). Marokkaanse jongens (28%) maken relatief frequent gebruik van naschoolse sport- of bewegingsactiviteiten en Surinaamse en Antilliaanse jongens doen dit veel minder (8%) in vergelijking met de andere jongens. Bij meisjes worden geen noemenswaardige verschillen gevonden.

Participatie

Ruim een kwart (27%) van de brugklassers wil meepraten over de toekomst van de stad terwijl ruim de helft (54%) hier geen belangstelling voor heeft. Er worden geen noemenswaardige verschillen naar geslacht, schoolniveau en etniciteit gevonden. Meepraten over de toekomst van je eigen straat, buurt of wijk interesseert duidelijk meer brugklassers. Tweederde van de brugklassers wil over de toekomst van de eigen straat, buurt of wijk meepraten. Van de jongens wil 36% graag meepraten en 32% af en toe en van de meisjes wil 27% graag meepraten en 40% af en toe. Er worden geen noemenswaardige verschillen naar schoolniveau en etniciteit gevonden. Brugklassers willen bij voorkeur mee praten via jongerenpeilingen (30%) en overleggen op school met iemand van de gemeente erbij (21%). Chatten met politici (14%), een jongerenconferentie/vergadering met jongeren uit de hele stad (14%) en een jongerenconferentie/vergadering met jongeren uit de buurt (13%) worden minder vaak genoemd.

²⁵ De totale groep waarop deze percentages zijn berekend zijn de brugklassers die aangeven dat er naschoolse sport- en spelactiviteiten worden georganiseerd (onafhankelijk van of ze wel of niet mee doen).

6 Veiligheid

In het jeugdbeleid van de gemeente Utrecht (Programmabureau voor de Jeugd, 2004) wordt veiligheid vanuit verschillende invalshoeken beschreven, namelijk de jeugdige als slachtoffer en de jeugdige als dader. Ook in dit rapport wordt deze tweedeling gehandhaafd. In paragraaf 6.1 wordt ingegaan op veiligheidsgevoelens op school en in de buurt (slachtoffer). Hierbij komt ook de verkeersveiligheid aan bod. In paragraaf 6.2 wordt ingegaan op probleemgedrag dat brugklassers kunnen vertonen (dader).

6.1 Gevoelens van (on)veiligheid

Kernpunten

- Meisjes (30%) geven vaker dan jongens (24%) aan zich onveilig te voelen op school. VMBO-brugklassers voelen zich minder veilig dan de rest. Marokkaanse jongens en jongens met een overige etniciteit voelen zich relatief het meest veilig.
- Brugklassers voelen zich het minst veilig onderweg van huis naar school en het meest veilig in de klas. VMBO-brugklassers voelen zich het minst veilig (met name op schoolplein en aula/kantine)
- Hoe lager het schoolniveau hoe vaker leerlingen last hebben van plagen en pesten, uitgescholden worden, bedreigd worden, enz.
- Meisjes (44%) voelen zich vaker onveilig in de buurt dan jongens (37%). In het algemeen voelen HAVO/VWO- en VMBO/HAVO-brugklassers (44%) voelen zich het minst veilig in vergelijking met VMBO-brugklassers (33%). Met name meisjes op VMBO/HAVO en jongens op HAVO/VWO voelen zich het minst veilig in vergelijking met de andere meisjes en jongens in de brugklas. Brugklassers met een overige en Surinaamse en Antilliaanse etniciteit voelen zich relatief vaak onveilig, net als Nederlandse meisjes.
- Iets minder dan de helft van de brugklassers (44%) voelt zich niet veilig in het verkeer, meisjes (53%) vaker dan jongens (34%). Nederlandse meisjes (61%) voelen zich het meest onveilig in het verkeer in tegenstelling tot Marokkaanse meisjes (38%).

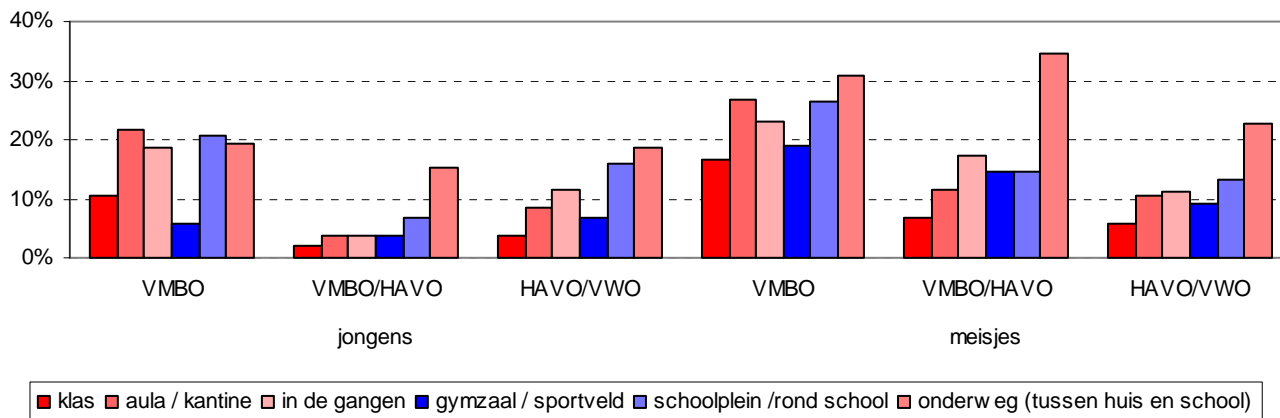
Eersteklassers brengen het grootste deel van hun tijd op school of in de (woon)buurt door. Het zich veilig voelen op school en in de buurt draagt waarschijnlijk voor een groot deel bij aan het algemene gevoel van veiligheid.

6.1.1 Veiligheid op school

Meisjes (30%) geven vaker dan jongens (24%) aan zich onveilig te voelen op school²⁶. VMBO-brugklassers (35%) voelen zich het minst veilig in vergelijking met VMBO/HAVO en HAVO/VWO-brugklassers (resp. 25% en 22%). Opvallend is het verschil tussen jongens en meisjes op VMBO/HAVO. Ruim een derde van de meisjes op VMBO/HAVO voelt zich onveilig op school terwijl maar een zesde van de jongens op VMBO/HAVO dit aangeeft. Marokkaanse jongens (16%) en jongens met een overige etniciteit (17%) voelen zich relatief het minst onveilig. Hoewel niet significant lijken ook Marokkaanse meisjes zich relatief veilig te voelen. Utrechtse brugklassers voelen zich ongeveer even veilig als Rotterdamse brugklassers.

²⁶ Onveilig is hier gedefinieerd als soms, vaak of heel vaak onveilig voelen.

Voor een aantal specifieke plekken op school is de veiligheidsbeleving nagevraagd²⁷. Voor deze locaties wordt een verschil naar geslacht en onderwijsniveau gevonden (figuur 19). Brugklassers voelen zich het minst veilig onderweg van huis naar school en het meest veilig in de klas. Jongens voelen zich op alle nagevraagde locaties veiliger dan meisjes met uitzondering van het schoolplein. Voor het schoolplein wordt geen verschil gevonden tussen jongens en meisjes. In figuur 19 is ook zichtbaar dat op de meeste locaties VMBO-brugklassers zich het minst veilig voelen (naast 'onderweg' ook hoge percentages voor schoolplein en aula/kantine). Jongens op VMBO/HAVO en meisjes op HAVO/VWO voelen zich het in het algemeen het meest veilig.

Figuur 19 Percentage brugklassers dat zich niet volledig veilig²⁸ voelt op school naar geslacht en schoolniveau

In 2003 werd door Utrechtse leerlingen op voortgezet onderwijs (klas 1 t/m 6) het schoolplein als het meest onveilig bestempeld en de klas als het meest veilig (Oberon, 2004). Dit komt redelijk overeen met de Jeugdmonitor. In dit onderzoek gaven zij echter ook aan de weg van en naar school (=onderweg) relatief veilig te vinden. Een mogelijke verklaring voor dit verschil is dat in het onderzoek van Oberon ook leerlingen van klas 2 en hoger zijn meegenomen, die op basis van leeftijd (ervaring) zich zekerder voelen in het verkeer dan brugklassers.

Op de vraag of brugklassers het afgelopen jaar nog regelmatig tot (zeer) vaak ergens last van hebben gehad noemen jongens en meisjes 'plagen en pesten' (9%), 'uitschelden en dreigen met woorden' (9%) en 'iemand op school die spullen van me afpakt of steelt' (10%) het meest. Meisjes rapporteren daarnaast ook 'buitengesloten worden' relatief vaak (9%, jongens 4%). In 2003 werd door Utrechtse leerlingen op voortgezet onderwijs (klas 1 t/m 6) ook de eerste drie items het meest aangegeven. Daarnaast gaven zij ook 'de manier waarop de docent tegen de leerling doet' relatief vaak aan (Oberon, 2004).

'Wapengebruik of -bedreiging' (1%), 'alcohol- of drugsmisbruik' (1%) en 'onplezierig aangeraakt worden' (2%) worden het minst gerapporteerd door brugklassers. Dit is gelijk aan wat Utrechtse leerlingen op

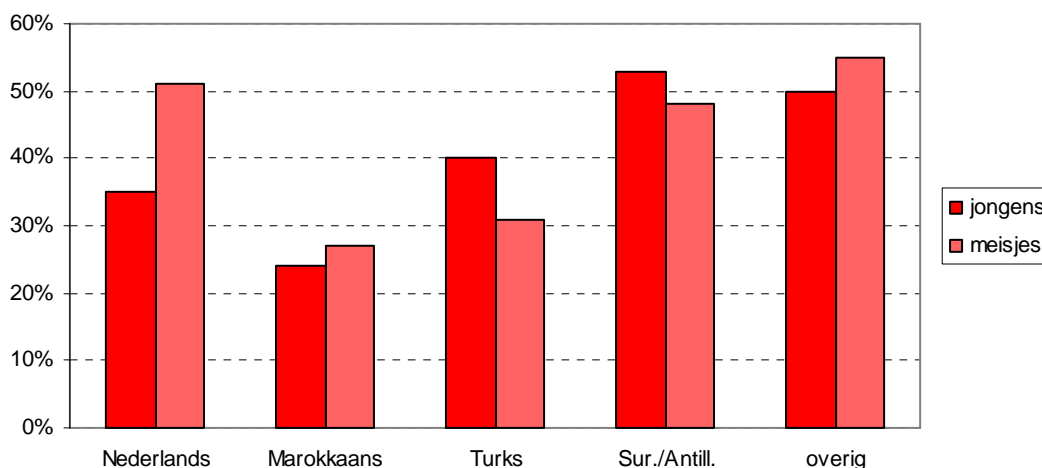
²⁷ De nagevraagde locaties zijn klas, kantine/aula, gangen, gymzaal/sportveld, schoolplein, onderweg van huis naar school.

²⁸ Brugklassers die zich volledig veilig voelen hebben aangegeven zich heel veilig of veilig te voelen; niet volledig veilig betekend in dit geval dus redelijk veilig, onveilig of zeer onveilig.

voortgezet onderwijs (klas 1 t/m 6) in 2003 rapporteerde. In het algemeen geldt dat hoe lager het schoolniveau het vaker leerlingen last hebben van bovenstaande zaken. 'Plagen en pesten' en 'iemand op school die spullen van afpakt of steelt' wordt relatief vaak door Turkse leerlingen gerapporteerd (beide 18%).

6.1.2 Veiligheid in de buurt

Zeven procent van de brugklassers voelt zich (heel) vaak onveilig in de buurt waar ze wonen en 34% voelt zich er soms onveilig. Meisjes (44%) voelen zich vaker onveilig in de buurt dan jongens (37%)²⁹. Dit komt ongeveer overeen met de veiligheidsbeleving van de Rotterdamse brugklassers. In het algemeen voelen HAVO/VWO- en VMBO/HAVO-brugklassers (44% en 45%) zich het minst veilig in vergelijking met VMBO-brugklassers (33%). Met name meisjes op VMBO/HAVO (54%) en jongens op HAVO/VWO (41%) voelen zich in vergelijking met de andere meisjes en jongens in de brugklas het minst veilig. Ook naar etniciteit bestaat er een verschil in de veiligheidsbeleving van de buurt (figuur 20). Brugklassers met een overige etniciteit (52%) en Surinaamse en Antilliaanse (50%) brugklassers voelen zich relatief vaak onveilig. Ook Nederlandse meisjes voelen zich vaak onveilig (51%). Zowel Marokkaanse jongens als meisjes (gemiddeld 26%) en Turkse meisjes (31%) in de brugklas voelen zich het minst onveilig.

Figuur 20 Percentage brugklassers dat zich (soms) onveilig voelt in de buurt naar geslacht en etniciteit

Verkeersveiligheid

Iets minder dan de helft van de brugklassers (44%) voelt zich niet altijd veilig in het verkeer, meisjes (53%) vaker dan jongens (34%)³⁰. Het grootste deel van de brugklassers dat zich niet altijd veilig voelt in het verkeer voelt zich 'soms onveilig, maar vaak veilig', namelijk 39% van alle brugklassers (jongens 30% en meisjes 47%). Er zijn geen verschillen naar schoolniveau gevonden. Met name Nederlandse meisjes (61%) voelen zich onveilig in het verkeer in tegenstelling tot Marokkaanse meisjes (38%) in de brugklas. Bij jongens wordt er naar etniciteit geen verschil gevonden.

²⁹ Onveilig voelen is hier gedefinieerd als soms onveilig, vaak of heel vaak onveilig voelen. De gevonden verschillen komen voornamelijk voort uit verschillen tussen soms onveilig en nooit onveilig.

³⁰ De indeling in veilig en onveilig is als volgt: veilig = ja ik voel me veilig in het verkeer, onveilig = vaak veilig, soms onveilig; soms veilig vaak onveilig; nee ik voel me niet veilig in het verkeer.

De beleving van de verkeersveiligheid is logischerwijs afhankelijk van de wijze waarop brugklassers zich in het verkeer begeven, met de fiets, lopend, het openbaar vervoer? Er is in de Jeugdmonitor gevraagd hoe brugklassers meestal naar school, sport, vriend(in) of binnenstad gaan (tabel 2). De fiets is het meest gebruikte vervoersmiddel; 84% fietst naar school, 69% fietst naar de sportclub, 60% fietst naar vrienden en 53% fietst naar de binnenstad. Lopen wordt het meest gedaan naar vrienden, het openbaar vervoer wordt het meest gebruikt om naar de binnenstad te gaan en gebracht worden met een auto gebeurt het meest naar de sportclub.

Tabel 2 Wijze waarop brugklassers zich verplaatsen in het verkeer (percentages)

	te voet	fiets	openbaar vervoer	auto	anders*
naar school	5	84	10	1	<1
naar sportclub	12	69	3	15	1
naar vrienden	31	60	4	3	2
naar binnenstad	9	53	32	6	1

* rest = taxi, skeelers, ander vervoermiddel.

In het algemeen lopen VMBO-brugklassers vaker en ze gaan vaker met het openbaar vervoer in vergelijking met de andere brugklassers. Alloctonen maken vaker gebruik van het openbaar vervoer in vergelijking met de Nederlandse brugklassers.

6.2 Probleemgedrag

Kernpunten

- Bijna een derde van de brugklassers rapporteert dat zij zich het afgelopen jaar minimaal één keer agressief hebben gedragen; dit geldt ook voor vandalisme en stelen.
- Surinaamse en Antilliaanse jongens rapporteren het meest frequent en incidenteel agressief gedrag. Meisjes uit de VMBO-brugklassen en Turkse meisjes rapporteren relatief vaak agressief gedrag.
- Jongens op HAVO/VWO (33%) en VMBO/HAVO (29%) vertonen vaker incidenteel vandalisme en stelen dan jongens op het VMBO (16%). Nederlandse jongens en jongens met een overige etniciteit rapporten relatief vaak vandalisme en/of stelen.
- Jongens (9%) rapporteren gewelddadig/delinquent gedrag vaker dan meisjes (3%). Surinaamse en Antilliaanse jongens (26%) en Marokkaanse meisjes (8%) vertonen vaak gewelddadig gedrag ten opzichte van hun seksegenoten
- Bijna één op de tien brugklassers rapporteert wel eens een wapen bij zich te dragen, jongens (16%) vaker dan meisjes (4%). Steekwapens worden het meest genoemd. Surinaamse en Antilliaanse jongens rapporteren het vaakst wel eens een wapen bij zich te dragen en Marokkaanse jongens het minst.
- Vijf procent van de brugklassers is het afgelopen jaar in aanraking geweest met de politie; jongens (9%) vaker dan meisjes (2%) en jongens op het VMBO (15%) vaker dan jongens op HAVO/VWO (6%). Surinaamse en Antilliaanse jongens en in mindere mate Turkse jongens rapporteren vaker ondervraging door de politie.

In het kader van 'veiligheid, jongeren als dader', wordt in deze paragraaf probleemgedrag als volgt uitgewerkt: agressief gedrag en delinquent gedrag (6.2.1), wapenbezit en contacten hebben met de politie in verband met vermeende gepleegde delicten (6.2.2). Ook het pesten van medeleerlingen kan als dadergedrag worden beschouwd. Cijfers over pesten zijn terug te vinden in 5.2.2 'Probleemgedrag op

school'. Hyperactiviteit (druk gedrag) en het gebrek aan prosociale vaardigheden hangt vaak samen met agressief en delinquent gedrag. Cijfers hierover zijn terug te vinden in 3.3. In deze paragraaf zijn ook gegevens over contacten die brugklassers met professionele hulpverleners hebben, terug te vinden.

6.2.1 Agressief en delinquent gedrag

In de Jeugdmonitor is gevraagd naar agressief gedrag, vandalisme, stelen en gewelddadig (delinquent) gedrag in de afgelopen 12 maanden. De resultaten staan kort samengevat in tabel 3. Hieronder worden de cijfers verder toegelicht.

Tabel 3 Agressief gedrag, vandalisme en delinquent gedrag, naar geslacht (percentages)

		betrekking op	jongens	meisjes	totaal
agressief gedrag #	incidenteel*	afgelopen jaar	30	21	25
	frequent**	idem	9	3	6
vandalisme/stelen#	incidenteel*	idem	27	23	25
	frequent**	idem	9	3	6
gewelddadig gedrag#	incidenteel*	idem	8	3	5
	frequent**	idem	2	<1	1

* incidenteel = maximaal drie keer bij een bepaald gedrag '1 keer of enkele keren' aangeven.

** frequent = meer dan drie gedragingen in het afgelopen jaar of bij één of meer gedragingen (heel)vaak aangeven.

significant verschil tussen jongens en meisjes

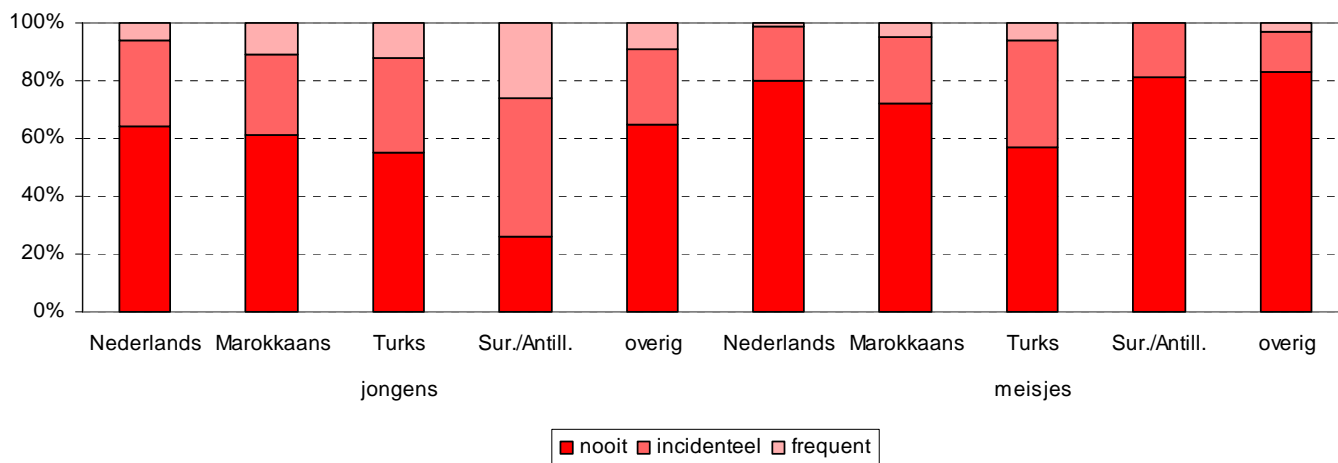
Agressief gedrag

Bijna een derde van de brugklassers rapporteert dat zij zich het afgelopen jaar minimaal één keer agressief hebben gedragen (incidenteel en frequent bij elkaar genomen)³¹. Het meest genoemde gedrag is 'dreigen iemand in elkaar te slaan' (23%). In de meeste gevallen gaat het om incidenteel agressief gedrag. Incidenteel en frequent agressief gedrag wordt vaker door jongens (30% en 9%) dan door meisjes (21% en 3%) gerapporteerd. Rotterdamse brugklassers rapporteren vaker agressief gedrag (met name incidenteel).

Zowel frequent als incidenteel agressief gedrag wordt door Surinaamse en Antilliaanse jongens in de brugklas het meest gerapporteerd (figuur 21). Ook Marokkaanse en Turkse jongens vertonen relatief vaak frequent agressief gedrag. Met name Turkse meisjes rapporteren relatief vaak agressief gedrag (figuur 21)³². Meisjes in een VMBO-brugklas (33%) rapporteren vaker agressief gedrag dan meisjes in een VMBO/HAVO- en HAVO/VWO –brugklas (resp. 24% en 16%). Voor jongens worden er geen verschil naar schoolniveau gevonden.

³¹ Er zijn vier vragen gesteld over agressief gedrag. Op een vijfpuntsschaal (van nooit tot heel vaak) moesten de brugklassers aangeven hoe vaak ze deze gedragingen in het afgelopen jaar hebben gedaan.

³² De percentages frequent en incidenteel agressief gedrag zijn bij meisjes dusdanig laag dat beide categorieën samengenomen moeten worden in verband met betrouwbaarheid van toetsen.

Figuur 21 Agressief gedrag, naar etniciteit en geslacht.

Vandalisme en stelen

Eveneens een derde van de brugklassers rapporteert over het afgelopen jaar minimaal één gedraging die te maken heeft met vandalisme en/of stelen (incidenteel en frequent bij elkaar genomen; tabel 3)³³. De meest genoemde gedragingen zijn: 'iets stelen van minder dan 5 euro' (15%) en 'iets bekladden met stiften of spuitbus' (13%). Frequent vandalisme en/of stelen wordt door Utrechtse brugklassers vaker gerapporteerd dan door Rotterdamse brugklassers; voor het incidentele gedrag is er geen verschil tussen Rotterdam en Utrecht. Bij jongens komt vandalisme en stelen vaker voor dan bij meisjes. Met name het incidentele gedrag komt bij jongens in een HAVO/VWO- en VMBO/HAVO-brugklas (resp. 33% en 29%) vaker voor dan bij jongens in een VMBO-brugklas (16%) (frequent vandalisme en/of stelen: weinig verschil). Nederlandse jongens in de brugklas rapporten relatief vaak vandalisme en/of stelen (44%) net als jongens met een overige etniciteit (40%). Voor meisjes worden er geen verschillen gevonden in vandalisme en/of stelen naar schoolniveau en etniciteit.

Gewelddadig gedrag

Bij 6% van de brugklassers is er het afgelopen jaar sprake geweest van gewelddadig gedrag (tabel 3)³⁴,³⁵. Het gaat hierbij om de meer ernstige vormen van delinquent gedrag zoals iemand bedreigen met een mes of andere wapen of iemand met opzet met een mes of ander wapen verwonden. Utrecht wijkt hierin niet af van Rotterdam. 'Iemand bedreigen met een mes of ander wapen' (5%) wordt het meest genoemd. Jongens (9%) rapporteren gewelddadig/delinquent gedrag vaker dan meisjes (3%). Surinaamse en Antilliaanse jongens in de brugklas vertonen vaak gewelddadig gedrag (26%). Bij meisjes lijken juist de Marokkaanse meisjes meer gewelddadig te zijn (8%).

³³ Er zijn zes vragen gesteld over vandalisme en stelen. Op een vijfpuntsschaal (van nooit tot heel vaak) moesten de brugklassers aangeven hoe vaak ze deze gedragingen in het afgelopen jaar hebben gedaan

³⁴ De percentages frequent en incidenteel gewelddadig/delinquent gedrag zijn dusdanig laag in specifieke groepen (schoolniveau en etniciteit) dat beide categorieën samengenomen moeten worden in verband met betrouwbaarheid van toetsen

³⁵ Er zijn vier vragen gesteld over gewelddadig/delinquent gedrag. Op een vijfpuntsschaal (van nooit tot heel vaak) moesten de brugklassers aangeven hoe vaak ze deze gedragingen in het afgelopen jaar hebben gedaan

Frequent agressief en/of delinquent gedrag

Om na te gaan hoeveel brugklassers frequent agressief en/of delinquent gedrag vertoont, is bekeken hoeveel leerlingen aan tenminste één van de volgende criteria voldoet.

- frequent agressief gedrag (afgelopen jaar)
- frequent vandalisme en stelen (afgelopen jaar)
- frequent gewelddadig/delinquent gedrag (afgelopen jaar)

Bij één op de tien brugklassers komt één gedraging frequent voor, bij jongens (15%) vaker dan bij meisjes (5%). Utrechtse brugklassers wijken hierin niet af van Rotterdamse brugklassers. Alleen bij meisjes wordt naar schoolniveau een verschil gevonden: 7% van de VMBO- en VMBO/HAVO-brugklassers en 2% van de HAVO/VWO-brugklassers rapporteren frequent agressief en/of delinquent gedrag.

6.2.2 Wapenbezit en politiecontacten

Bijna één op de tien Utrechtse brugklassers rapporteert wel eens een wapen bij zich te dragen, waarbij steekwapens (vlindermessen, zakmessen, stiletto's of andere steekwapens) het meest genoemd worden; dit komt overeen met Rotterdam. Jongens (16%) rapporteren vaker dan meisjes (4%) wapenbezit. Het dragen van een wapen hangt niet samen met schoolniveau. Surinaamse en Antilliaanse jongens (37%) rapporteren het vaakst wapenbezit in tegenstelling tot Marokkaanse jongens (9%). Vijf procent van de brugklassers heeft wel eens een wapen op zak tijdens het uitgaan en 4% neemt wel eens een wapen mee naar school. Meisjes die wel eens een wapen dragen nemen dit vaker mee naar school dan jongens die wel eens een wapen dragen (57% vs. 32%). VMBO en VMBO/HAVO-brugklassers nemen vaker een wapen mee tijdens het uitgaan net zoals Marokkaanse brugklassers en brugklassers met een overige etniciteit dit doen. In 2003 rapporteerde 11% van leerlingen op voortgezet onderwijs (klas 1 t/m 6) het afgelopen jaar een wapen mee naar school te hebben genomen (Oberon, 2004). Bij de brugklassers in de Jeugdmonitor is dit 4%. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat het meenemen van een wapen naar school toeneemt met de leeftijd.

Vijf procent van de brugklassers is het afgelopen jaar op het politiebureau ondervraagd voor iets wat ze gedaan zouden hebben wat niet mag, jongens (9%) vaker dan meisjes (2%) en jongens op het VMBO (15%) vaker dan jongens op HAVO/VWO (6%). Ondervraging door de politie wordt met name door Surinaamse en Antilliaanse jongens (28%) en in minder mate door Turkse jongens (12%) gerapporteerd. Voor meisjes worden er geen noemenswaardige verschillen gevonden naar schoolniveau en etniciteit. Tien procent van de brugklassers is 'ooit' in aanraking geweest met de politie. De gevonden verschillen in geslacht, schoolniveau en etniciteit zijn gelijk voor 'ooit' en afgelopen jaar ondervraagd door de politie. Utrechtse brugklassers verschillen in 'ondervragen door politie' niet van Rotterdams brugklassers.

7 Integratie

Het (leren) omgaan met een multiculturele samenleving is een belangrijk onderdeel van de ontwikkeling van kinderen. Het jeugdbeleid van de gemeente Utrecht (Programmabureau voor de Jeugd, 2004) stelt dat voor een goed leefklimaat het van belang is dat de jeugd etnische verschillen leert respecteren en hanteren. In de Jeugdmonitor zijn over dit onderwerp ook enkele vragen gesteld. Tot welke etniciteit rekenen brugklassers zichzelf (7.1), hoe staan ze tegenover mensen met een andere huidskleur, geloof en gaardheid en hoe vinden ze zelf dat jongeren van verschillende achtergronden met elkaar om gaan (7.2). Daarnaast zijn er ook vragen over emancipatie gesteld (7.3).

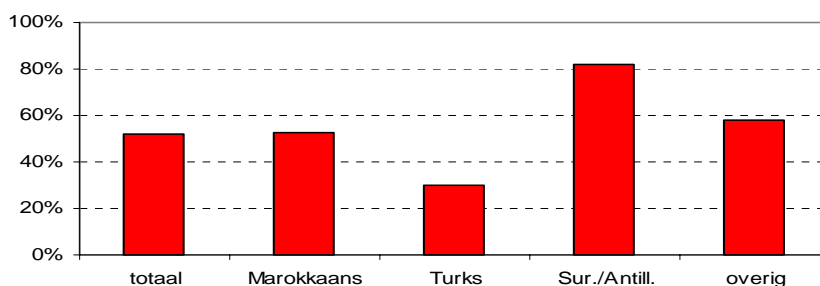
7.1 Etnische identiteit

Kernpunten

- Van de allochtone brugklassers voelt 18% zich Nederlander; Turkse brugklassers het minst en Surinaamse en Antilliaanse brugklassers het meest. Allochtone HAVO/VWO-brugklassers voelen zich vaker Nederlands dan de brugklassers van de andere schoolniveaus.
- Iets meer dan de helft van de allochtone brugklassers spreekt thuis meestal Nederlands. Allochtone HAVO/VWO-brugklassers spreken thuis vaker Nederlands dan allochtone VMBO- en VMBO/HAVO-brugklassers.

Op de vraag 'Wat voel je jezelf het meest?' gaf de meerderheid van de allochtone brugklassers (79%) aan zich aangetrokken te voelen tot de eigen etnische groep (concreet: ze gaven aan zich of Marokkaan of Turk of Surinamer(Antilliaan) te voelen)³⁶. Van de allochtone brugklassers voelt 18% zich Nederlander. Slechts 9% van de Turkse brugklassers voelt zich Nederlands tegenover 43% van de Surinaamse en Antilliaanse brugklassers. Achtien procent van de Marokkaanse brugklassers voelt zich Nederlands. Allochtone brugklassers op HAVO/VWO voelen zich twee keer zo vaak Nederlands dan op lagere schoolniveaus (15% vs. 30%).

Iets meer dan de helft (52%) van de allochtone brugklassers spreekt thuis meestal Nederlands. Allochtone HAVO/VWO-brugklassers (63%) spreken thuis vaker Nederlands dan allochtone VMBO- en VMBO/HAVO-brugklassers (resp. 47% en 51%). Surinamers en Antillianen spreken thuis het vaakst Nederlands tegenover Turken die relatief weinig Nederlands spreken (figuur 22).

Figuur 22 Thuis meestal Nederlands spreken, naar etniciteit.

³⁶ De groep jongeren met een andere etnische herkomst is buiten beschouwing gelaten.

7.2 Omgang met anderen

Kernpunten

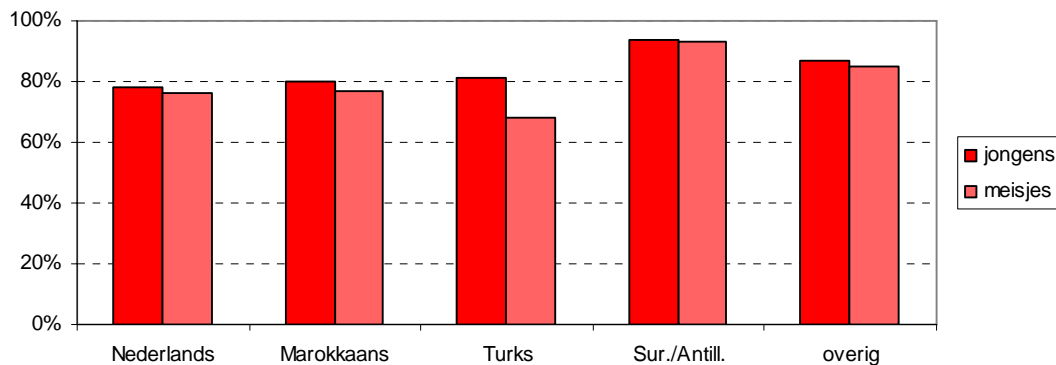
- Jongens (52%) hebben meer moeite homo's te accepteren in de vriendenkring dan meisjes (33%); lesbiennes worden beter geaccepteerd (jongens en meisjes gelijk: 37%). Hoe hoger het opleidingsniveau hoe vaker homo's en lesbiennes tot de vriendenkring zouden mogen behoren. Turkse en Marokkaanse brugklassers hebben de meeste moeite met homo's en lesbiennes (variërend van 77% tot 94%).
- Vier op de vijf brugklassers heeft vrienden/vriendinnen met een andere dan hun eigen huidskleur, jongens (82%) vaker dan meisjes (77%). Eveneens vier op de vijf brugklassers heeft vrienden/vriendinnen met een ander dan hun eigen geloof.
- Surinaamse en Antilliaanse jongens hebben het vaakst en Nederlandse jongens het minst vrienden met een andere huidskleur. Dit geldt ook voor vrienden met een ander geloof.
- Turkse meisjes trekken het minst vaak op met jongeren van een ander huidskleur.
- Meer allochtone brugklassers dan autochtone brugklassers vinden dat jongeren met verschillende achtergronden goed met elkaar omgaan (resp. 90% en 72%). VMBO-brugklassers vinden dit ook vaker dan VMBO/HAVO- en HAVO/VWO-brugklassers.

Omgang met homoseksuelen en lesbiennes

Ongeveer de helft van de jongens (52%) en een derde van de meisjes (33%) geeft aan dat homoseksuelen niet tot hun vriendenkring zouden mogen behoren. Lesbiennes worden (met name door jongens) beter geaccepteerd; 37% van de brugklassers accepteert hen niet in de vriendenkring (jongens en meisjes gelijk). De acceptatie van zowel homoseksuelen als lesbiennes verschilt naar schoolniveau en etniciteit. Over het algemeen geldt dat hoe hoger het opleidingsniveau hoe vaker homoseksuelen en lesbiennes tot de vriendenkring zouden mogen behoren. In de brugklas hebben Turkse jongens en meisjes de meeste moeite met homoseksuelen en lesbiennes op de voet gevolgd door Marokkaanse jongens en meisjes; respectievelijk 94%, 77%, 85%, 77% accepteren homoseksuelen en lesbiennes niet. Nederlandse jongens en meisjes in de brugklas hebben hier de minste moeite mee (resp. 30% en 10%). Utrechtse brugklassers verschillen in acceptatie ten opzichte van homoseksuelen en lesbiennes niet van Rotterdamse brugklassers.

Vrienden met andere huidskleur of geloof

Vier op de vijf brugklassers heeft vrienden/vriendinnen met een andere huidskleur dan hun eigen huidskleur, jongens (82%) vaker dan meisjes (77%). Rotterdamse brugklassers gaan vaker om met jongeren met een andere huidskleur dan Utrechtse brugklassers. Meisjes in een VMBO/HAVO-brugklas (88%) hebben vaker vrienden met een andere huidskleur dan meisjes in een HAVO/VWO- en VMBO-brugklas (resp. 72% en 77%). Bij jongens wordt dit verschil niet gezien. Surinaamse en Antilliaanse jongens hebben het vaakst en Nederlandse jongens het minst vrienden met een andere huidskleur (figuur 23). Ook Surinaamse en Antilliaanse meisjes hebben vaak vrienden met een andere huidskleur terwijl Turkse meisjes duidelijk minder vaak optrekken met jongeren met een andere huidskleur.

Figuur 23 Vrienden/vriendinnen met een andere huidskleur hebben, naar etniciteit en geslacht.

Ongeveer vier op de vijf brugklassers heeft vrienden/vriendinnen met een ander geloof dan hun eigen geloof (22%); geen verschil tussen jongens en meisjes en ongeveer gelijk aan Rotterdamse brugklassers. Jongens op VMBO en VMBO/HAVO hebben in vergelijking met jongens op HAVO/VWO vaker vrienden met een ander geloof (resp. 84%, 83% en 74%). Bij meisjes ligt dit iets anders, meisjes in een VMBO brugklas (72%) hebben juist het minst vaak vrienden met een ander geloof vergeleken met meisjes in een VMBO/HAVO- en HAVO/VWO-brugklas (resp. 88% en 80%). Bijna alle Surinaamse en Antilliaanse brugklassers hebben vrienden met een ander geloof (93%), gevolgd door Marokkaanse brugklassers (85%) (met name jongens). Nederlandse jongens en meisjes hebben gemiddeld het minst vaak vrienden met een ander geloof (74%).

In de Jeugdmonitor is ook gevraagd of brugklassers vinden dat jongeren met een verschillende huidskleur of geloof goed met elkaar omgaan. Opvallend hierbij is dat 27% van de jongens en 36% van de meisjes in de brugklas hierop geen goed antwoord kon geven. Van de brugklassers die hier wel een mening over hebben, vindt 81% dat jongeren met verschillende achtergronden goed met elkaar omgaan (geen verschil tussen jongens en meisjes). VMBO-brugklassers vinden vaker dat jongeren goed met elkaar omgaan dan VMBO/HAVO- en HAVO/VWO-brugklassers (resp. 86%, 82% en 77%). Meer allochtone brugklassers dan autochtone brugklassers vinden dat jongeren met verschillende achtergronden goed met elkaar omgaan (resp. 90% en 72%)

7.3 Emancipatie

Kernpunten

- Het meest geëmancipeerd zijn brugklassers over het verzorgen van kinderen; 86% wil samen met de partner voor de kinderen te zorgen. Later tweeverdieners zijn, wordt vaker door meisjes (85%) dan door jongens (65%) geambieerd. Het minst geëmancipeerd zijn de brugklassers over het eten koken en het huishoudelijk werk.
- Hoe hoger het schoolniveau hoe vaker brugklassers de zorg voor kinderen willen delen, beide een baan willen hebben en het huishoudelijke werk willen verdelen.
- Nederlandse en de brugklassers met een overige etniciteit delen het liefst de zorg voor de kinderen, terwijl dit bij de Turkse en Marokkaanse brugklassers duidelijk minder is. Turkse, Marokkaanse en Surinaamse en Antilliaanse jongens geven relatief vaak aan bij voorkeur zelf voor de kinderen te willen zorgen. Dit geldt ook voor kostwinner zijn.

Om de ideeën over emancipatie te peilen bij Utrechtse brugklassers is gevraagd hoe ze het huishouden later als ze samenwonen of getrouwd zijn het liefst zouden willen regelen (tabel 4).

Tabel 4 Emancipatiegedachten bij brugklassers, naar geslacht (percentages)

		liefst zelf	liefst beide	liefst partner
verzorgen van kinderen*	j	7	85	8
	m	11	87	2
baan hebben*	j	32	65	3
	m	8	85	8
eten koken*	j	10	56	34
	m	30	68	2
huishoudelijk werk*	j	4	54	42
	m	21	73	6

* significant verschil tussen jongens en meisjes

Brugklassers zijn niet op alle nagevraagde aspecten even geëmancipeerd. Het meest geëmancipeerd zijn brugklassers over het verzorgen van kinderen. Ongeveer evenveel jongens als meisjes willen later het liefst samen met de partner voor de kinderen te zorgen (86%). Elf procent van de meisjes neemt de zorg liever alleen op zich en 8% van de jongens laat de zorg ook liever over aan de toekomstige partner. Later tweeverdieners zijn, wordt door meisjes (85%) in de brugklas vaker geëmbieerd dan door de jongens (65%). Jongens willen vaker in het 'gezin' de enige kostwinner zijn. Het minst geëmancipeerd zijn de brugklassers over het eten koken en het huishoudelijke werk. Ruim de helft van de jongens (56%) en tweederde (68%) van de meisjes wil graag samen verantwoordelijk zijn voor het eten koken. Duidelijk meer meisjes dan jongens willen het huishoudelijk werk samen met hun partner doen (73% vs. 54%). Voor zowel eten koken als huishoudelijk werk geldt dat van de brugklassers die het niet samen willen doen, de jongens het liever overlaten aan de partner en de meisjes het liever zelf doen.

Ook naar schoolniveau en etniciteit worden verschillen in emancipatie gevonden. Zowel bij jongens als bij meisjes in de brugklas geldt: hoe hoger het schoolniveau hoe vaker de wens bestaat de zorg voor kinderen te delen, beide een baan te hebben en het huishoudelijk werk te verdelen. Daarnaast gaat voor meisjes ook op dat hoe hoger het schoolniveau hoe vaker zij eten koken als een gezamenlijke taak zien in plaats van iets wat zij bij voorkeur zelf doen.

Van de Utrechtse brugklassers delen de Nederlandse en de brugklassers met een overige etniciteit het liefst de zorg voor de kinderen, terwijl dit bij de Turkse en Marokkaanse brugklassers duidelijk minder is. Opvallend is dat Turkse, Marokkaanse en Surinaamse en Antilliaanse jongens vaker dan Nederlandse jongens aangeven bij voorkeur zelf voor de kinderen te willen zorgen (gemiddeld 13% vs. 4%). Deze groep brugklassers ziet ook liever zichzelf als kostwinner in vergelijking met Nederlandse jongens. Bij meisjes wordt er geen verschil gevonden naar etniciteit. Relatief weinig Turkse jongens zien het koken van eten als een gezamenlijke klus. Surinaamse en Antilliaanse meisjes koken in verhouding met andere meisjes liever zelf. Marokkaanse en Turkse jongens in de brugklas zijn het minst geneigd om het huishoudelijk werk samen doen. Marokkaanse meisjes doen het huishoudelijke werk in verhouding met andere meisjes liever zelf dan samen met de partner.

8 Belangrijkste bevindingen en beleidsaanbevelingen

In dit hoofdstuk volgen een bespreking van de belangrijkste bevindingen (8.1) en enkele aanbevelingen voor het Utrechtse jeugdbeleid (8.2).

8.1 Belangrijkste bevindingen

Gezondheid

De Utrechtse brugklassers zijn overwegend positief over hun gezondheid, 84% van de brugklassers geeft aan de eigen gezondheid als (heel) goed te ervaren. Dit is iets minder dan landelijk, maar hierbij spelen verschillen tussen de stad en het platteland een rol. Uit landelijk onderzoek blijkt dat leerlingen met een bepaalde etnische herkomst en uit gezinnen met een lage sociaal-economische status ongunstiger scores. Deze leerlingen zijn oververtegenwoordigd in de grote steden. Jongens op VMBO en Turkse jongens zijn het minst positief over hun gezondheid.

Overgewicht (voeding en bewegen)

Onder Utrechtse brugklassers komt overgewicht vaak voor. Berekend aan de hand van zelf opgegeven lengte en gewicht heeft 15% overgewicht. Dit is een onderschatting van het werkelijke percentage leerlingen met overgewicht. Bij objectieve metingen door de verpleegkundigen van de GG&GD tijdens het preventief gezondheidsonderzoek (PGO) bleek 22% van dezelfde brugklassers overgewicht te hebben.

Bij het voorkomen van overgewicht is een duidelijke relatie met schoolniveau (hoe lager het schoolniveau, hoe hoger het percentage leerlingen met overgewicht) en etnische herkomst (Turkse en Marokkaanse brugklassers hebben vaker overgewicht). Opvallend hierbij is dat Turkse brugklassers zichzelf inderdaad ook vaak te dik vinden, terwijl Marokkaanse brugklassers zichzelf eerder te dun vinden. Ook is er een groot verschil in lichaamsbeleving gevonden tussen Surinaamse en Antilliaanse jongens en meisjes. Jongens vinden zichzelf vaker te dun en meisjes vinden zichzelf vaker te dik.

Met name Utrechtse meisjes vinden zich vaker te dik in vergelijking met de Rotterdamse meisjes, maar in vergelijking met landelijke cijfers lijken brugklassers (jongens en meisjes) zich minder dik te voelen.

Voeding: Uit de antwoorden op de vragen over voeding kwam duidelijk naar voren dat Utrechtse brugklassers ongezond eten; tweederde eet niet dagelijks fruit, meer dan de helft eet niet dagelijks groenten, een zesde eet veel tussendoortjes en ruim een kwart ontbijt niet regelmatig. Utrecht wijkt hierin overigens niet af van Rotterdam. In het algemeen geldt dat hoe lager het schoolniveau, hoe slechter de voedingsgewoonten zijn. Meisjes (vooral op VMBO) ontbijten slecht, net als Turkse en Marokkaanse brugklassers. Deze laatste twee groepen eten ook weinig groenten. Surinamers eten weinig fruit. Meisjes op VMBO/HAVO en Turkse jongens eten relatief vaak een ongezond tussendoortje.

Bewegen: Het is ook duidelijk geworden dat veel brugklassers in Utrecht, met name allochtonen en VMBO-brugklassers, waarschijnlijk niet aan de norm voor voldoende bewegen voldoen. Over het algemeen bewegen jongens meer en vaker dan meisjes, neemt het bewegen toe met het schoolniveau en bewegen allochtonen minder dan autochtonen. Hoe lager het schoolniveau hoe vaker brugklassers gebruik maken van het openbaar vervoer of de auto, zowel naar school als naar vrienden, de binnenstad

etc. Dit zijn vaak Surinaamse, Antilliaanse, Turkse en Marokkaanse brugklassers. Waarschijnlijk zijn deze leerlingen van huis uit niet gewend zich met een fiets te verplaatsen. Wellicht spelen ook financiële overwegingen (aankoop van een goede fiets is (te) duur) een rol. Meisjes en met name meisjes op VMBO en Turkse meisjes bewegen/sporten minder vaak buiten schooltijd dan jongens. Turkse en Marokkaanse brugklassers zijn minder vaak lid van een sportvereniging. Hierbij kunnen ook financiële overwegingen een rol spelen. Surinaamse, Antilliaanse en Turkse brugklassers zitten relatief vaak achter de computer of de tv in tegenstelling tot Nederlandse brugklassers.

Relatie voeding, bewegen en overgewicht

Slechte voeding en lichamelijke inactiviteit zijn belangrijke determinanten van overgewicht. Ook uit de Jeugdmonitor Utrecht komt deze samenhang naar voren (zie ook hierboven). Kort samengevat komt èn overgewicht vaker voor bij een lager schoolniveau en bij Turkse en Marokkaanse brugklassers èn is het voedings- en bewegingspatroon bij deze groepen slechter. Niet regelmatig ontbijten, niet dagelijks groenten en/of fruit eten, vijf uur of meer tv-kijken of computeren, relatief vaak gebruik maken van openbaar vervoer en auto en weinig bewegen/sporten buiten schooltijd (maximaal één keer per week) wordt door deze groepen vaker gerapporteerd. Brugklassers met een dergelijke achtergrond (Turks, Marokkaans, VMBO) groeien vaker op in een gezin waarbij geen van beide ouders betaald werk hebben en dus de kans groter is dat er weinig ruimte is voor extra uitgaven (gezond voedsel, lidmaatschap sportverenigingen e.d.)

Psychisch welbevinden

Voor wat betreft het psychisch welbevinden wordt er een duidelijk verschil tussen jongens en meisjes gevonden. Bij meisjes in de brugklas is de situatie minder gunstig dan bij jongens: bij ruim één op de vier meisjes is er sprake van een ongunstig psychisch welbevinden terwijl dit bij jongens bij één op de tien het geval is. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat meisjes in de brugklas verder in hun ontwikkeling zijn (de onzekere periode van de puberteit) dan jongens. Dit verschil is niet typisch voor Utrecht omdat dit verschil in landelijk onderzoek ook gevonden is.

Wanneer er naar de verschillende indicatoren voor psychisch welbevinden gekeken wordt, ontstaat er diffuus beeld naar etniciteit of schoolniveau. Er wordt een positiever zelfbeeld gerapporteerd door brugklassers op een hoger schoolniveau, terwijl brugklassers op de lagere schoolniveaus vaker positieve gevoelens rapporteren. Marokkaanse en Turkse jongens rapporteren het minst positieve zelfbeeld en Nederlandse jongens geven aan het minst vaak positieve gevoelens te hebben. Ten opzichte van de brugklassers in Rotterdam is er voor het zelfbeeld geen verschil gevonden en springen de Utrechtse brugklassers er voor wat betreft de positieve gevoelens gunstig uit. Het grootste verschil tussen jongens en meisjes is terug te vinden in emotionele problemen: ongeveer één op de zes meisjes en slechts één op de vijftientig jongens in de brugklas rapporteert emotionele problemen. Opvallend hierbij is dat Marokkaanse en Turkse meisjes in verhouding weinig problemen rapporteren.

Opmerkelijk is dat één op de vijf brugklassers aangeeft soms suïcidedachten te hebben en heeft één op de veertien wel eens een suïcidepoging gedaan. Mogelijk hangt dit hoge percentage (dat niet afwijkt van wat landelijk gevonden is en gunstiger is dan in Rotterdam) samen met puberale gevoelens en zijn de pogingen absoluut een signaal, maar het gevolg van (objectief gezien) minder ernstige problemen. De

belangrijkste les uit dit resultaat blijft dat er bij een vijfde van de brugklassers wel degelijk problemen spelen.

Middelengebruik en seksueel gedrag

Het is algemeen bekend dat experimenteren met roken en alcohol kan leiden tot gedrag dat blijft en/of uit de hand loopt. Ook in Utrecht wordt op jonge leeftijd al geëxperimenteerd: één op de vijf brugklassers heeft wel eens gerookt en bijna één op de vijf brugklassers heeft recent alcohol gebruikt. Alcoholgebruik is het hoogst bij Nederlandse, Surinaamse en Antilliaanse brugklassers en het laagst bij Marokkaanse en Turkse brugklassers. Zowel het roken als alcoholgebruik is in Utrecht lager dan landelijk, maar dit blijft toch een aandachtspunt. Het hasj en marihuana-gebruik in Utrecht onder brugklassers lijkt niet opmerkelijk hoog. Gebruik van drugs neemt (landelijk) zeer snel toe met de leeftijd. Om deze reden is het interessant om het druggebruik bij tweede, derdeklassers etc. in Utrecht te onderzoeken.

Ruim een kwart van de brugklassers heeft wel eens gevrijd (zoenen/strelen); waarbij Surinaamse en Antilliaanse en Nederlandse brugklassers de meeste ervaring en Turkse jongens en meisjes en Marokkaanse meisjes de minste ervaring hebben. Jongens zijn actiever op dit vlak dan meisjes, dit geldt ook voor geslachtsgemeenschap (gemiddeld 3%). Waarschijnlijk moet hierbij rekening gehouden worden met overrapportage bij jongens. Ten opzichte van landelijk zijn de brugklassers minder seksueel actief.

Gezin

Ongeveer één op de zes Utrechtse brugklassers groeit op in een éénoudergezin of pendelt heen en weer tussen beide ouders. Hoe lager het schoolniveau, hoe vaker de brugklassers opgroeien in een gezin waarvan de ouder(s) geen werk hebben. Alloctonen in het algemeen en met name Marokkaanse brugklassers groeien relatief vaak op in een gezin waar (beide) ouder(s) geen werk hebben.

Jongens uit de HAVO/VWO-brugklas, met name van Nederlandse en 'overige etnische' afkomst, zijn minder positief over de betrokkenheid van hun ouders dan de overige jongens. Meisjes kijken gemiddeld genomen niet af van jongens in de brugklas (betrokkenheid ouders) en toch denken zij er vaker over om van huis weg te lopen. Ongeveer één op de vier brugklassers rapporteert een negatief ervaren thuissituatie; met name VMBO/HAVO-brugklassers en Surinaamse en Antilliaanse brugklassers³⁷. Surinaamse en Antilliaanse brugklassers hebben in verhouding ook (heel) vaak ruzie met hun ouders in tegenstelling tot Marokkaanse en Turkse brugklassers. VMBO-brugklassers hebben minder vaak ruzie met hun ouders dan VMBO/HAVO- en HAVO/VWO-brugklassers.

Het is goed om met iemand over problemen te kunnen praten. De meest genoemde personen bij wie brugklassers met problemen terecht kunnen, zijn moeder, vader en vriend(inn)en. Jongens (14%) kunnen vaker bij niemand terecht dan meisjes (5%). Hoewel Nederlandse brugklassers (met name jongens) minder positief zijn over hun ouders geven ze wel vaker aan dan allochtone brugklassers dat ze goed met minimaal één van de ouders kunnen praten.

³⁷ Een negatief ervaren thuissituatie houdt in dat brugklassers op minimaal één van de volgende aspecten bevestigend heeft geantwoord: het is thuis ongezellig, ik sta thuis vaak alleen, er is veel ruzie thuis, ik word thuis geslagen of mishandeld, ik denk wel eens aan weglopen.

School

Hoe hoger het schoolniveau van de Utrechtse brugklassers hoe hoger het rapportcijfer dat zij aan hun school geven (van 6,8 van de jongens op VMBO tot 7,8 van de meisjes op HAVO/VWO). Surinaamse en Antilliaanse meisjes geven het hoogste cijfer. Hoewel deze laatste groep positief is over de school is zij juist het minst positief over haar klasgenoten. Globaal bekeken geldt dat hoe hoger het rapportcijfer hoe positiever de brugklassers ook zijn over hun klasgenoten en leraren. Turkse jongens zijn in tegenstelling tot Marokkaanse jongens minder positief over hun klasgenoten. VMBO-brugklassers en VMBO/HAVO-brugklassers (met name meisjes) zijn het minst positief over hun klasgenoten. HAVO/VWO-brugklassers zijn het meest positief over hun leraren, terwijl Surinaamse, Antilliaanse en Marokkaanse brugklassers (met name jongens) de relatie met hun leraren het meest negatief beoordelen.

Frequent ziekteverzuim komt vaker voor op het VMBO dan op het HAVO/VWO en met name bij meisjes. Met behulp van het project verzuimbegeleiding kan mogelijk nog veel gewonnen worden.

Pesten en discriminatie komt veel voor op school. Bijna een kwart van de brugklassers heeft de afgelopen vier weken iemand gepest. Ongeveer één op de vijf brugklassers is de afgelopen vier weken gepest op school en één op de vier brugklassers voelt zich gediscrimineerd. Zowel voor pesten als discriminatie geldt dat hoe lager het schoolniveau hoe vaker brugklassers gepest worden of zich gediscrimineerd voelen (het verschil tussen VMBO en VMBO/HAVO is meestal klein). Allochtone brugklassers (36%) voelen zich vaker gediscrimineerd dan Nederlandse brugklassers (15%), waarbij Surinaamse en Antilliaanse brugklassers (50%) de kroon spannen. Mogelijk worden zij ook vaker gediscrimineerd en/of voelen zij zich vaker gestigmatiseerd.

Vrije tijd

Uit de Jeugdmonitor komt naar voren dat Utrechtse brugklassers zich niet heel vaak vervelen. Sommige groepen vervelen zich vaker dan andere groepen. Meisjes vervelen zich vaker dan jongens. Met name Turkse meisjes en meisjes op VMBO/HAVO vervelen zich het meest. Marokkaanse meisjes en meisjes op HAVO/VWO vervelen zich het minst. Hoewel Turkse meisjes zich vaker vervelen, vinden zij net als Marokkaanse brugklassers dat er wel genoeg te beleven valt in de buurt. Jongens vinden vaker dan meisjes dat er veel te beleven is in de buurt. Zij hangen dan ook vaker rond op straat dan meisjes. Met name Turkse jongens en VMBO- en VMBO/HAVO-brugklassers hangen relatief vaak op straat rond. Nederlandse jongens doen dit juist veel minder vaak. Waarschijnlijk hangen Turkse jongens, net als Marokkaanse brugklassers letterlijk rond op straat, want zij maken in verhouding weinig gebruik van openbare (speel)plekken. Deze openbare (speel)plekken lijken meer een plek voor brugklassers met een hoger schoolniveau (zij komen daar het vaakst). Bijna tweederde van alle brugklassers is tevreden over het aantal plekken (buiten) in de buurt voor jongeren. Opvallend is dat ongeveer een kwart van de meisjes een plek mist om met vrienden/vriendinnen te kletsen.

Ruim de helft van de brugklassers doet niet mee aan activiteiten in het buurthuis, jongerenwerk, sportactiviteiten (niet in clubverband), het jongeren inloopspreekuur, een sportvereniging of andere club. Van alle Utrechtse brugklassers gaat 12% wekelijks naar het buurthuis, VMBO- en VMBO/HAVO-brugklassers vaker dan HAVO/VWO-brugklassers. Marokkaanse en in iets minder mate ook Turkse brugklassers gaan hier vaker heen dan Nederlandse brugklassers en brugklassers met een andere

etniciteit. Echt opmerkelijk is deze bevinding niet aangezien de laatste jaren het beleid ten aanzien van buurthuizen grotendeels gericht is geweest op de achterstandswijken. VMBO/HAVO-brugklassers maken naast de activiteiten van het buurthuis ook relatief vaak gebruik van het jongerenwerk en sportactiviteiten in de buurt. Nederlandse en HAVO/VWO-brugklassers zijn het vaakst lid van een (sport)vereniging in de buurt in tegenstelling tot Marokkaanse, Turkse en VMBO-brugklassers. Zoals verwacht maken Marokkaanse en Turkse brugklassers (zij komen vaak in het buurthuis) het vaakst gebruik van sport- en spelactiviteiten van het buurthuis.

Ongeveer een zesde van de brugklassers is niet tevreden over de buurt waar ze wonen. Tweederde van de brugklassers wil over de toekomst van hun eigen straat, buurt of wijk meepraten en slechts een kwart wil meepraten over de toekomst van de stad. Brugklassers willen bij voorkeur meepraten via jongerenpeilingen en op school met iemand van de gemeente erbij.

Gevoelens van (on)veiligheid

Ruim een kwart van de brugklassers voelt zich niet veilig op school, 41% voelt zich niet veilig in de buurt en 44% voelt zich niet veilig in het verkeer. Meisjes geven aan zich in het algemeen minder veilig te voelen dan jongens. Er zijn verschillen in veiligheid naar schoolniveau en etniciteit maar deze zijn niet eenduidig.

Marokkaanse brugklassers voelen zich gemiddeld het meest veilig, zowel op school (voornamelijk Marokkaanse jongens) als in de buurt en in het verkeer (voornamelijk Marokkaanse meisjes). Een mogelijke verklaring voor dit laatste is dat deze meisjes veel reizen met openbaar vervoer of auto en in groepsverband in tegenstelling tot het meer zelfstandig in het verkeer verplaatsen. Naast Marokkaanse jongens geven ook jongens met een overige etniciteit en VMBO-brugklassers aan zich relatief veilig te voelen op school. In het algemeen voelen brugklassers zich het minst veilig onderweg van huis naar school en het meest veilig in de klas. VMBO-brugklassers voelen zich het minst veilig (met name op schoolplein en aula/kantine). Kortom hoe meer toezicht van school zelf hoe veiliger de locatie wordt ervaren. Hoe lager het schoolniveau hoe vaker leerlingen last hebben van zaken zoals plagen en pesten, uitgescholden worden en bedreigd worden.

In het algemeen voelen HAVO/VWO-brugklassers (met name jongens) en VMBO/HAVO-brugklassers (met name meisjes) zich het minst veilig *in de buurt* net als brugklassers met een overige etniciteit, Surinaamse en Antilliaanse brugklassers (voelen zich ook vaak gediscrimineerd) en Nederlandse meisjes. Op het gebied van de verkeersveiligheid geven Nederlandse brugklassers (met name meisjes) aan zich het meest onveilig in het verkeer te voelen.

Probleemgedrag

Bijna een derde van de brugklassers rapporteert dat zij zich het afgelopen jaar minimaal één keer agressief hebben gedragen, ook bijna een derde rapporteert vandalisme en stelen. Gewelddadig gedrag (6%) wordt door een veel kleinere groep gerapporteerd. Eén op de tien brugklassers draagt wel eens een wapen, voornamelijk steekwapens, en één op de twintig is het afgelopen jaar in aanraking geweest met de politie. Bij dit alles geldt dat jongens dit vaker rapporteren dan meisjes.

Surinaamse en Antilliaanse jongens rapporteren het meest agressief gedrag. Meisjes uit de VMBO-brugklassen en Turkse meisjes rapporteren vaker agressief gedrag dan de overige meisjes. Vandalisme en stelen (31%) is iets dat voornamelijk jongens op HAVO/VWO en VMBO/HAVO en Nederlandse jongens en jongens met een overige etniciteit aangeven. Gewelddadig gedrag wordt relatief veel gerapporteerd door Surinaamse en Antilliaanse jongens en Marokkaanse meisjes. Marokkaanse jongens dragen minder vaak een wapen bij zich, terwijl meer Surinaamse en Antilliaanse jongens aangeven dit te doen. Zij geven ook aan het meest ondervraagd te zijn door de politie, gevolgd door Turkse jongens. Met name jongens op VMBO geven vaak aan ondervraagd te zijn door de politie.

Integratie

Van de allochtone brugklassers voelt 18% zich Nederlander en ongeveer de helft spreekt thuis meestal Nederlands. Turkse brugklassers spreken het minst en Surinaamse en Antilliaanse brugklassers spreken het vaakst Nederlands thuis. Hoe hoger het schoolniveau van allochtone brugklassers hoe hoger het percentage dat zich Nederlands voelt en vaker thuis Nederlands spreken.

Omgang met anderen

Vier van de tien Utrechtse brugklassers heeft moeite met het accepteren van homo's en lesbiennes. Onder de Turkse en Marokkaanse brugklassers is dit zeker twee keer zoveel. Hoe hoger het opleidingsniveau van de brugklasser hoe vaker homo's en lesbiennes tot de vriendenkring zouden mogen behoren. Vier van de vijf brugklassers heeft vrienden/vriendinnen met een andere dan hun eigen huidskleur en eveneens vier van de vijf brugklassers heeft vrienden/vriendinnen met een ander dan hun eigen geloof. Dit komt overeen met het feit dat ook vier van de vijf brugklassers vindt dat jongeren met verschillende huidskleur of geloof goed met elkaar omgaan. Allochtonen vinden dit vaker dan autochtonen net als VMBO-brugklassers. Een kleine kanttekening hierbij is wel dat bijna een derde van de brugklassers hier eigenlijk geen mening over heeft.

VMBO/HAVO-brugklassers hebben in verhouding vaker vrienden/vriendinnen met een andere huidskleur of geloof. Ook Surinaamse en Antilliaanse brugklassers hebben wat dat betreft een gemengde vriendenkring, wat logisch lijkt omdat dit een relatief kleine groep is binnen Utrecht. De minst gemengde vriendenkring wordt gerapporteerd door Nederlandse brugklassers (met name jongens) en Turkse meisjes (huidskleur).

Emancipatie

Het meest geëmancipeerd zijn brugklassers over het verzorgen van kinderen. Later tweeverdieners zijn, wordt vaker door meisjes dan door jongens geëmbieerd. Jongens willen vaker alleen de kostwinnaar zijn. Het minst geëmancipeerd zijn de brugklassers over het eten koken en het huishoudelijke werk. Hoe hoger het schoolniveau hoe vaker brugklassers de zorg voor kinderen en het huishoudelijk werk willen delen en beide een baan willen hebben.

Nederlandse brugklassers en brugklassers met een overige etniciteit delen het liefst de zorg voor de kinderen, terwijl dit bij de Turkse en Marokkaanse brugklassers duidelijk minder is. Turkse, Marokkaanse en Surinaamse en Antilliaanse jongens geven vaker dan Nederlandse jongens aan bij voorkeur zelf voor de kinderen te willen zorgen. Ook zien deze brugklassers zichzelf vaker als kostwinner dan Nederlandse

jongens. Turkse jongens laten het koken liever over aan de meisjes en Surinaamse en Antilliaanse meisjes koken het liefst zelf.

8.2 Beleidsaanbevelingen

Naar aanleiding van de besprekingen van de resultaten van de Jeugdmonitor Utrecht met beleidsambtenaren van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, GG&GD, provincie, de schoolbesturen en de Stuurgroep Jeugd zijn beleidsaanbevelingen geformuleerd die richting geven aan vervolgbeleid. De aanbevelingen zullen in een vervolgtraject verder worden uitgewerkt en opgepakt. Daarbij zullen verantwoordelijke diensten en afdelingen hun aandeel oppakken en is het Programmabureau voor de Jeugd de aanjager van het integrale jeugdbeleid.

Op basis van de 3 belangrijke domeinen van een jeugdige (thuis, school en buurt/stad) worden aanbevelingen geformuleerd.

1. Thuis

Overgewicht, voeding en bewegen: Overgewicht komt voor bij 22% van de scholieren en met name bij Turkse, Marokkaanse en VMBO-brugklassers. Slechte voeding en lichamelijke inactiviteit zijn belangrijke determinanten van overgewicht.

Implicaties t.a.v. bestaand beleid: 1. Sportactiviteiten gericht op jeugd vanuit de wijken dienen structureel te worden ingebed in het aanbod. 2. Bestaande projecten gericht op sport en bewegen, zoals het BOS-project (Buurt Onderwijs en Sport) en Gezond Gewicht in Overvecht en Kanaleneiland dienen maximaal te worden ingezet. 3. Het gebruik van het signaleringsprotocol Overgewicht van de JGZ dient te worden voortgezet.

Implicaties voor nieuw beleid: 1. De plannen vanuit VWS om specifieke projecten te ontwikkelen t.a.v. sport en integratie (het gaat daarbij om het stimuleren van sport bij allochtone jongeren en daardoor tevens de integratie te verbeteren) dienen maximaal te worden ingezet. 2. Het convenant tussen de GG&GD en zorgverzekeraar AGIS over de aanpak van overgewicht van jeugdigen in de 4 GSB-wijken (grote stedenbeleid-wijken) en de VMBO-scholen dient een uitstraling te krijgen naar alle VO-scholen. 3. De GG&GD dient in te zetten op gezonde schoolkantines.

Psychisch welbevinden: Bij 25% van de meisjes en 10% van de jongens is het psychisch welbevinden ongunstig. Vroegtijdige onderkenning is belangrijk omdat problemen op jonge leeftijd doorwerken op latere leeftijd.

Implicaties t.a.v. bestaand beleid: Vroegtijdige onderkenning zal gerealiseerd worden door de implementatie van een nieuw signalerings- en beoordelingsnetwerk (i.p.v. netwerken 12- en 12+), de zogenaamde Multidisciplinaire Beoordelingsteams. Deze zullen september 2006 operationeel zijn.

Het aanbod aan pedagogische hulpverlening uitgebreid met totaal 210 trajecten in de periode 2005 en 2006. Een nieuw beleidskader Pedagogische Hulpverlening, waarin balans wordt aangebracht tussen behoefte en aanbod en effectiviteit van aanbod, wordt medio 2006 in samenwerking met het werkveld opgesteld.

Implicaties voor nieuw beleid: 1. Bij vervolg op de pilot jeugdmonitor moet gezien worden of de vragenlijst op meer anonieme wijze afgenomen kan worden. Daardoor wordt het mogelijk jeugdigen met ernstige problemen te traceren en direct ondersteuning aan te bieden. 2. Door de ondervraagde groep binnen enkele jaren weer te bevragen, kan worden nagegaan of het gaat om incidentele (bijvoorbeeld leeftijdsgebonden) of structurele problemen. 3. Er dient te worden ingezet op programma's die de sociale weerbaarheid en levensvaardigheden van jeugdigen vergroten.

Leefstijl: Op het gebied van middelengebruik en seksueel gedrag zijn er in de brugklas nog niet veel problemen gesignaleerd.

Implicaties voor nieuw beleid: Het is van belang de onderzochte groep binnen enkele jaren weer te bevragen om te kunnen achterhalen wanneer er 'een omslagpunt' optreedt t.a.v. middelengebruik en seksueel gedrag. Dit kan aanknopingspunten bieden voor gerichte preventieve maatregelen.

Leefwereld, Gezin: Eén op de vier brugklassers ervaart de thuissituatie als negatief en een even groot deel van de brugklassers geeft aan bij niemand terecht te kunnen wanneer er problemen zijn. Hier is een relatie met psychisch welbevinden te verwachten.

Implicaties t.a.v. bestaand beleid: 1. De rol van scholen bij het versterken en ondersteunen van hun leerlingen wordt door de scholen onderkend. De inzet van schoolmaatschappelijk werk, intern begeleiders en de inzet van zorgbreedtecommissies dient te worden gehandhaafd en te worden uitgebreid. 2. Het belang van de versterkte inzet op opvoedingsondersteuning en een sluitende zorgstructuur wordt bevestigd.

Implicaties voor nieuw beleid: zie 1. Thuis: *Psychisch welbevinden*

Agressief/gewelddadig gedrag: Agressief en gewelddadig gedrag komt m.n. voor bij allochtone brugklassers.

Implicaties t.a.v. bestaand beleid: 1. Het bieden van opvoedingsondersteuning van ouders dient te worden voortgezet en geïntensiveerd. 2. Het normerend jongerenwerk dient te worden voortgezet. 3. Het verbinden van het stedelijk Jeugd en Veiligheidsbeleid en de zorgstructuur dient te worden voortgezet.

Implicaties voor nieuw beleid: zie 2. School: *Agressief/gewelddadig gedrag*

2. School

Leefwereld, School: In het algemeen is de waardering voor school gunstig te noemen. Ziekteverzuim komt relatief veel voor op het VMBO.

Implicaties t.a.v. bestaand beleid: Aandacht voor verzuimbegeleiding blijft van groot belang. Het project verzuimbegeleiding in het VMBO sluit daar reeds goed op aan. De samenwerking van de JGZ en de afdeling Leerplicht van DMO dient te worden voortgezet.

Implicaties voor nieuw beleid: Het vervolgtraject op verzuimbegeleiding dat bij de GG&GD in voorbereiding is, sluit aan op de bevindingen. Het vervolgtraject richt zich op het nadrukkelijker ondersteunen van de school bij verzuimbegeleiding en het optimaal in kaart brengen en benutten van de verwijzingsmogelijkheden naar Bureau Jeugdzorg en andere instanties.

Veiligheid: Algemeen valt op dat brugklassers van het VMBO zich het minst veilig voelen. Wanneer naar plaatsen gevraagd wordt, komt naar voren dat de brugklassers zich het meest onveilig voelen op het schoolplein en onderweg van huis naar school. Hoe lager het schoolniveau, hoe vaker leerlingen last hebben van plagen en pesten, uitgescholden worden, bedreigd worden etc.

Implicaties t.a.v. bestaand beleid: Voortzetten van het School en Veiligheidsbeleid, dat zich richt op het betrekken van zoveel mogelijk scholen bij het thema school en veiligheid, is van belang. Er wordt gestreefd naar structurele verbetering van de veiligheid in én om de scholen.

Implicaties voor nieuw beleid: 1. Intensivering van de inzet op school en veiligheid op een beperkt aantal scholen: extra geld naar de scholen met de grootste problemen (m.n. VMBO-scholen). 2. Aandacht voor betere stedelijke afspraken tussen het onderwijs en de veiligheidspartners: politie, bureau jeugdzorg, OM, wijkwelzijnsinstellingen, e.a..

Agressief/gewelddadig gedrag: Agressief en gewelddadig gedrag komt m.n. voor bij allochtone brugklassers.

Implicaties t.a.v. bestaand beleid: 1. Inzet van middelen binnen de scholen moet gericht zijn op het verbeteren van de veiligheid binnen scholen (zie ook *Veiligheid*), de professionalisering van personeel en gedragsverandering van de leerlingen. Daarbij dient extra aandacht te zijn voor agressief en gewelddadig gedrag bij allochtone jongeren. 2. Het verbinden van het stedelijk Jeugd en Veiligheidsbeleid en de zorgstructuur dient te worden voortgezet.

Implicaties voor nieuw beleid: Agressief en gewelddadig gedrag dient niet alleen repressief maar ook preventief benaderd te worden. Aan de hand van de analyses op schoolniveau zal worden nagegaan op welke wijze binnen de scholen gewerkt kan worden aan interventies die bijdragen aan een preventieve aanpak van agressief/gewelddadig gedrag.

3. Stad/ Buurt

Algemeen: Er is de afgelopen jaren veel aandacht geweest voor Marokkaanse jongeren en er is veel beleidsinzet gepleegd op deze groep. Het beeld van de Marokkaanse brugklassers is op basis van de uitkomsten redelijk te noemen. Uit de Jeugdmonitor Utrecht blijkt echter dat de situatie van Turkse brugklassers ongunstig is. Een groep waar tot nu toe geen specifieke aandacht aan is besteed.

Implicaties t.a.v. reeds ingezet beleid: De aandacht voor de Marokkaanse jongeren dient onverminderd door te gaan.

Implicaties voor nieuw beleid: Meer specifieke aandacht voor de problematiek van Turkse jongeren in het jeugdbeleid is van belang. Daarbij dient te worden aangesloten bij de wensen en behoeften van de jongeren zelf.

Leefwereld, Vrije tijd: Met de inzet van het welzijnswerk wordt een deel van de jeugd goed bereikt. De bereikte jongeren zijn vooral afkomstig uit lagere sociaal-economische milieus. Andere jongeren maken weinig gebruik van het aanbod van buurthuizen, jongerenwerk, sport, etc..

Implicaties t.a.v. bestaand beleid: De doelgroep van het welzijnsbeleid is alle jeugd van 0-18 jaar, met een accent op risicojeugd. Om deze brede doelgroep te bereiken dient het huidige beleid voortgezet te worden en daarnaast zal een verbreding van het aanbod moeten leiden tot een breder bereik. Het streven is een brede mix aan jeugd binnen te krijgen, mede omdat risicojeugd zich moet kunnen optrekken aan de andere jongeren.

Implicaties voor nieuw beleid: Er zullen nog wijkanalyses worden uitgevoerd op dit onderwerp om na te gaan hoe de situatie per wijk is. Op grond van de wijkanalyses kunnen aanpassingen per wijk worden gepleegd.

Leefwereld, Participatie: Brugklassers willen met name meepraten over de eigen straat, buurt of wijk en minder over de stad.

Implicaties t.a.v. bestaand beleid: 1. Jongerenpeilingen blijven van belang. 2. De conferentie voor de jongerenwerkers is van belang en dient structureel te worden ingebed. 3. Beleidsondersteuning en randvoorwaardelijke ondersteuning t.b.v. de buurtwerkers blijven van belang.

Implicaties voor nieuw beleid: Door de jeugd op thema's ook direct te benaderen, bijvoorbeeld via gesprekken op school, kan een meer directe inbreng van jeugd worden verkregen.

Veiligheid: Meisjes voelen zich vaker onveilig dan jongens, vooral Surinaamse en Antilliaanse en brugklassers met een 'overige' etniciteit voelen zich relatief vaak onveilig. Iets minder dan de helft van de brugklassers voelt zich niet veilig in het verkeer (incl. het openbaar vervoer).

Implicaties t.a.v. bestaand beleid: Het voortzetten van stedelijk Jeugd en Veiligheidsbeleid is van belang.

Implicaties voor nieuw beleid: 1. Het beleidsveld verkeer en vervoer dient specifieke aandacht te ontwikkelen voor (schoolgaande) jeugd, waaronder het treffen van fysieke maatregelen in het verkeer. De plannen om op wijkniveau een scan te maken van de onveilige verkeersplekken (zoals gevaarlijke oversteekplekken en onveilige verkeersroutes van en naar school) waar leerlingen van primair en voortgezet onderwijs mee te maken hebben, sluiten hier goed op aan. 2. Binnen het onderwijs dient specifieke aandacht aan verkeersgedrag van de jeugd gegeven te worden.

Integratie: Wat betreft de integratie komt uit de jeugdmonitor een redelijk gunstig beeld naar voren: vier van de vijf brugklassers heeft vrienden/vriendinnen met een andere huidskleur en/of geloof. Op sommige punten op dit terrein is nog winst te behalen: zo voelt op dit moment 18 % van de allochtone jeugd zich Nederlander. Turkse en Marokkaanse jongeren hebben de meeste moeite met het accepteren van homoseksualiteit in hun omgeving.

Implicaties t.a.v. bestaand beleid: 1. De bevindingen op dit thema kunnen worden meegenomen in de uitwerking van het jeugddossier integratie dat in 2006 moet worden opgepakt. 2. Er zijn diverse programma's beschikbaar voor VO-scholen t.a.v. seksualiteit en homoseksualiteit. De programma's worden in beperkte mate ingezet op scholen. Er dient een nieuwe impuls gegeven te worden aan het vergroten van het commitment van scholen;

Implicaties voor nieuw beleid: De plannen vanuit VWS om extra te investeren op sport en integratie passen in de lijn der bevindingen.

9 Literatuur

- Bogt T ter, Dorsselaer S van, Vollebergh W. Psychische gezondheid, risicogedrag en welbevinden van Nederlandse scholieren. HBSC-Nederland 2002. Trimbos-instituut Utrecht, 2003.
- Engels R. Zoals de ouders zingen, piepen de jongen. Stivoro, 2000.
- Hoeymans N (RIVM), Poos MJJC (RIVM). Ziektelast in DALY's. In: Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid. Bilthoven: RIVM, <<http://www.nationaalkompas.nl>> Gezondheid en ziekte\Sterfte, levensverwachting en DALY's, 2002
- Monshouwer K, Dorsselaer van S, Gorter A, Verdurmen J, Vollebergh W, Jeugd en Riskant gedrag: kerngegevens uit het peilstationsonderzoek 2003. Trimbos. Utrecht 2004.
- Oberon. Veiligheid in het Utrechtse Voortgezet Onderwijs. Stedelijke rapportage derde meting, 2003. In opdracht van de gemeente Utrecht. Utrecht, 2004.
- Programmabureau voor de Jeugd (Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, gemeente Utrecht) Jeugdbeleid 2004-2007 'Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst', Utrecht 2004.
- Schram D et al. De bijdrage van leefstijlfactoren aan de sterfte in Nederland. TSG 79 (4) 2001, 211-216.).
- Tijhuis MAR (RIVM), Hoeymans N (RIVM). Wat is de relatie met ziekten en determinanten? In: Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid. Bilthoven: RIVM, <<http://www.nationaalkompas.nl>> Gezondheid en ziekte\Functioneren en kwaliteit van leven\Ervaren gezondheid, 22 mei 2002.

Bijlage I Deelname scholen Jeugdmonitor 2004-2005

Regulier voortgezet onderwijs

Amadeus Lyceum
Christelijk Gymnasium
College Blaucapel
De Passie
Delta College
St. Bonifatius College
St. Gregorius College
Utrecht-Zuid College
Vader Rijn College
Wellant College
X11

Speciaal voortgezet onderwijs

De Martijnschool³⁸

³⁸ In de algemene rapportage is de Martijnschool niet meegenomen. De school heeft wel een eigen schoolrapport ontvangen.

Bijlage II Methode Jeugdmonitor Utrecht (VO)

In deze bijlage wordt ingegaan op de inhoud van de vragenlijst die in het kader van de Jeugdmonitor bij de brugklassers wordt afgenomen, de gegevensverzameling en de gegevensanalyse

Onderwerpen vragenlijst

De onderwerpen in de vragenlijst zijn zeer divers, maar houden allemaal verband met gezondheid en welzijn van jongeren. Onderwerpen die in de vragenlijst terugkomen zijn ervaren gezondheid, psychisch welbevinden, overgewicht, voeding, bewegen, roken, alcohol, seksueel gedrag, situatie thuis en op school, vrije tijdsbesteding, veiligheidsbeleving, probleemgedrag en omgang met andere groepen in de samenleving. De complete vragenlijst is verkrijgbaar bij de GG&GD Utrecht.

Gegevensverzameling

De vragenlijst is klassikaal afgenomen, waardoor een hoger respons kan worden bereikt. Beïnvloeding door medeleerlingen is hierbij wel mogelijk, bijvoorbeeld als er met elkaar gepraat wordt. Dit kan grotendeels worden voorkomen door leerlingen in de klas uit elkaar te zetten. Een ander voordeel van klassikale afname is dat leerlingen geholpen kunnen worden bij vragen die ze niet goed begrijpen. Een nadeel van het klassikaal afnemen van een vragenlijst is dat alleen schoolgaande jongeren bij het onderzoek worden betrokken. Jongeren die om wat voor reden van school zijn gegaan (randgroepjongeren, zwerfjongeren) of afwezig zijn om gezondheids- of gedragsredenen (spijbelen) vallen buiten het onderzoek.

In het schooljaar 2004/2005 zijn alle Utrechtse scholen voor regulier voortgezet onderwijs benaderd om mee te werken aan de Jeugdmonitor Utrecht (JMU) onder de brugklassers. In de maanden mei en juni 2005 hebben de brugklassers van de deelnemende scholen de vragenlijst ingevuld. De ouders van de leerlingen zijn door middel van een informatiebrief op de hoogte gebracht van de afname van de vragenlijst. Wanneer zij bezwaren hadden tegen het invullen van de vragenlijst moesten zij dit aan de school laten weten³⁹. Het invullen van de vragenlijst gebeurde klassikaal en onder begeleiding van de jeugdverpleegkundige van de afdeling JGZ van de GG&GD. De jeugdverpleegkundige was vooraf over de vragenlijst geïnstrueerd⁴⁰. Tijdens de afname was meestal een docent aanwezig in verband met de orde in de klas. Op een registratieformulier is aangegeven hoeveel leerlingen afwezig waren en wat de reden van afwezigheid was. Tevens zijn vragen en opmerkingen van de leerlingen over de vragenlijst en bijzondere voorvallen tijdens de afname van de vragenlijst geregistreerd.

De jeugdverpleegkundige gaf de klas een korte inleiding over het doel van het onderzoek en instructies over het invullen van de vragenlijst. Vervolgens kregen de brugklassers één lesuur de tijd om de vragenlijst in te vullen. De vragenlijst is anoniem afgenomen. Omdat de vragenlijst een aantal indringende vragen bevat (bijvoorbeeld over suïcidegedachten) en mogelijk heftige gevoelens bij bepaalde

³⁹ Deze leerlingen hoefden de vragenlijst dan ook niet in te vullen.

brugklassers zou kunnen losmaken, kregen ze een folder met namen en telefoonnummers van relevante hulpverleners (bijv. schoolarts of –verpleegkundige) of adressen van internetsites met meer achtergrondinformatie.

Gegevensanalyse

Alle vragenlijsten zijn anoniem verwerkt. De gegevens zijn geanalyseerd op verschillen naar geslacht, schoolniveau en etniciteit. In dit rapport is er sprake van een statistisch significant verschil als de kans dat dit verschil op toeval berust kleiner is dan 5%.

Missende waarden zijn niet in de tabellen opgenomen. Dit houdt in dat de percentages betrekking hebben op de groep leerlingen die de betreffende vraag heeft ingevuld.

⁴⁰ De jeugdverpleegkundigen zijn in een aantal bijeenkomsten geïnstrueerd over hun werkzaamheden in het gehele uitvoeringstraject van de Jeugdmonitor.